

Solidarita

2014 / 89 | 90

DUBEN
KVĚTEN

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

MŮŽE BÝT EU LEVICOVÁ?

Solidarita

VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
ZA PRÍSPĚNÍ KOLEKTIVU AUTORŮ

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370

Web: www.socsol.cz

Redakční e-mail: redakce@socsol.cz

Předplatitelský e-mail: předplatne@socsol.cz

Předplatitelská linka: + 420 722 133 743

Doručovací adresa: **Socialistická solidarita,
P.O. Box 469, 111 21, Praha 1**

Na tomto čísle se redakčně podíleli: **Jan Májíček,
Adam Bartoš, Tomáš Korda, Dominik Forman,
Závěrečné korektury: Karolína Babíčková, Anna Zitová**

Původními texty a překlady přispěli: Adam Bartoš, Eliška Kubicová, Pavel Novák, Nikoli Čuřík, Lukáš Matoška, Ondřej Lánský, Petr Bittner, Martin Saffek, Štěpán Lohr, Martin Churaň, Vítězslav Lamač, Jaroslav Bican, Tomáš Korda, Jan Májíček, Miroslav Tomek,

Návrh obálky: **Jakub Roczek**

Ilustrace: **Štěpán Tesař, Alexey Klyuykov, Jakub Roczek, Ladislava Gažiová, Lucie Vychodilová**
Sazba: **Václav Pajkrt**

Prodejní místa časopisu:

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

Sokolovská 29, Praha 8

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

GALERIE TRANZITDISPLAY

Dittrichova 9, Praha 2

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

Gorkého 37, Brno

TABÁK HOLEÝŠOVSKÝ

Hmčírská 65, Ústí nad Labem

ČESKÁ ČAJOVNA

U Školy 121, Nové Strašecí

CAFÉ RYBKA

Opatovická 7, Praha 1

Měsíčník Solidarita je nevýdělečné periodikum. Utržené peníze z prodeje jsou investovány do nákladu následujícího čísla. Náměty na články posílejte na redakční e-mail. Otázky zájemců o předplatné zodpovíme na předplatitelském e-mailu. Otázky zájemců o distribuci zodpovíme na redakčním e-mailu.

Obsah

Úvodem	3
--------	---

DOMÁCÍ I

Z pražské konference Daňový systém v České republice a jeho možné alternativy	4
Pavel Baloun: Zesilme tlak proti zavedeným mocenským institucím	6
Volby do Evropského parlamentu ukážou moc korporací	10

ANALÝZA

Demokracie jen pro někoho	12
Staré pověsti daňové	16

DOMÁCÍ II

Lubomír Zaorálek a česká pozice k Ukrajině	21
--	----

ROZHOVOR I

Polsko: vznik nové levice, odpor proti fašismu a vládním škrtům	24
---	----

ZAHRANIČNÍ I

Za levicovou kritiku Evropy	26
Lidové povstání v Bosně a Hercegovině – 20 let po válce	30
Ruská levice: Krym není „náš“ ani „váš“	34
Ani Západ, ani Rusko: Ne imperialistickým válečným hrám na Ukrajině	35

TEORIE

Ernesto Laclau, 1935–2014 & Postmarxismus bez omluv	36
Otázka Ukrajiny	38

ZAHRANIČNÍ II

Projev Blokujeme k oslavám založení klerofašistického Slovenského štátu	41
---	----

ROZHOVOR II

Rozhovor s Anejem Korsikou ze slovinské IDS: Klíčem je vytvořit evropské hnutí	42
--	----

Z DĚJIN TŘÍDNÍCH BOJŮ

Německo 1919, Francie 1834, Mexiko 1919	48
Anglie 1949, Praha 1849, USA 1934	49

STÁTNÍ KAPITALISMUS

Chris Harman: Změny v „nadvstavbě“	50
------------------------------------	----

GLOSA

Marx na konci dějin	52
---------------------	----

ODBORY VE SVĚTĚ

Bangladéš, Peru, Rusko, Maroko	53
--------------------------------	----

Vážená čtenářko, vážený čtenáři,

předkládáme Vám další vydání Solidarity ve formě dvojčísla. 24. května se konají volby do Evropského parlamentu. Naši autoři dávají v článku nazvaném *Volby do Evropského parlamentu ukážou moc korporací* eurovolby do kontextu například s významnou smlouvou o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP) a reflektují úroveň debaty o Evropské unii v ČR.

Zároveň publikujeme překlad článku *Za levicovou kritiku Evropy* z německého časopisu marx21. Text podrobuje kritice představu o EU, podle které mír a další humanitní ideály jsou tím primárním důvodem jejího vzniku a logikou její existence. Stať naproti tomu zdůrazňuje ekonomické zájmy, respektive sjednocení ekonomických zájmů jednotlivých států, jež stály u zrodu tohoto projektu. Dnes je např. v souvislosti s takzvanou řeckou krizí zřejmé, že je chod EU čím dál tím více podřízen nejsilnějším ekonomickým hráčům. Text pokládá zásadní otázku, zda ji levice bude schopna proměnit v něco jiného.

K tématu Evropy se váže i rozhovor s *Anejem Korsikou*, členem nedávno založené slovinské radikálně levicové strany, Iniciativa za demokratický socialismus. Ta kandiduje do Evropského parlamentu a otevřeně se hlásí k myšlence socialismu. Je pozoruhodné, že idea socialismu je rehabilitována právě zde v postkomunistické zemi, od které by se očekávalo, že vše spjaté s minulým komunistickým režimem zavrhne a označí cedulkou totalitarismu. Namísto toho Anej Korsika mluví o modelu samosprávného socialismu. Pokusy o jeho realizaci vyčnívala právě bývalá Jugoslávie. Korsikova strana rozhodně nechce jednoduše znovuoživotvat reálný socialismus, ale zároveň pro ni např. model samosprávy není navždy ztracen za „tlustou čarou“ minulosti.

Vícero článků je věnováno událostem v zahraničí, včetně dění na Ukrajině nebo v Bosně a Hercegovině. Zatímco jedno z témat je opakováno až do otupění, o druhém se mluví jen sporadicky nebo spíše nemluví vůbec. V Bosně pokračují protesty proti zkorumpované privatizační vládě a protestní hnutí je značně zajímavé tím, že se výslovně profiluje jako antinacionalistické a snaží se vytvářet vlastní paralelní rozhodovací struktury ve formě tzv. plén. Více v článku *Lidové povstání v Bosně a Hercegovině*.

K dění na Ukrajině jsme již publikovali několik textů. V minulém čísle např. *Deset tezí levé opozice na Ukrajině*, nyní uveřejňu-

jeme stanovisko ruské organizace „Otevřená levice“ k odtržení Krymu s názvem *Krym není „náš“ ani „váš“*. Připojujeme také článek *Lva Trockého*, který sice pochází z roku 1939, ale snad může přispět i k současné diskuzi tím, že rozebírá peripetie postojů sovětské vlády k Ukrajině a obecně k otázce „sebeurčení národů“.

V tomto čísle také uveřejňujeme rozhovor s *Pavlem Balounem* z Iniciativy Ne rasismu! nebo text *Demokracie jen pro někoho* o „vylepšovatelích“ demokracie, Romanu Jochovi, Tomiu Okamurovi, Karlu Janečkovi nebo Michalu Stehlíkovi. Kromě pravidelných rubrik Odbory ve světě a Z dějin třídních bojů najdete v aktuálním čísle nově i komiks Štěpána Tesaře.

Závěrem bychom vás rádi pozvali na festival Dny antikapitalismu 2014. Pořádá ho naše organizace Socialistická Solidarita ve dnech 8.-11. května v galerii Tranzitdisplay (celý program najdete na našem webu). Jeho tématem je „Boj proti rasismu a kapitalistické krizi“ a v diskuzních panelech vystoupí jak členové naší organizace, tak nejrůznější hosté, včetně např. protirasistických aktivistů ze zemí střední Evropy nebo českých levicových teoretiků a aktivistů. Pokud byste letošní ročník festivalu nestihli, tak vězte, že záznamy z festivalu budeme uveřejňovat na TV Solidarita (kanál YouTube) a že následující číslo časopisu se bude Dnů antikapitalismu podstatně dotýkat.

Vaše redakce

BOJ PROTI RASISMU A KAPITALISTICKÉ KRIZI

8. – 11. 5. 2014

Tranzitdisplay
Dittrichova 9
Praha 2

WWW.SOCSOL.CZ

„Solidaritu čtu rád. Především proto, že představuje jeden z mála alternativních hlasů v našem opět zglajchšaltovaném veřejném prostoru. A hlavně je to hlas, který je kritický ke všem proudům. Solidarita nešetří „ty naše“ jen proto, že jsou nám bližší než ti, kteří představují ideové soupeře.“

Stanislav Štech, prorektor Univerzity Karlovy

Z pražské konference Daňový systém v České republice a jeho možné alternativy

NIKOLA ČUŘÍK

Otázka daňového systému v České republice a jeho možné reformy patří dlouhodobě k zásadním tématům domácí politiky. Není tedy divu, že zaujímala prominentní roli jak ve volební kampani před loňskými parlamentními volbami, tak při následném povolebním vyjednávání. Skutečnost, že toto téma stále rezonuje českou společností, potvrdilo konání konference, kterou ve čtvrtek 27. února hostily prostory Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR na pražském Malostranském náměstí. Konference Daňový systém v České republice a jeho možné alternativy se konala v rámci projektu Pražské školy alternativ za podpory Nadace Rosy Luxemburgové a zájemcům o téma daní poskytla řadu zajímavých informací.

Úvodní slovo konference pronesl ředitel Ekumenické akademie Praha, teolog Jiří Silný. Zmínil se v něm ironicky o neoliberálních vizionářích, kteří hlásají náboženství nízkých daní, slaví své náboženské svátky (Den daňové svobody) a místo posmrtného ráje nabízejí lidem daňové ráje na Zemi. Bohužel, právě v těchto daňových rájích mizí ročně 3 biliony dolarů, které pak chybí ve veřejném zdravotnictví, školství, sociálních službách a benefitech potřebných.

JAK BOHATÍ ČÍM DÁL VÍC ZDAŇUJÍ CHUDÉ

První se ujal slova jeden z hlavních řečníků konference, ekonom Aleš Chmelař, který se zaměřil na popis současné situace daňového systému v ČR. Ve svém příspěvku Chmelař na úvod připomněl program ODS z voleb v roce 2006, tzv. Modrou šanci, kterou v oblasti daní již tři roky předtím připravil tehdejší finanční expert ODS, Vlastimil Tlustý. Jejím jádrem bylo postupné sblížování až sjednocení různých daňových sazeb do jedné, univerzální „pro všechny“. Chmelař ve svém úvodu ilustroval, že tyto vize Modré šance se skutečně realizují, ale – pozor! – nikoliv od roku 2006, kdy se k vládě dostala po 8 letech pravice, ale v ČR již od roku 1993 a v dalších zemích Evropy dokonce již dříve. A střídání pravice a levice u moci na to nemá pražádný vliv. Jde o projev neblaze proslulého závodu ke dnu, v jehož rámci dochází k snižování korporátní daně, oslabování progresivity zdanění fyzických osob a sjednocování sazeb DPH.

Chmelař prezentoval velmi zajímavá fakta: V roce 1993 činilo rozpětí daňových sazeb různých daní v ČR 35 % (5 - 40 %), v roce 2013 pouze 7 % (15 - 22 %). U DPH došlo ke zvýšení „snižené sazby“ a mírnému snížení „základní sazby“ daně. Snižovaná sazba DPH dosahovala v roce 1993 5 %, což platilo ještě v roce 2007, zatímco v roce 2013 již dosahuje 15 %. ČR patří mezi státy EU, kde se v posledních letech nej-

více zvyšovala snížená sazba DPH. Dalšími zeměmi této skupiny jsou Maďarsko, Rumunsko, Španělsko, Řecko, Lotyšsko a Portugalsko – tedy země, kde tuto politiku razil Mezinárodní měnový fond, nebo „Trojka“ a kde se hluboce projevila hospodářská krize.

Pokud jde o přímé daně, klesla nejvyšší sazba zdanění fyzických osob ze 40 % v roce 1993 na „rovných“ 15 % pro všechny plátce v době Topolánkovy vlády (následně se zvýšila kvůli zavedení tzv. „solidární daně“). Zdanění právnických osob kleslo z 35 % na dnešních 19 %. Podobné trendy ovšem probíhají prakticky ve všech dalších zemích východní, střední i západní Evropy, jistými lidmi zbožňovanou Skandinávii nevyjímaje. Věc se má jednoduše: klesá daňové zatížení bohatých a pomocí zdanění základních komodit a služeb roste daňové zatížení pracujících.

MOŽNÁ NÁPRAVA DAŇOVÉHO SYSTÉMU

Ekonomka Ilona Švihlíková z Alternativy zdola představila ve svém příspěvku levicovou vizi českého daňového systému. Sama ovšem úvodem řekla, že se tentokrát „bude držet zkrátka“ a představí jen velmi umírněný model, který se opírá o poznatky, s nimiž se seznámila na finančních úřadech, a který by podle ní mohl být prosazen i za stávajících podmínek.

Podle Švihlíkové je v ČR především nízká souhrnná daňová kvóta (34,4 % proti 38, 8 % průměru EU), a to zejména kvůli nízkým přímým daním (21,1 % proti 33,2 % průměru EU). Naopak odvod na sociální pojištění je příliš vysoký.

Švihlíková navrhuje zvýšit daňové inkaso, a to zejména zavedením opatření proti daňovým únikům - švarcsystému a daňovým rájům. Potřebujeme zavést funkční sankční systém proti podvodným firmám a posílit funkci finančních úřadů, zejména v Praze, které trpí často nedostatkem personálu, nevhodnou věkovou strukturou a nízkou motivací zaměstnanců

na výsledcích práce. Je potřeba zaměřit se na firmy bez zaměstnanců (švarcsystém) a rozsáhlé celní a daňové úniky v asijských tržnicích. Švihlíková dále doporučuje změnit nevhodnou strukturu daňového mixu: snížit „sniženou“ sazbu DPH, zavést progresi u daně fyzických osob, zvýšit dědic-kou a darovací daň a odstranit daňové zvýhodnění OSVČ oproti zaměstnancům. Zároveň doporučuje zjednodušit daňový systém odstraněním řady výjimek, které by měly být odhaleny všeobecným auditem veřejných příjmů i výdajů.

Švihlíková zdůraznila potřebu aktivního zapojení občanské společnosti do této sféry, kde za příklad dala aktivistickou síť UNCUT ve Spojeném království a Spojených státech, která přímou akci upozorňuje na korporace i jednotlivce vyhýbající se zdanění v daňových rájích a bojuje proti politice osekávání sociálních výdajů.

KRITIKY I ALTERNATIVY

Po obědě následovaly dva politické panely. V tom prvním vystoupili s kritikou současného stavu ekonomka a členka Alternativy zdola Květa Lauterbachová, analytik ČMKOS Jaroslav Šulc a ekonom Jiří Šteg. Lauterbachová poukázala na spojitost daňové a monetární politiky státu a na prudký růst tzv. dluhových peněz v posledních desetiletích. Mezi lety 1950 a 2000 vzrostl finanční majetek zookrát a výnosy z úroků 245krát. Ekonomikou protékají nereálné peníze produkované obchodními bankami. Podle Lauterbachové by se ale peníze měly stát veřejným statkem sloužícím toliko ke zprostředkování.

Jiří Šteg ukázal, že úspěšnost ekonomiky pozitivně koreluje s mírou přerozdělování a negativně koreluje se snižováním daní právnických osob. Jaroslav Šulc připomněl, že ve společnosti dochází k historickému zlomu, kdy se generace našich dětí s vysokou pravděpodobností nebude mít poprvé za dlouhá léta lépe než generace jejich rodičů. Ve společnosti roste mezi-

generační antagonismus. Podle Šulce je potřeba primárně se bavit o schopnosti státu vůbec zajistit výběr daní a zvýšit daňový základ, zatímco debata o výši sazeb je až druhořadá.

V závěrečném panelu o alternativách daňového systému a podmínkách jejich zavedení pak poslanec KSČM Jiří Dolejš hovořil o návrhu zvýšit zdanění firem a zavést u něj daňovou progresi podle jejich velikosti (mimořádně podle vzoru Spojeného království), zastavit přesun od přímých k nepřímým daním a v souladu s názory Ilony Švihlíkové změnit daňový mix snížením zdanění práce a zvýšením zdanění kapitálu, kde zaostáváme za EU (23 % EU, 16 % v ČR). Aktivista Pavel Novák z iniciativy ProAlt pak již v odlehčenějším duchu hovořil o žádoucích cílových stavech, u nichž dochází ke „shodě“ mezi neoliberálem, který žádné daně platit nechce, a socialistou, který říká, že v socialismu se také žádné daně platit nebudou.

CO ZAZNĚLO V DEBATĚ?

Diskuse ke všem projednávaným tématům přinesla řadu zajímavých otázek. Diskutující se mimo jiné pozastavili nad konstrukcí

tzv. Lafferovy křivky, která podle neoliberálů ilustruje, že zvýšením zdanění se často nedojde k většímu výběru daní. Účastníci konference se vtipným způsobem nejen dozvěděli o zrození Lafferovy křivky jako náčrtku na stolním ubrousku republikánského zákonodárce ve Washingtonu, ale také se mohli pokochat jejím různým ztvárněním, které někdy nabývalo opravdu výrazně „křivých“ podob. Všichni účastníci z řad ekonomů se shodli, že nikdo nikdy nedokázal zjistit, na jakém bodě křivky se země se svojí mírou zdanění nacházejí a tedy ani předpovědět, zda další zdanění zvýší nebo sníží reálné výnosy.

Ekolog Jan Zeman upozorňoval na existenci extrémně nízké silniční daně, která není správně a jednoduše vyměřována (zdanění podle objemu motorů, podle náprav atd.) a koliduje s dalším užívatelským poplatkem v podobě dálniční známky. Zeman odmítl daňové zvýhodňování autobusů před vlakovou dopravou. Profesora Jaroslava Vostatka z VŠFS zaujala problematika dluhových peněz a vedle toho se ostře pustil do stávajícího daňového zvýhodnění finančních produktů (penzijní připojištění, stavební spoření).

O menší rozruch se postaral novinář Milan Rokytko, který kritiku za existenci závodu ke dnu a přesouvání daňového břemene od bohatých na středně a nízkopříjmové skupiny směřoval na hlavu odborů, neboť právě ty podle něj dodatečně nehájí zájmy svých členů a pracujících vůbec. Na to rozčileně reagoval jiný z účastníků otázkou „A jak hájili zájmy pracujících levicovní intelektuálové?“ Poslanec Jiří Dolejš pak odpovídal mimo jiné na otázky, zda by souhlasil se zdaněním (legalizované) prostitute a zdaněním prodeje (legalizované) marihuany. Na první otázku odpověděl, že za sebe ano, u druhé se drží spíše pozice dekriminalizace než přímé legalizace.

Konference Daňový systém v České republice a jeho možné alternativy byla první ze tří konferencí připravovaných k tématu daní Pražskou školou alternativ na jaro tohoto roku. Následující konference, která je předběžně plánována na 17. dubna, se bude zabývat otázkou daňové spravedlnosti.

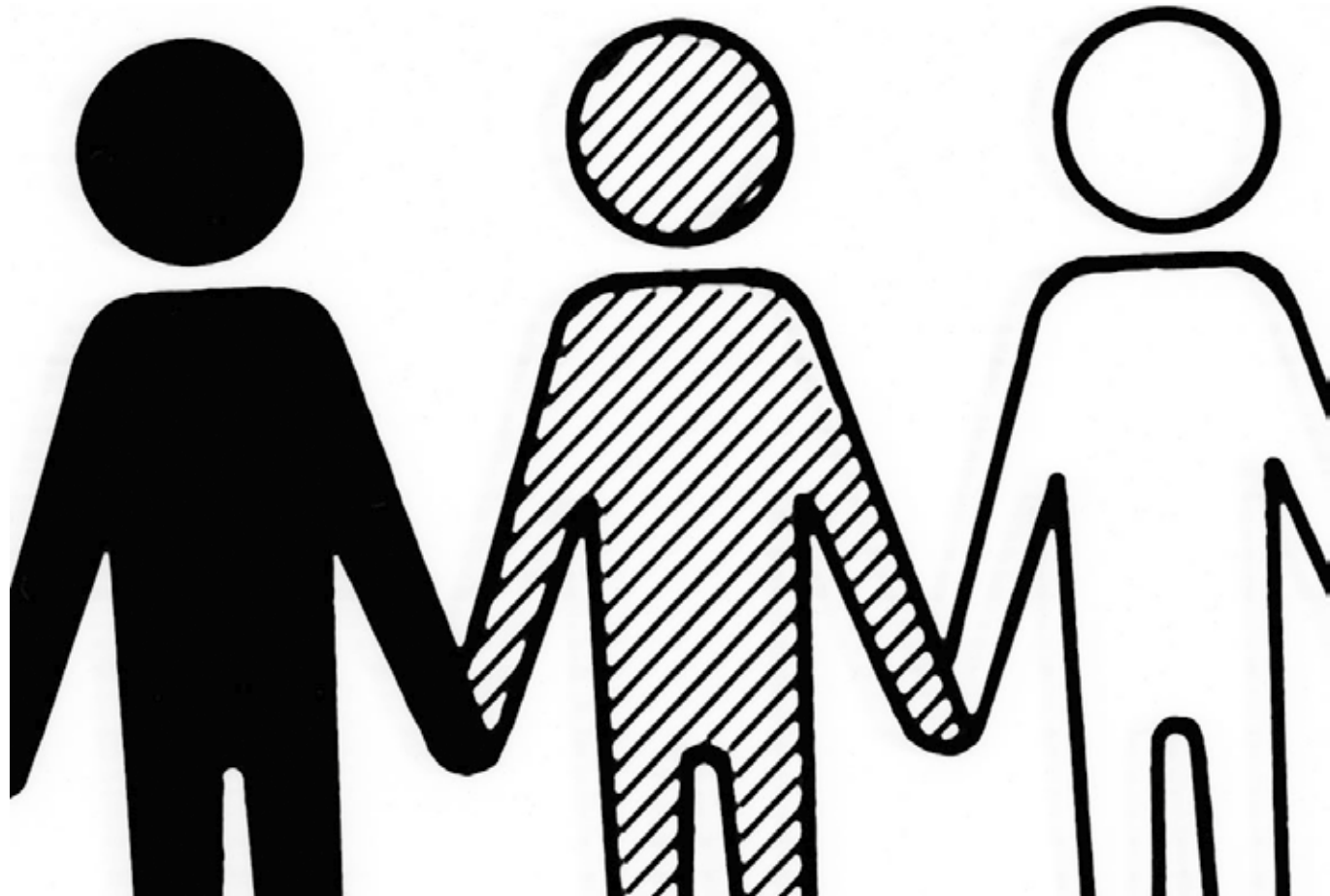
Autor je členem občanského sdružení Levá perspektiva

▲ Konference Pražské školy alternativ

Pavel Baloun: Zesilme tlak proti zavedeným mocenským institucím

Antifašistický aktivista a student historie Pavel Baloun strávil letos v únoru tři dny ve vazbě poté, co se zúčastnil solidární demonstrace na podporu squatterů. Vedle represivních složek a squattingu přišla v rozhovoru řeč na loňskou eskalaci protiromských nálad. Na ty reagovaly antirasistické blokády a protiakce, kterých se Pavel osobně účastnil. Hovořili jsme se o tom, zda je namístě srovnávat současnou krizi s obdobím nástupu fašismu v minulém století, a také o neschopnosti etablované levice odpovídat na krizové výzvy.

Podílel ses na organizaci antirasistických akcí od jara loňského roku. Jak situaci ke dnešnímu dni hodnotíš?

Z hlediska bezprostředních cílů se dá říct, že jsou úspěšné. Neonacisté, jejich sympatizanti, ani „slušní lidé“ se díky uspořádaným akcím nedostali, kam chtěli – někde šlo o ubytovnu, jinde o sídliště anebo celou městskou část. Děti kreslí, malují a vyrábějí namísto toho, aby musely poslouchat nenávislná hesla. To je základ.

Problém spočívá ovšem v tom, že tuto činnost musí zajišťovat přespolní antifašisté ve spolupráci s malými lokálními neziskovými subjekty. Velké nevládní organizace a často také místní občanská společnost v den pochodů, ba dokonce

pokusů o pogromy, nedělá vůbec nic. Někdy se dokonce stává hláskou troubou policie a radnic a nabádá všechny občany, aby zůstali sedět doma a svou přítomností ve veřejném prostoru nevytvářeli konfliktní situace. Proto se veškerá síla aktivistů vyčerpává na zajištění alespoň nějaké zábavy pro děti, aby nebyly doživotně traumatizovány.

Antirasistické akce, které by poukázaly na sociopolitické souvislosti rasismu a anticikanismu, se tak až na výjimky nekonají. Hlavně proto, že na ně již nezbyvá energie.

Setkal ses v období protiromských protestů s novými projevy politické organizace u Romů? A jak vůbec podporu ze strany antifašistů přijali?

Potřeba politické sebeorganizace má různé kořeny. Domnívám se, že jedním z nich je vzrůstající společenský nátlak. Média a někdy i aktivisté mluví o Romech tak, jako by to byla homogenní a jasně ohraničená skupina. Jednota se automaticky předpokládá na základě sdílené etnicity anebo kultury. Z toho důvodu se všude bezmyšlenkovitě opakuje spojení „romská komunita“, ve které jakoby fungoval zcela odlišný sociální řád. Projev jakéhokoli Roma – jediná věta vystřižená z televizní reportáže – získává rozměr oficiálního prohlášení této kulturně odlišné „komunity“.

Tuto vnucenou tendenci jistě lze subverzivně využívat k organizaci komunit na základě sociálních a politických

zájmů. Například vloni na ústecké ubytovně v Kráském Březnu taková komunita vznikla. Nájemníci předražené ubytovny se odmítli vystěhovat na ulici, když jim odpovědné úřady nedokázaly zajistit náhradní bydlení. Mezi aktivisty, kteří jejich odvahu přijeli podpořit, a odvážnými nájemníky se přes počáteční rozpaky na obou stranách nakonec vytvořila relativně silná pouta. Situace v době anticikanistických pochodů vytváření podobných komunit nenahrává. Pochody spíše zesilují společenský tlak na sjednocení těch, které mají pochody přímo ohrožovat. A myslím, že ani antifašisté si s tímto jevem nejsou schopni poradit. Na jednu stranu chtějí podpořit ty, na něž má nenávisť dopadnout. Ale na stranu druhou nevykračují za rámec kulturního střetu Romů a ne-Romů, menšiny a většiny.

Sebeorganizace trvá dlouho a není možné do ní nikoho nutit. Navíc představa o tom, že se marginalizované sociální skupiny začnou samy organizovat, je naivní a zavání projekcí vlastní touhy. Důležitější spíše je ukazovat, že sebeorganizace může být funkční a prospěšná pro všechny.

Říká se, že s příchodem ekonomické krize začala posilovat krajní pravice, platí to bez výjimky?

Mám za to, že pravici obecně se daří oslovovat nespokojené – a nemusí přitom jít pouze o ty, jejichž ekonomická situace se zhoršuje. Pravice tvrdí, že přináší řešení současně situace, a to v celé Evropě. Různými způsoby říká, že svět kolem nás ohrožují v samotných základech nějaké „jiné“ skupiny obyvatel. „Cizí“ migranti ohrožují pozice „českých“ zaměstnanců, váleční uprchlíci ohrožují „evropskou civilizaci“ a „český národ“, levice ohrožuje „svobodu“ a „nepřízpůsobiví spoluobčané“ ohrožují „slušné občany“. Pravice vytváří dojem, že na nás za každým rohem číhá nebezpečí. Cílem tudíž má být snaha zajistit lidem bezpečí, pořádek a klid.

Levice si sice z takových řešení dělá legraci, ale současně nedokáže přijít s žádnou silnou odpovědí. Levicové politické strany proti pravici přichází s argumentem, že budou hájit zbylé výhody sociálního státu. A přitom nedokáží nastolit vlastní témata. Pouze pasivně reagují či brání vlastní názory před pravici a postupně, aby si udržely voliče, slevují ze svých principů a posouvají se doprava.

A tak si nemyslím, že by se jednalo o růst krajní pravice anebo pravicových stran. Zažíváme spíše vzestup pravicových představ a výkladů o uspořádání tohoto světa. Pravice pomocí jazyka ohrožení a nebezpečí formuje konflikty tak, aby nemohly být uchopeny politicky. Namísto otázky řešení chudoby se ve společnosti

neustále hovoří o tom, jak zamezit zneužívání sociálních dávek. Vzniká tím dojem, že pro řešení takového technického problému nehrají politické názory žádnou roli.

Vypovídá situace Romů a četnější protiromské projevy o nějakých změnách ve společnosti?

Souhlasím s názorem, že anticikanismus v české společnosti sílí. Důvody jsou různé. Faktem je, že anticikanismus má na území dnešní České republiky hlubokou tradici. Takové konstatování však samo o sobě nevysvětluje četnost a „oblubu“ nenávistných pochodů loni v létě. Vysvětlení z mého pohledu nenabízí ani teze, že se xenofobie projevuje ve vlnách a otázkou je pouze to, zda současná vlna již kulminovala či nikoli.

Myslím, že pozornost je potřeba směřovat k současné krizi kapitalismu.

Anticikanismus souvisí se sociálními a politickými konflikty, které se v české společnosti každodenně odehrávají. Otázku sociálního propadu, rozevírání nůžek mezi bohatými a chudšími a další problémy překrývá obrazem každodenního, drobného nebezpečí. Obrazy anticikanismu kombinují strach a touhu: „cigán“ je někdy nebezpečný zloděj a jindy chytře „vysává“ systém sociálních dávek. Takové zdánlivě rozporné obrazy, které ovšem drží pevně pohromadě, již nelze narušit racionální argumentací.

Odpovědí by místo toho mělo být tematizování krize, tak jak se projevuje na lokální a každodenní úrovni. Důležitým tématem pro velkou část regionů je fenomén zavírání továren. Přes něj by se, myslím, podařilo otevřít debatu o důsledcích globálního kapitalismu, jak to činí film režiséra Víta Janečka (Závod ke dnu, 2011).

Jak se podle Tvého názoru postavily k projevům anticikanismu zavedené levicové strany a může ke zlepšení situace Romů přispět levice?

Levicové strany selhávají na všech frontách. Nechme raději stranou centrální úroveň, o níž se mluví na každém rohu, a zastavme se na úrovni lokální. Bylo by obrovskou chybou spojovat projevy anticikanismu pouze s viditelnými nenávistnými pochody anebo s pokusy o pogromy.

Vznik represivních opatření radnic proti „nepřízpůsobivým“ je spojen s regionálními pravicovými politiky, například bývalou starostkou Chomutova Ivanou Řápkovou. Avšak na jejich zavádění se podíleli zastupitelé prakticky všech politických stran, včetně těch levicových. „Záchranný kruh“, „právo a pořádek“ anebo „nulová tolerance“ jsou různé názvy pro podobnou praxi: šikanu pří-

jemců sociálních dávek, zesílení dohledu ve „vyloučených lokalitách“, vystěhování „nepřízpůsobivých“ nájemníků a podobně. Takhle vypadá skutečný posun české společnosti. Lokální sociální konflikty zakryl anticikanistický obraz ohrožení společenských norem malého českého národa „nepřízpůsobivými“.

Aktivita přitom vychází zespodu: od regionálních politiků na centrální úroveň. Jestli je lokálním politikem člen pravicové nebo levicové strany nehraje roli. Dokladem toho je návrh na rozdělení občanů města Duchcova do několika kategorií dle jejich „přízpůsobivosti“. Jeho tvůrci jsou radní za sociální demokracii a Komunistickou stranu.

V souvislosti s protiromskými pochody nebo například v souvislosti s politickým děním v současném Maďarsku jsou často vzpomínána dvacátá a třicátá léta a nástup fašismu. Jsou takové příměry namístě?

Příměry k historii se povětšinou vyčerpávají varováním před návratem Hitlera a nacismu. Předmětem debaty bývá otázka, kdo dnešním Hitlerem je anebo odkud se bude rekrutovat. Není divu, že mnozí lidé na podobné věštbý reagují výsměchem.

Myslím, že místo neustálého přehrávání notoricky známého příběhu Hitlerova nástupu k moci bychom měli mluvit o posunu meziválečných společností uvnitř tehdejších střeoevropských států směrem k fašistickým hodnotám. Polsko, Rakousko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva i Estonsko, to jsou všechno státy, v nichž bychom ve třicátých letech našli u vlády pravicové či konzervativní autoritářské strany a politiky.

Osobně se domnívám, že tehdejší levice selhala, když nedokázala úspěšně tematizovat dobové sociální konflikty spojené s probíhající krizí. Různým pravicovým, nacionálně konzervativním a – dnes bychom řekli – populistickým subjektům se podařilo občany zaujmout představou fyzického ohrožení jejich životů. „Židé“ parazitovali na těle příslušného národa, „bolševici“ ohlupovali masy mladých ve městech zahálějících mužů a bandy „potulných cikánů“ napadaly spořádané vesničany. Smyslem speciálních opatření zavedených proti těmto skupinám měla být snaha je využít k něčemu – z pohledu pravice – užitečnému. Jmenované státy po vzoru západních demokracií (USA, Kanada, Velká Británie) se je snažily využít jako levné a snadno dostupné pracovní síly.

I v České republice je slyšet volání po zřízení pracovních táborů pro „nepřízpůsobivé“. Zmíněné Maďarsko se novodobé pracovní tábory pro nezaměstnané pokusilo zavést. Tato nepřilíh známá historie tři-

▲ Pavel Baloun po soudním slyšení k incidentu v Neklanově ulici

cátých let má se současnou situací mnoho společného. Zásadní rozdíl ovšem spočívá v tom, že v meziválečném období bylo anti-fašistické hnutí aktivní v ulicích. Dnes lze antifašisty-jednotlivce potkat prakticky jen v diskuzích na facebooku...

Jak souvisí zhoršující se sociální situace s aktivitami squatterů? Může být squatting vnímán jako hnutí, které problematizuje v současnosti patrně vypjaté upřednostňování soukromého vlastnictví před lidskou důstojností?

Myslím, že bydlení je vedle práce oblastí, ve které se krize výrazně projevuje. Squatterství v současné situaci nabízí jednu z možných odpovědí: obsadíme dlouhodobě nevyužívané nemovitosti, se kterými se pouze spekuluje, a vytvoříme z nich společné bydlení. Squat může být místem, kde se uskutečňuje utopie rovnostářské společnosti, zázemím pro radikálně levicové aktivity, subkulturám i sociálním centrem pro všechny vyloučené ze „slušné“ společnosti. Zejména poslední požadavek přibližuje squatterské hnutí uchopení aktuálního sociálního konfliktu.

V tuzemsku se zatím tyto ideály nepodařilo příliš naplnit. Vzniká tím dojem, že squatteři jsou nátlaková skupina, která přímou akcí odhaluje trhliny současného stavu. Co když ale v zahraničí fungují desítky, ba stovky squattů, které plní různé funkce?

Bylo by však naivní myslet si, že squatting dokáže současnou situaci na poli bydlení vyřešit sám. Měl by s ním ruku v ruce kráčet nátlak za zlepšení legislativních podmínek týkající se sociálního bydlení. Myslím, že i České republice by konečně mohlo zaznít: bydlení není zboží!

Pozoruješ, že by squatting začal být vnímán jako alternativní životní strategie pro zbídačované širší vrstvy?

Kolem sebe pozoruju spíše situaci potomků středních vrstev, kteří při studiu vysoké školy anebo po jeho absolvování těžko hledají práci a bydlení. Domnívám se, že to je jedna z mnoha sociálních skupin hledající alternativu vůči stávajícímu řádu. Squatting by se pro ně skutečně mohl stát určitou variantou dočasné životní strategie.

Je to nicméně značně odlišná situace od lidí bez domova, pro něž je squatting každodenní nutností, pokud chtějí přežít.

S tím také souvisí Tvé zapojení do obrany dnes již vyklizeného squatu v Neklanově ulici. Zde došlo ke konfliktu s policií, kvůli kterému jsi byl zadržen a následně jsi strávil tři dny ve vazbě. K čemu tehdy vlastně došlo?

Je to složité. Podle úředního záznamu Policie ČR se někteří lidé shromáždění před domem na podporu squatterů začali věšet na mříž okna policejního antonu, kam strážníci odváděli squattery. Někteří se dokonce měli pokoušet vyšplhat na korbu auta a převrátit jej. Po chvíli prý došlo ke slovnímu konfliktu mezi jedním policistou a podporovatelem squatterů. Policista měl namísto odpovědi na svou otázku schytat kopanec do nohy a na to byl nucen použít donucovacích prostředků. Obdobně učinili jeho kolegové poté, co další příznivci prý aktivně bránili policistům v provedení zásahu. Vše vyvrcholilo tím, že jsem „zcela jasně úmyslně“ vší silou mrštil dveřmi poli-

cejního antonu, až jsem pohmoždil řidičovi vozidla prst.

Proti tomu stojí výpovědi nás zatčených a slova svědků, že řidič vozidla vystoupil z vozidla a bez upozornění agresivně odstrkoval všechny kolem stojící a pouze přihlížející sympatizanty squatterů. Dále po výměně několika slov kopl policista jednoho dotyčného sympatizanta přímo do slabin. Ostatní se zoufale snažili zabránit, aby nakopnutého sympatizanta policisté zatkli. Jeden z nich svého kamaráda držel, a tak ho policisté rovněž zadrželi. Další se k zadržujícím policistům zřejmě moc přiblížil a moc mluvil. Já jsem tou dobou stál u dveří antonu a nabádal řidiče, aby se k zadržovanému choval alespoň lidsky. Nelíbilo se mi, jak mu nadává a mačká mu hlavu proti stěně antonu. Procedil mezi zuby další nadávku. Poté přišli další policisté, kteří zadržovaného odvedli. Když řidič nastoupil do antonu, ještě mě otevřenými dveřmi schválně praštil. Dveře jsem odrazil a pomalu odešel přímo před anton, kde právě vyváděli dalšího zadržovaného squattera. V tu chvíli se za mnou ozvalo: „Tak to jsi přehnal,“ a už mě táhl zpět k antonu, aby mě zadržel. Na otázku přihlížejících lidí, proč mě zadržel, odvětil: „Nějaký důvod se vždycky najde.“

Zajímavé je, že v policejním videu přiloženém k soudnímu spisu jsou všechny důležité konfliktní situace vystřiženy, přestože je zřejmé, že byly natočeny.

Jakou roli sehrála dle Tvého policie? A jak dnes chápeš otázku násilí v sociál-

ních bojích? Neměla by sociální hnutí problematizovat sepětí státu a politicko-ekonomického řádu tím, že právě budou narušovat ustálené hranice „legálního“?

Od některých obyčejných lidí jsem si vyslechl, že jsem v Neklanově ulici vůbec neměl co pohledávat. Tito lidé si myslí, že jsem si zatčení způsobil sám. Kdybych na spontánní demonstraci na podporu squatterů nepřišel, policisté by mě nezatkli. S podobným postojem jsou konfrontováni všichni tuzemští aktivisté. Vlastní činnost ve veřejném prostoru je v podstatě nelegitimní. Skupiny politicky aktivních jedinců doslova špicluje protiextremistické oddělení policie a aktivisté jsou zostuzováni. Není divu, že v dané společenské atmosféře policisté zasahují tímto způsobem. Pro ně jsem byl „fetka“, která si vůbec nemá co dovolovat někam chodit.

Před zadržením jsem neměl jasno, jestli posunování hranic legality může mít smysl. Přiznávám, že hlavní roli hrál strach z toho, co může následovat. Nyní si myslím, že tlak vůči zavedeným mocenským institucím je potřeba zesílit. Jednou z takřka zapomenutých akcí tohoto druhu byla demonstrace v budově Ministerstva práce a sociálních věcí v únoru loňského roku pořádaná platformou Bydlení pro všechny.

Pavel Baloun je členem Iniciativy NE RASISMU!

Rozhovor vedli Ondřej Lánský a Lukáš Matoška.

✉ lukas.matoska@socsol.cz

Volby do Evropského parlamentu ukážou moc korporací

ADAM BARTOŠ, JAN MÁJÍČEK

24. května se konají volby do Evropského parlamentu. Orgánu, který má zastupovat „Evropany“. V našich končinách zpravidla pro vymezení vůči EU stačí velmi povrchní deklamace tu o „národních zájmech“, tu o evropském „diktátu“ v otázce žárovek a pomazánkového másla nebo také o „evropských hodnotách“, víře v „evropský projekt“ atd.

Nedávný projev prezidenta Zemana k poslancům EP z února tohoto roku je v tomto ohledu reprezentativní. Odráží mělkost uvažování o Evropské unii a dá se říci, že v sobě sdružuje nejčastější fráze jak příznivců, tak odpůrců Evropské unie. To, že radikální levice polemizuje s nacionalistickým vymezením vůči EU je jasné, mnohdy jí však chybí tolik potřebný kritický přístup k levicovým proudům, které se samozřejmostí pojímají jako „proevropské“.

Zeman pro svůj projev použil osnovu statí polského teoretika Leszka Kolakowského, který v roce 1956 formuloval kritiku staliniзму ze socialistických pozic a v satirickém textu uvedl bezpočet definic toho, co socialismus není, ale ukončil ho pak konstatováním, že socialismus je dobrá věc. Zeman podrobil EU standardní „vlastenecké“ kritice, zmínil standardizaci evropských potravin, úsporné žárovky, stěhování parlamentu ze Štrasburku do Bruselu a zpět atd. Jeho vyznáním ovšem bylo, že věří, že EU je v jádru dobrá věc.

Plíživě se potom „evropanství“ spojuje s opatřeními jako je zavádění eura. Zeman se k němu vyjádřil ve stejném projevu: „Ti lidé, kteří kritizují euro, mají něco, čemu já říkám strach z neznámého. Já si myslím, že euro je stabilizační faktor ekonomického rozvoje.“ Nedá se říci, že by tato slova něco konkrétně znamenala, spíše mají působit na duši dobrých Evropanů. Euro ale opět není společnou ideou, ale společnou měnou, která má své výhody i nevýhody pro různé složky evropského obyvatelstva. Např. řecká levicová koalice Antarsya (na rozdíl od Syriza) požaduje návrat Řecka k drachmě, aby mohlo Řecko snadněji upravovat kurz měny, podhodnotit ji pro stimulaci exportu. Právě článek německé sesterské organizace Marx21, který otiskujeme v tomto čísle, argumentuje, že euro je nástrojem nejsilnějších ekonomických hráčů, konkrétně Německa, kterému se díky „zprůměrovávání“ hodnoty eura podle výsledků různě silných ekonomik daří vyhýbat přílišnému posilování měny v důsledku rozsáhlého exportu a zároveň si uchovat výhodu oproti slabším ekonomikám, které by jinak mohly sáhnout k devalvací, aby stimulovaly export.

Pokud se hovoří o „evropských hodno-

tách“, tak ty jsou v takto uspořádané EU odvozené a nikoli určující pro její chod. Nicméně jeden z deklarovaných účelů EU, zajistit mír v Evropě, se daří naplňovat. Státy, respektive jejich vládnoucí třídy, které spolu za vzájemných výhod spolupracují, nemají tolik důvodů spolu válčit. Zde jsou však dva háčky. Do samotného základu evropské integrace je vepsána snaha o posílení konkurenceschopnosti vůči jiným mocenským blokům. Ta má své prodloužení v budování obranných/útočných složek. V důsledku členství převážné většiny evropských států v NATO, které má centrum v „konkurenčních“ USA, zůstávají však tyto snahy nejisté. Za druhé, i když spojování evropského kapitálu vytváří dojem „mírové spolupráce“, tak institucionální zastoupení tohoto spojeného evropského kapitálu zároveň neustále zesiluje tlak na jednotlivé národní státy, aby zeštíhlovaly státní výdaje a snižovaly cenu a práva práce (takto je např. do Evropy „vítána“ Ukrajina). Mír v Evropě tedy platí pro evropské vládnoucí třídy, ale pracující i nezaměstnaní jsou vystaveni důsledkům zostřeného konkurenčního boje. Jinými slovy, je realizována liberální představa, podle které mír a klid zbraní vyrůstá z ekonomické války.

Onen mír v Evropě se zakládal na tom, že se v poválečné situaci podařilo sjednotit ekonomické zájmy západoevropských zemí. Nyní však ekonomická krize a na ni navazující dluhová krize odbíjí této jednotě konec. S velkým rozšířením EU o země bývalého východního bloku se začalo mluvit o dvou-rychlostní Evropě, o staré a nové Evropě. To však byla jen předzvěst daleko vážnějšího rozkolu, který započal s ekonomickou krizí a který se nadále prohlubuje. Jako po válce se tak opět rysuje unikátní situace: Evropa se rozdroluje na jednotlivé ekonomické frakce a zájmové bloky, které na úkor celku hájí svůj dílčí zájem, čímž dávají vzniknout podmínkám, na nichž by mohl postaven nový politický projekt, jehož maximou bude znovusjednotit Evropu.

Vědomí vážnosti nastávající situace nám může sloužit jako měřítko, jímž můžeme hodnotit rozhodnutí, která bude muset Evropa v blízké době učinit. Za příklad vedle jiných otázek určujících kurz evropského vývoje si

vezmeme rozhodování o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (anglickou zkratkou TTIP) mezi EU a USA. Smlouva by měla vytvořit největší zónu volného obchodu na světě. Týkala by se nejen EU a USA, ale díky již uzavřeným či probíhajícím jednáním o uzavření smluv mezi EU a Kanadou, NAFTA (Severoamerická zóna volného obchodu) a EU a Mexikem, by znamenala vznik zóny volného obchodu pokrývající oba dva kontinenty. Takovéto smlouvy řeší několik úrovní problémů. První z nich jsou nejruznější technické „standarty“, které sjednocují např. velikost různých komponent či přídavných zařízení. Závažnějšími jsou pak otázky tarifních limitů, tj. různá míra ochrany těch či oněch trhů. Jenomže na obchod mezi USA a Evropou už skoro žádná cla nejsou. Činí pouze 5,2 % na evropské a 3,5 % na americké straně.

PROTI TTIP

Jenže v jednání o TTIP jde hlavně o tzv. netarifní překážky. Těmi jsou různá nařízení o složení a používání různých látek, stejně jako limity znečištění, které mohou vznikat užíváním některých výrobků (zejména automobilů). A právě tato třetí oblast je předmětem největší sporů.

Obecně to lze shrnout tak, že ochranná opatření jsou na straně EU vyšší, než jaká jsou v USA. Oblasti, kterých by se liberalizace dotkla, jsou zejména automobilový průmysl, chemický průmysl, potravinářský průmysl a všeobecné právní prostředí při ochraně zdraví a práv spotřebitelů.

Při výrobě potravin se vede mezi USA a EU už od roku 1988 spor o růstové hormony, jimiž někteří američtí farmáři krmí dobytek. Ty jsou na evropském trhu zakázány. Není to žádná speciální evropská libůstka, podobný zákaz takzvaného rekombinantního bovinního somatotropinu (rbST) platí také v Kanadě, Izraeli, Japonsku, Austrálii a na Novém Zélandu. Dalším chemickou látkou je ractopamin, přípravek, který se podává prasatům, aby maso rostlo rychleji a bylo libovější. Veterináři však upozorňují, že může poškodit srdce, svalstvo a způsobit problémy při rozmnožování. Předběžné výsledky také naznačují, že by maso z vepřů

krmených ractopaminem mohlo mít vliv na lidské zdraví (například je podezření, že může zvyšovat srdeční tep). Proto EU, Rusko a Čína zakázaly import masa ošetřeného ractopaminem.

Co se týká chemické výroby, platí na území USA legislativa z druhé poloviny 70. let. To znamená, že do současnosti byly prověřeny jen 2 % používaných chemikálií. V USA jsou dodnes povoleny nebezpečné chemikálie, jež Evropa zakázala nebo už schválila jejich postupný zákaz, jako je např. používání toxických ftalátů v dětských hračkách nebo 1,4 dioxan – karcinogen, který se v EU nesmí přidávat do kosmetiky.

Veliké mediální pozdvižení vyvolal kandidát na europoslance za ČSSD, sociolog Jan Keller, když prohlásil, že „farmářské trhy jsou konkurencí velkým nadnárodním potravinovým řetězcům, zvýhodňují lokalitu. A oni chtějí pod heslem rovné soutěže a rovných podmínek omezit farmářské trhy, aby mohly supermarket y a obchodní řetězce lifrovat svoje zboží o to jednodušeji a bez konkurence farmářských trhů“. Za to byl vysmíván ze všech stran, což opět ukazuje jen neskutečnou povrchnost a hloupost českého mediálního mainstreamu. Stačilo by se podívat na jednání ambasadora Úřadu obchodního zmocněnce USA Rona Kirka se zástupcem poradce pro národní bezpečnost USA Michaelem Formanem k otázkám spojeným s vyjednáváním o TTIP, ve kterém se jasně říká, že „zvyšování lokalizace je překážkou pro obchod“.

Aby byla moc korporací dále posílena, obsahuje dosavadní návrh TTIP ještě jeden zajímavý mechanismus: takzvaný mechanismus urovnání vztahů mezi investory a státy (ISDS). Sporná klauzule umožní soukromým firmám, aby u arbitrážních tribunálů požadovaly finanční kompenzaci za ušlý zisk, o který je připraví legislativní nebo regulační rozhodnutí státu. Jinými slovy, americké společnosti (nebo firmy v USA formálně registrované-tento detail je důležitý, jak se záhy ukáže) budou moci v arbitrážích napadat běžné zákony evropských zemí, správní rozhodnutí apod. Přitažené za vlasy? Phillip Morris použil podobnou klauzuli v obchodní smlouvě mezi Austrálií a Hongkongem k arbitráži proti australské regulaci prodeje cigaret. Tabáková společnost argumentovala, že nová legislativa snižuje hodnotu jejich investic v Austrálii a že s ní stát zachází nespravedlivě a nerovně. Phillip Morris chtěl, aby arbitři australskému státu přikázali, že nesmí dodržování zákona vymáhat, a požadoval odškodné ve výši několika miliard dolarů. Americká firma navíc svoji australskou pobočku těsně před podáním žaloby formálně převedla pod svoji vlastní asijskou sekci tak, aby se stala hongkongským subjektem, a mohla tudíž použít smlouvu, která ISDS obsahuje.

POZICE FRAKCÍ

TTIP tak může zásadně ovlivnit budoucnost Evropy. V současném Evropském parlamentu by zřejmě prošla a je velkou otázkou, jak tomu bude v tom příštím. V něm se o prvenství utkají dvě frakce, lidovci a socialisté. U prvních je to jasné. V ČR k nim patří TOP 09 a KDU-ČSL. Socialistická frakce, přejmenovaná před lety na Progresivní alianci socialistů a demokratů, není zcela jednotná. Keller i rakouský Hannes Swoboda jsou proti TTIP. Jenže takový současný europoslanec za ČSSD Libor Rouček tvrdí, že úspěšné uza-

vření dohody TTIP je v životním strategickém zájmu Evropanů i Američanů. Krach této dohody by znamenal, že by pravidla globálního obchodu do budoucna již neurčovala Evropa ani Amerika, ale Čína. Jistě jsou v Číně mnohé standardy ochrany prostředí a práce mnohem níže než v EU a USA, ale to neznamená, že jsou takové všechny (viz. výše uvedený příklad s vepřovým a ractopaminem). Navíc jsou ostatní sociálně demokratické a socialistické strany v Evropě v takovém poklusu doprava, že je jen s těžší představitelné, že by se na evropské půdě pokusili o nějaký zvrat. A jakkoli může jejich evropský manifest vypadat slibně, nesmíme zapomínat, že již téměř 40 let vládou v jakési velké koalici právě s evropskými lidovci.

Frakce Zelených a Evropské levice (GUE/NGL) jsou zásadně proti TTIP a i čeští Zelení, kteří mají sklon své sestry v Evropě co do programu trochu zapírat, tvrdí, že „současnou podobu této smlouvy (TTIP) ale zásadně odmítáme, protože se projednává neprůhledně, sloužila by především ke zvýšení zisků korporací a mohla by snížit kvalitu našeho života a ohrozit naše politická a sociální práva“.

Český příspěvek by měl co nejvíce posilovat levice jak u socialistů (Jan Keller), tak u evropské frakce (GUE/NGL). Jde totiž také o to, aby se třetí nejsilnější stranou nestal konglomerát nacionalistů a protofašistů vedený Front National Marie LePenové. Proti rasismu a fašismu se ale musí umět postavit i něco jiného než jen planá hesla o demokracii v Evropě. To, co potřebujeme, je program socialistické transformace Evropy.

✉ adam.bartos@socsol.cz

✉ jan.majicek@socsol.cz

▲ Demonstrace ve Frankfurtu proti tzv. Troice (Evropská komise, Evropská centrální banka, MMF)“ Zdroj: Kevin Van den Panhuyzen

Demokracie jen pro někoho

JAROSLAV BICAN

Známý miliardář Karel Janeček na svém webu Demokracie 2.1 navrhuje úpravu volebního systému. Změna by spočívala v tom, že by se volilo ve dvoumandátových obvodech a každý občan by měl celkem šest hlasů – čtyři plusové a dva minusové. Jaký by byl smysl tohoto systému? Matematik Janeček si nestanovil žádný menší cíl než překonat zdánlivě neřešitelný rozpor posílit hlasy informovaných a odpovědných voličů, zároveň ale nenarušit rovnost hlasů ve volbách.

Karel Janeček chce rovné volební právo zachovat, protože se domnívá, že jiný systém, než na něm založený, se časem zvrhne do „nějaké formy diktatury“ či „jiného systému vládnutí vykazujícího zásadní nespravedlnost vůči jisté skupině nebo skupinám občanů“. Takový systém podle něho bude z dlouhodobého hlediska nestabilní a povede k zásadním společenským konfliktům. Vedle toho chce ale Janeček čelit „relativní snadnosti manipulace a ovládnutí mas“, a to tak, že někteří voliči by měli větší vliv než jiní.

Janeček se tváří, že to je čistě technická záležitost, která rozhoduje o tom, kdo je oním odpovědným a informovaným voli-

čem. Stačí splnit jedno obecné, každému přístupné kritérium. Na webových stránkách Janečkovy demokracie 2.1 se popisuje takto: „Informovaný volič je ten, který věnuje ekonomicko-politickému dění ve společnosti čas a energii a zajímá se o vývoj v naší zemi. Právě takovému voliči nový systém umožňuje mít větší vliv na výběr kvalitní politické reprezentace oproti těm voličům, kterým je směřování české společnosti lhostejné. Větší vliv informovaného voliče je důsledkem efektivního využití všech jeho hlasů.“

Janečkův systém ale můžeme interpretovat i tak, že účelově snižuje roli těch voličů, kteří se mu příliš nezamlouvají a to z důvodů

jak ideových, tak i proto, že mu celou věc nemálo komplikují a upozorňují na mnohem hlubší problémy, jejichž řešení přesahuje Janečkův logicky uvažující mozek.

Více napoví to, jak je popsán efekt Janečkova volebního systému na webu nové verze jeho demokracie: „Hlasy dobře informovaných voličů mají větší váhu a to při zachování rovnosti hlasů. Systém umožňuje větší zastoupení osobností s kreditem ve sněmovně. Odpovědný volič, který politiku sleduje, vybere z nabídky třeba třiceti kandidátů čtyři, které považuje za nejlepší, minimálně ze dvou stran. Zatímco volič té nedemokratické části spektra, například komunistů

nebo populistů, dá své straně maximálně dva hlasy. A co udělá s těmi dalšími dvěma? Nelze očekávat, že volič pravicových extrémistů dá další dva třeba komunistům. Pravděpodobně ty dva hlasy vůbec nevyužije. Efekt více hlasů tak řeší zdánlivě neřešitelný problém – demokratický volič má při zachování rovnosti hlasování dvakrát větší vliv na výsledek.“

Z toho plyne, že dobře informovaný a odpovědný volič nemůže volit populisty nebo komunisty. Něco takového zkrátka nemůže nastat. Volba komunistů a populistů spolu s odpovědností a informovaností nejde dohromady. Z toho, co Janeček říká, plyne, že odpovědný a informovaný volič populistů či komunistů je podle něho oxymoron. V tomto ohledu je nakonec Janečkova argumentace podobná hlasům, které volají po omezení rovného volebního práva. Společným jmenovatelem je jednak důraz na odpovědnost a pak také snaha určitou skupinu občanů upozadit a snížit její vliv. Resp. jde o to, že část společnosti je považovaná tak nějak za horší než zbytek.

Roman Joch ve svém textu „Proč demokracie zanikne“ z ledna 2010, který je situovaný do roku 2110 a psaný formou dialogu,

bere jako kritérium odpovědnosti to, zda dotyčný celkově odevzdá státu na daních víc, než od něho získá na různých dávkách, ale také v podobě platu či státních zakázek. Například státní zaměstnanci či důchodci by tak neměli ani aktivní, ani pasivní volební právo. Jochův text je postavený na tom, že: „Přece ti, kdo berou státní peníze, nemají co rozhodovat o tom, komu a kolik se státních peněz – tj. peněz od daňových poplatníků – přiděluje! Vždy by totiž rozhodovali, aby se jim od druhých přidělovalo co nejvíce, a to je přece nezodpovědné a nemravné!“

Tím, jak je kritérium odpovědnosti formulované, se opět snaží budít zdání neutrality – takto nastavená demokracie nevylučuje chudé – i málo majetný, který se však raději spoléhá na své nízké příjmy než sociální dávky, má volební právo, na rozdíl od miliardáře, který dostává státní zakázky. Joch však opomíjí to, že bohatý člověk si vždycky pomocí svých peněz může zaplatit dostatek lobbistů, případně si politický vliv rovnou koupí tím, že bude nějakou stranu sponzorovat či si ji založí (sám přitom kandidovat nemusí).

S omezením volebního práva koketoval ve svém textu „Přímá volba prezidenta aneb o deformaci volebního práva“ z července 2012 i tehdejší děkan Filozofické fakulty UK Michal Stehlík. Také u něj najdeme odkaz na odpovědnost: „Občas mě proto v jisté konzervativní nostalgii napadne, zda byl proces úprav volebního práva mezi léty 1873–1907 skutečně procesem pro zemi prospěšným. Nevolám samozřejmě po návratu omezení volebního práva na základě majetkového cenzu. I když na druhé straně by kombinace majetkového a vzdělanostního cenzu mohla přinést zajímavou skutečnost podílu na moci jednak těch, u kterých stát předpokládá určité vzdělání a schopnost posuzovat věci, a vedle toho pak těch, kteří svojí ekonomikou činností přinášejí státu nesporný prospěch. Ke slovu by se dostala možná odvážná sázka na odpovědnost těch, po kterých ji lze nejpravděpodobněji očekávat.“

Michal Stehlík zde tvrdí, že odpovědnost je vlastní spíše lidem vzdělaným a ekonomicky prospěšným než těm ostatním. Stehlík nevysvětluje, čím přesně se tato odpovědnost projevuje. Můžeme jen hádat, že něčím podobným, co zmiňuje Karel Jane-

AK

ček či Roman Joch: odpovědnými lidmi nelze tak snadno manipulovat a nenechají se tak uplatit populistickými gesty politiků – zkrátka třinácté důchody či pastelkovně na ně nezabere.

Obdobných názorů, jako mají všichni tři jmenovaní, však najdeme mnohem více. Většinou mají společné to, že jejich terčem jsou voliči populistů a komunistů (někdy do jedné z těchto kategorií více méně zahrnují i sociální demokraty). Liší se pouze míra, kterou chtějí tyto občany upozadovat. Karel Janeček v tomto smyslu patří k těm mírnějším, protože nechce rovné volební právo zrušit, ale pouze ho obojít. Tedy aby formálně stále existovalo, ale aby díky tomu, jak bude nastavený volební systém, byly reálné výsledky hlasování nerovné – tzn., že někteří voliči by zkrátka měli ve skutečnosti větší vliv než druzí.

Nejdůležitější otázkou však zůstává následující: jak v demokracii, která není pouze formální a kde tedy ani aktivní a pasivní volební právo nejsou pouze formálním ústavním principem, ale něčím reálným, chápat odpovědnost. Má tato kategorie vůbec nějakou

váhu? Co je jejím kritériem, pokud se neztožňujeme s těmi výše zmíněnými? Jak se projevuje odpovědný občan? A má mít větší vliv než ten, který je neodpovědný?

Zkusme na to jít oklikou. Z úvah na omezení volebního práva je patrný strach z masy, z davu. Z obavy, aby většina nebyla manipulována, přicházejí na řadu mechanismy, které mají za cíl moc většiny omezit a dostat ji pod kontrolu „odpovědné“ menšiny. Vedle toho však můžeme sledovat právě opačné tendence například u Tomia Okamury, který se neodpovědné masy nebojí. Rád by, aby lidé v referendu rozhodovali i o ústavních změnách (kromě těch, které by narušovaly lidská práva či podstatné náležitosti demokratického právního státu) či také o daních. Lidé podle něho nejsou hloupí, a když udělají chybu, poučí se.

Vidíme zde tedy dva protichůdné názorové proudy. Čím více sílí ten Janečkův (zde stojí za připomenutí, že Karel Janeček se veřejně hlásí k tomu, že v minulých volbách volil Daniela Hermannu, který kandidoval za KDU-ČSL; lidovcům je blízký i zmíněný Michal Stehlík), tím více může Tomio Okamura získat

body na tom, když upozorňuje, že naše demokracie ve skutečnosti žádnou demokracií není (co svými prohlášeními Tomio Okamura doopravdy sleduje, je však druhá věc). Nejobtížnější tak je hájit status quo – taková pozice je dnes neudržitelná. Na jeho kritice totiž panuje široká shoda.

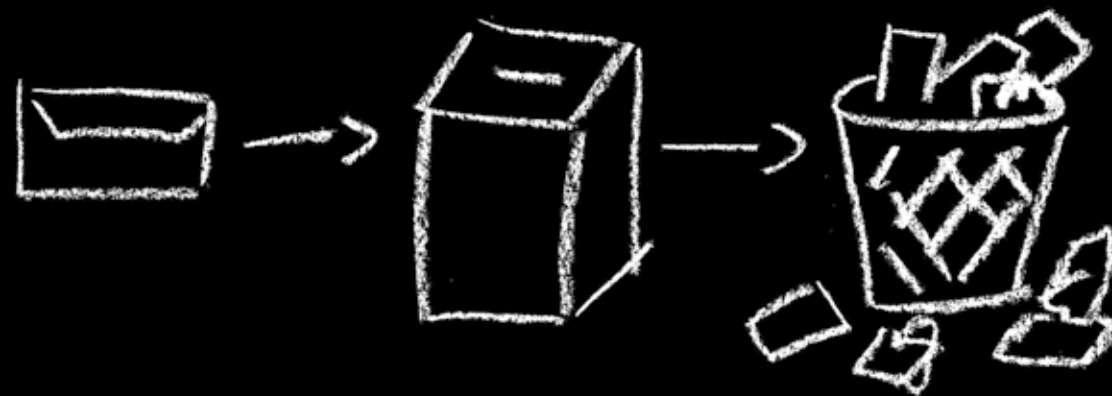
Klíčové je nakonec to, zda si myslíme, že každý člověk má rovné právo rozhodovat o veřejných záležitostech bez ohledu na to, co dokázal, jak je inteligentní, jak moc se vzdělával či nakolik je užitečný společnosti. Jeho aktivní a pasivní volební právo a vliv na společenské dění by měly být reálně stejné jako kohokoli jiného.

Pokud se ale ekonomický vliv volně přelévá v politický, něco takového není možné. Rozhodující je především to, zda klademe na první místo ochranu stávajícího rozdělení majetku za každou cenu (např. pokud neplatí princip, že vlastnictví zavazuje a vlastník může kupříkladu nechat bezúčelně zchátrat svoji nemovitost), nebo kvalitu života konkrétních lidí.

Tento princip hezky vyjádřil Erich Fromm ve své knize Cesty z nemocné společnosti: „Využití člověka člověkem je projevem hodnotového systému. Kapitál, mrtvá minulost, zaměstnává pracovní sílu – živoucí vitalitu a sílu současnosti – ke svým účelům. V kapitalistickém žebříčku hodnot je kapitál výše než pracovní síla, nahromaděné věci stojí výše než projevy života. Jedná se o konflikt mezi hodnotovými principy: mezi světem věcí a jejich hromaděním na straně jedné a mezi světem života a jeho produktivitu na straně druhé.“

Pokud nám jde o ochranu vlastnických práv bez ohledu na to, jaké to má důsledky, je logické, aby hlasy skupiny občanů, kteří jsou ekonomicky zdatnější, případně těch, kteří rozhodně nevolí populisty nebo komunisty, měly větší váhu, než těch zbývajících. Pokud pro nás mají větší hodnotu životy konkrétních lidí, resp. jestliže cítíme odpovědnost spíše za živoucí bytosti než za mrtvý majetek, je třeba uznat, že lidé mají právo o svém životě ve volbách rozhodovat. Jsou to totiž jen oni sami, kteří do své volby mohou zahrnout svoji vlastní autentickou životní zkušenost a vědomí toho, co je podle nich dobré a co špatné. A i kdyby to ve výsledku nebylo to nejlepší, co se v dané situaci dalo dělat, nelze jim v tom bránit, protože je to jejich život a oni mají právo si o něm rozhodnout. Jediné, co se s tím dá dělat, je nastavit takové mantinely, které by uchránily menšinu před útlakem většiny. Je ale takovým útlakem omezení obrovské ekonomické a následně politické moci některých jedinců a korporací? Není to spíše tak, že útlak vzniká tím, že je tato koncentrace moci možná?

Autor je redaktorem Deníku Referendum

DEMOKRATICKÉ VOLBY

$$\left(\frac{2c-1}{c+1} - \frac{2c+1}{c-1} \right) = \left(1 + \frac{1}{c-1} \right) = \frac{(2c-1)(c-1)}{(c+1)(c-1)}$$

$$\frac{c-1+1}{c-1} = \frac{2c^2 - c - 2c + 1 - c - 1}{(c+1)(c-1)} - \frac{c-1}{c} = \frac{-c}{c+1} -$$

$$\frac{4c-2}{c+1} + \frac{1}{2} =$$

Staré pověsti daňové

PAVEL NOVÁK

Ve veřejném prostoru koluje celá řada mýtů a legend. Nejen o daních. O sociální politice, důchodovém systému, mezinárodních vztazích či samotných základech fungování moderní ekonomiky. Následující stat' se, i vzhledem k nedávno proběhnuvší konferenci „Daňový systém v České republice a jeho možné alternativy“, pokusí identifikovat a vyvrátit další z mýtů, tentokrát z daňové oblasti.

POHÁDKA O LAFFEROVI A ROVNÉ DANI

Proslulá Lafferova křivka je základem jednoho z hlavních daňových mýtů. Sama o sobě je Lafferova myšlenka logická. Při nulové sazbě daně vybereme na daních nulu. Při stoprocentní sazbě vybereme taktéž nulu, protože nikdo nebude nic dělat. A mezitím je jakási křivka. Nikdo sice neví, jak vypadá, pro každou zemi a každou daň bude jiná a podobně, ale jakousi křivku si představit můžeme. Založit však daňovou politiku na té Lafferově, pokud nevím, jak vypadá, ani v jakém bodě se v rámci ní nacházíme, ukazuje obrovskou odvahu a víru. Nebo možná stupiditu.

Bohužel, pravicová vláda Mirka Topolánka založila svou daňovou reformu na ničím nepodloženém zdání či intuici Vladimíra Tlustého, že se nacházíme za globálním extrémem Lafferovy křivky, která má podobu jakési jednoduché paraboly (viz. graf), a následkem toho snížení daní jako celku povede ke zvýšení jejich výběru. Především že další snížení sazby daně daňových osob a zavedení tzv. rovné daně u daně z příjmu fyzických osob povede ke zvýšení výběru u těchto daní. Opak byl pravdou, došlo k výpadku v řádu mnoha desítek miliard korun. To následně posloužilo druhé pravicové vládě Miroslava Kalouska jako záminka k tupým škrtnutím, jejichž cílem bylo prosazení zájmů velkokapitalistů, jako je Zdeněk Bakala, na úkor zhoršení situace pracujících a zvětšení rezervní armády nezaměstnaných. Snižovat mzdy a zhoršovat pracovní podmínky lze v rámci krize nejlépe, když se obecně zhorší podmínky všem.

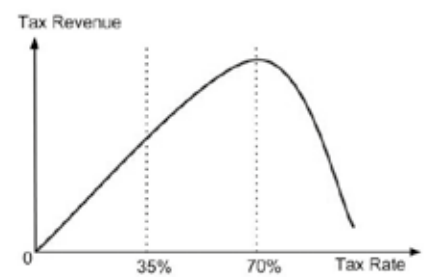
Argumenty ve prospěch snižování daní vycházející z Lafferovy křivky jsou liché. Není známa žádná univerzální rovnice této křivky. Veškerá na jejím údajném průběhu postavená doporučení pro konkrétní daňovou politiku mají spíše mystický než vědecký charakter. Teze, že zavedení rovné daně a obecné snížení sazeb přeci v některých zemích – Rusko, Kazachstán – znamenalo zvýšení výběru, je sice pravdivá, ale usuzovat z těchto nahodilých a spíše exotických případů zakřivení Lafferovy křivky (například u daně z příjmu právnických osob s globálním extrémem kolem 12-15%), které by bylo obecně platné pro všechny země, je empiricky ověřitelná lež. Respektive jde v nejlepším případě o chybu myšlení, poté, tedy proto – chybu, která vyvozuje kauzální

vztah z časové následnosti. Už Hume věděl, že z po sobě jdoucích jevů nelze automaticky dedukovat, že mezi nimi je kauzální závislost. Důsledek tohoto regresu myšlení se projevuje asi následovně: V zemích, kde byla na počátku zavedena rovná daň a byly výrazně sníženy daňové sazby, nedošlo ke zvýšení výběru proto, že bylo sníženo zdanění a snížena administrativní náročnost výpočtu daně, ale proto, že se daně začaly vůbec vybírat a že byl konsolidován systém finančních úřadů.

Dílčím mýtem o rovné dani a administrativní náročnosti progresivní daně se raději ani nebudeme příliš zabývat. Administrativně náročné pro poplatníka není vypočítat daň z již známého daňového základu, ať již je rovná či má několik pásem, neboť jde o otázku nanejvýš několika vteřin, ale samotné stanovení, v mnoha případech pak spíše zfalšování, daňového základu. Tedy vedení účetnictví, uplatnění výjimek, odpisů a podobně. Zda je v zemi zavedena rovná daň s jednou či progresivní daň s několika sazbami, je z pohledu administrativní náročnosti zcela irelevantní. Přesto byl tento mýtus šířen masivně médií v době kampaně za rovnou daň. Proč asi? Můžeme se jen domnívat, že většina médií fandila pravici.

▲ Vypadá tedy Lafferova křivka takto?

▲ Nebo takto? Nebo zcela jinak?

LEVICE ZVÝŠUJE DANĚ, PRAVICE JE SNIŽUJE

Tento mýtus je zakořeněný velmi hluboko v nitru našich novinářů a novinářek. Zřejmě proto, že ho slyšeli již od střední školy na všech možných kurzech ekonomie. Nebo řečeno lépe postaru: na kurzech politické ekonomie. Či ještě přesněji, ideologické, nadstavbu upevňující, nevědecké „paekonomie“. Situace je však mnohem složitější. Jak které daně. Jak kdy. A jak komu. Spíše než to, zda je ta která vláda levicová či pravicová, závisí její postoj k daňovým sazbám a daňovému základu (těmto klíčovým parametrům pro určení efektivní míry zdanění) na historickém údobí.

V minulosti byly dekády, kdy pravicové vlády zvyšovaly nejen nepřímé, ale i přímé daně. Naopak byly i jsou dekády, kdy vlády levicové více či méně radikálně snižují míru přímého zdanění, které by mělo být vlajkovou lodí pravicové daňové politiky, a zároveň však často zvyšují zdanění prostřednictvím daní nepřímých (např. DPH). Ve Spojených státech amerických, kde v inkriminovaném období – v letech 1983 až 2003 vládli tři pravicoví a jeden spíše méně než více levicový prezident – se mezní sazba daně z příjmu fyzických osob snížila o 14,6 procentních bodů z 53,1 na 38,6. Ve Švédsku, donedávna vývěsním štítu reformistické levice, se ve stejném období, kdy bez přerušení vládla sociálnědemokratická strana s podporou komunistů či zelených, mezní, tedy nejvyšší sazba, snížila z 88,2 % na stále ještě úctyhodných 57,0 %, tedy o 31,2 procentních bodů.

Ale nemusíme chodit tak daleko. V roce 1993 u nás byla nejvyšší sazba 47 % z částky překračující 1 080 000 Kč, v roce 1999 pak stále ještě 40 %, a v roce 2000 byla snížena levicovou vládou na 32 %. Následně byla pravicovou vládou v roce 2008 snížena na 15 %, ovšem z jiného základu, reálné snížení bylo tedy zhruba na 23 %. Ovšem v roce 2013 byla mezní sazba pravicovou vládou zvýšena o 7 procentních bodů, tedy téměř na 30 %. Celkově tedy dvě poslední pravicové vlády snížily mezní sazbu méně (z 32 % na 30 %), než poslední dvě vlády levicové (ze 40 % na 32 %). Markantnější je nesoulad tohoto mýtu s realitou na dani z příjmu právnických osob. Trend je hezky viditelný na sloupcovém grafu níže. Můžeme konstatovat, že levice za osm

let vlády snížila korporátní daň o 11 procentních bodů, pravice za třináct let své vlády taktéž o 11. Zdá se tedy, že některé daně snižuje stejně pilně či pilněji levice stejně jako pravice. Prozatím jsme se zabývali jen mezními sazbami, nikoli sazbami efektivními, u kterých je míra chaosu a nejasnosti v tom, kdo co vlastně platí a kdo co snížil, již tak velká, že by se nám sem podrobnější rozbor nevešel.

Levicovost či pravicovost – pokud se tedy omezíme jen na daňový systém – nespočívá v nastavené aktuální mezní daňové sazbě. Mnohem více je třeba si všimnout i detailů. Tedy co se zdaňuje a především kdo se zdaňuje. Daňový dopad je to, o čem tu běží.

PROGRESIVNÍ ZDANĚNÍ JE TREST ZA ÚSPĚCH

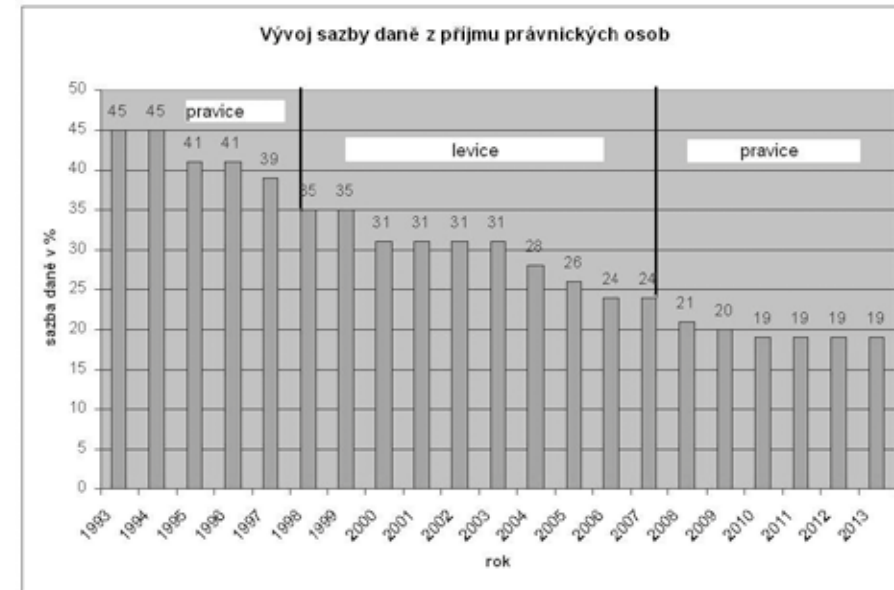
Mýtus velmi často v médiích i příspěvcích eko-

dopad ostatních daní. A jak jsem psal výše, daňový dopad je to, o čem tu běží. I v zemích, které mají formálně poměrně ostrou progresi u daně z příjmu fyzických osob, je celkový reálný daňový dopad regresivní. Jinak řečeno má efektivní sazba této daně pro jednotlivé příjmové kategorie regresivní průběh. Podívejme se pro ilustraci na graf dole „Efektivní sazba DPFO“.

Ve spojených státech tedy platí 20 % populace s nejnižšími příjmy efektivně jen 2 % na dani z příjmu, tedy dva centy z každého dolaru, který vydělají. Horních 10 % občanů, co se příjmu týče, pak platí zhruba 20 centů z každého vydělaného dolaru. Tedy trest za úspěch? Ne úplně. 400 osob s nejvyššími příjmy platí již méně, 16,6 centu z každého vydělaného dolaru. A to ponecháváme stranou skutečnosti popsané ve zprávě Tax Justice Network o využívání daňových rájů a o mnohem větších příjmech a bohatství osob s vysokými příjmy, které nejsou uvedeny v daňových přiznáních. Pravděpodobně je pokles křivky mnohem prudší, protože právě osoby s vysokými a nejvyššími příjmy mají největší možnosti příjmy zatajovat a „zaolichávat“. Zde se pohybujeme pouze v rovině legálních optimalizací a oficiálních daňových výjimek a nezdanitelných částí.

V České republice je z důvodu zavedení rovné daně a stropů u pojistného na sociální zabezpečení, jež je de facto daní z příjmu, pokles křivky mnohem prudší, a regresivita přímých daní je mnohem zřejmější.

V naprosté většině učebnic daňové teorie se pak dočteme, že daně ze spotřeby – DPH, daň z tabáku, alkoholu, benzínu apod. – i daně ekologické a někdy paradoxně i daně majetkové mají více či méně ostrý regresivní dopad. To znamená, že relativně více vzhledem ke svému příjmu na nich zaplatí chudí a středně příjmoví lidé oproti osobám s vysokými příjmy. Je to logické. Cigaret, piv či nádrží benzínu potřebuje každý, ať má příjmy, jaké chce, jen omezené množství. Pro člověka vydělávajícího 15 000 Kč je pak daň zaplacená z jedné nádrže benzínu, 600 cigaret a 60 piv vzhledem k jeho příjmu mnohem vyšší, než u člověka se stejnou spotřebou vydělávajícího 30 000 Kč. Podobně je tomu

Ještě zajímavější je situace u DPH. Zde levicové vlády sazbu daně snižovaly a pravicové pouze zvyšovaly. Samozřejmě u efektivních sazeb je situace opět poněkud složitější, protože docházelo k přesunům mezi sazbami a podobně. Graf „Vývoj sazby DPH“ však i tak mluví jasnou řečí, byť je poněkud zjednodušený.

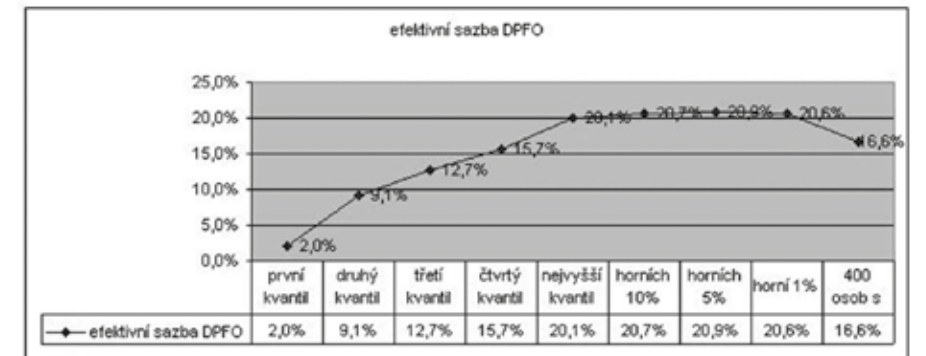

Je zřejmé, že levicové vlády snížily sazbu DPH z 22 % na 19 % u základní sazby a ponechaly vyšší snížené sazby. Naopak vlády pravicové zvýšily základní sazbu téměř zpět, na 21 %, a především extrémně zvýšily sníženou sazbu, dokonce na trojnásobek, o 10 procentních bodů z 5 % na 15 %. Více se budeme tomuto tématu věnovat v dalším mýtu.

Není tedy pravdou, že levice zvyšuje daně (a špatně se zvýšeným výnosem hospodaří), zatímco pravice daně snižuje (a šetrí, ale to už je úplně jiný, nedaňový mýtus). Blíže realitě je konstatování, že v některých historických údobích jak levice, tak pravice daně zvyšuje, v jiných snižuje a v dalších se chová odlišně.

nomických analytiků a liberálních akademiků omílaný. Apogeti kapitálu a vlády bohatých, „rovnodaňová rychlá rota“, ovšem zamlčovali a zamlčují několik pro ně nepřijemných skutečností. Totiž že progresu u daně z příjmu fyzických osob v posledních dekadách neimplikuje progresi daňového systému jako takového. Že maximálně mírně snižuje,

v některých zemích téměř vyvažuje, regresivní

▲ Efektivní sazba DPFO

u DPH. Bohatší lidé takzvaně utíkají ze spotřeby. Větší část svého příjmu si mohou dovolit neutratit a tím se vyhnout placení DPH a spotřebních daní. Podobná, či ještě horší, je situace u ekologických daní. Zde chudí, kteří si nemohou dovolit lepší způsob vytápění například tepelným čerpadlem, platí nejvyšší ekologickou daň z uhlí, zatímco lidé s vyššími příjmy si mohou dovolit „utéci“ do spotřeby kvalitnějšího paliva, plynu či elektřiny, kde je daň výrazně nižší.

V podstatě u všech daní ze spotřeby, kromě daně z vína, jsou empiricky ověřené regresivní dopady. Je tedy o to zajímavější, že daň z vína není zavedena.

U majetkových daní narážíme na podobnou situaci, alespoň v našem daňovém systému. Daň z nemovitosti je sice velmi nízká, ale závislá od výměry, nikoli od reálné hodnoty. Může se tedy velice snadno stát, že majitel lukrativní nemovitosti v Praze, která mu vynáší na nájmech miliony, platí menší daň z nemovitosti než chudá rodina z Karviné, která shodou okolností bydlí v rozpadajícím se, ale velkém domě po babičce.

Vše výše uvedené vypovídá o tom, že progresivní daň není žádným trestem za úspěch. Je v podstatě jedinou cestou, jak učinit výběr daní alespoň trochu spravedlivým. A jak v moderních daňových systémech snížit regresivitu celkového dopadu, byť se ji již jen stěží povede odstranit.

LEVICE MILUJE DANĚ

Bylo by možné pokračovat a věnovat se dalším a dalším konkrétním mýtům a v budoucnosti se k nim určitě vrátím. Pojdme si nyní posvítit na základní, abstraktní mýtus v pozadí. A zamyslet se i nad skutečnou alternativou současného daňového systému.

Zakládajícím mýtem pravicového mediálního obrazu daňového systému je údajné zhlédnutí se levice ve zdaňování. V zavádění dalších a dalších daní či alespoň ve zvyšování sazeb. Opak je pravdou. Autentická levice, která usiluje o změny systému společenské reprodukce, o spravedlivější, rovnější, ekologicky udržitelné uspořádání sdílených věcí, jinými slovy o socialismus, považuje daně jen za nástroj. A to za nástroj dočasný. Korigující nespravedlivé primární rozdělování prostřednictvím trhu, což je podle dávné pohanské moudrosti nepřipustné, jelikož trh je podle slov F. A. Hayeka spontánní řád napojený na vyšší přirozený řád kosmu.

Rovněž jsou daně nástroj zajišťující příjem veřejných rozpočtů a tudíž financování poskytování veřejných statků a služeb. Podobně je tomu, jak uvidíme dále, i u reformistické levice a levostředových nových stran a hnutí, pokud nějaká taková jsou. A jsou to právě jejich reformistické, defenzivní a slabé pokusy nikoli o alternativu, ale alespoň zmírnění trendů, které jsou předmětem kritiky pravicových

ekonomů, analytiků a médií. Kritiky využívající tento, výše uvedený a i další nezmiňené mýty.

V dlouhém období autentická levice předpokládá vytracení se státu a tím i – úplně či téměř úplně – eliminaci zdanění coby existence povinných, nevratných a neekvivalentních plateb jednotlivců do veřejných rozpočtů. Z logiky věci, kupříkladu pokud bude existovat společenské vlastnictví výrobních faktorů, nebude nutné vybírat daň z kapitálu. Výnosy z kapitálu půjdou přímo na jeho reprodukci a demokraticky určenou a nutnou míru nových investic. Nebude také třeba napravovat nespravedlivé a nerovné rozdělení mezd progresivním zdaněním příjmu fyzických osob. Ani „vyfutrovávat“ veřejné rozpočty zdaněním spotřeby v té či oné formě. Neboť to na jednu stranu může teoreticky vést k vhodnější alokaci zdrojů a menší spotřebě společensky nežádoucích produktů a služeb, v praxi však převažuje spíše fiskální efekt, ono „vyfutrovávání“ rozpočtu. Nemluvě o tom, že dochází k distorzi cenových signálů, apologetům trhu tak drahých. Totéž platí o daní z dědictví či obecně o daních majetkových, kde nebude třeba ani získávat dodatečné příjmy do veřejných rozpočtů, protože tyto nebudou existovat, a stejně tak nebude třeba narovnávat křiklavé nespravedlnosti progresivním zdaněním dědictví či nadměrných majetků, neboť toto bude zajištěno mnohem efektivněji již v primárním rozdělování.

Daně v takovém případě, v případě přeměny společenského reprodukčního a metabolického řádu, ztratí smysl své existence, pozbydou svých funkcí. Jak funkce fiskální (veřejné služby budou poskytovány přímo v rámci primárního rozdělování a bude na ně alokováno potřebné množství zdrojů v rámci demokratického rozhodování producentů a spotřebitelů), tak funkce redistribuční či přerozdělovací (nebude třeba vyrovnávat neefektivitu a nespravedlnosti vlastní tržního rozdělování vzácných zdrojů) budou nahrazeny efektivnějším systémem v rámci primárního rozdělování. Ostatní funkce, tedy alokační, stimulační či stabilizační jakbysmet.

Díky tomu dojde ke snížení plýtvání zdroji včetně lidské práce na vypočítávání, vymáhání a kontrolu vybírání daní, zmizí tedy část nyní vynakládaných faux frais, tedy neproduktivních výdajů. Vzhledem k faktu, že u některých daní se celkové náklady na jejich výběr pohybují i nad 30 % inkasa, nejde z národohospodářského hlediska o nevýznamný přínos. Navíc, daně nemá nikdo rád. Pokud by nebyly nezbytné, jejich odstranění by všichni přivítali. A nezbytné jsou jen v reprodukčním a metabolickém řádu založeném na kapitálu, resp. jeho hegemonii nad prací.

Ani reformní, sociálnědemokratická, či chcete-li defenzivní levice ale nemiluje daně. Vidí v nich taktéž nástroj, ovšem na rozdíl od

levice autentické věčný a stálý. Nástroj k udržování vratkého příměří mezi prací a kapitálem, jejichž vztah je ve skutečnosti však spíše permanentně eskalující studenou válkou. Nástroj umožňující v očích reprezentantů reformistické prostředky na veřejné služby, které poskytuje veřejný sektor či v horším případě soukromé subjekty v rámci tak oblíbeného outsourcingu. Čím dál méně pak reformistická levice akcentuje redistribuční funkci daní, tedy napravování nespravedlivého tržního ocenění přínosu toho kterého subjektu k celkovému blahobytu. Kteroužto tendenci lze velmi dobře vypořozovat zvláště na nové vládě České republiky. Jedinou funkcí daní se zdá být v jejím podání funkce fiskální, tedy aby občané za své daně dostaly služby. Často jde přitom o služby, které občané nechťejí, ale to si nechme na příště. Levice tedy nemiluje daně. Považuje je za nutné zlo. I když různá levice z různých důvodů.

MĚKKÁ SÍLA MÝTŮ

Tak jako jiné mýty – o státu špatném hospodáři, o prokapávání bohatství, o Kuznětsově křivce u ekologických problémů a tak dále – i daňové mýty mají svůj účel a cíl. Vytvářet v lidech falešné vědomí. Předem diskreditovat, být chabé a polovičaté, pokusy reformní levice zastavit či zbrzdit trendy ke stále většímu vysávání a vykořisťování většiny pracujících úzkou vrstvou vlastníků kapitálu. Nedopustit cokoli, co by stálo v cestě stále rychlejší akumulaci kapitálu.

Všechny změny daní v uplynulých několika dekádách jdou v konečném důsledku stejným směrem. K menšímu a nejlépe žádnému zdanění kapitálu a ke stavu, kdy si střední vrstvy a chudí zaplatí minimální sociální stát a základní služby sami ze svých daní ze spotřeby. A nejlépe ještě přidají kapitálu na výstavbu infrastruktury a různé projekty, dotace a subvence, podnikatelské inovace. Kdy si pracující zaplatí ze svých daní stáž pro své děti, aby mohly pracovat u kapitalistů nějaký čas zadarmo a soutěžit o naději, že se budou moci nechat vykořisťovat. Daňový systém je důležitou součástí společenského metabolického a reprodukčního řádu založeného v současné době na nadvládě kapitálu nad prací. Hegemonie kapitálu nad prací je i z konstrukce daňového systému zřejmá. A aby tak zřejmá nebyla, máme zde daňové – samozřejmě nejen daňové – mýty. Jejich identifikace a vyvracení jsou tedy důležité, chceme-li jednou dospět do vyššího stádia společenského vývoje a nahradit současný řád řádem spravedlivějším, tj., socialismem. Protože slovy Rosy Luxemburkové, lidstvo čekají jen dvě možnosti, socialismus nebo barbarství.

Autor je členem ProAltu

Lubomír Zaorálek a česká pozice k Ukrajině

JAN MÁJÍČEK

Události na Ukrajině mají svůj dopad i na politickou situaci v ČR. Na jedné straně velká média téměř jedním hlasem vyprávějí příběh o boji dobrého prozápadního Majdanu proti Janukovyčovi a temným silám z Ruska. Na straně druhé ukazuje ukrajinská krize tušenou neschopnost sociálně demokratické politiky ve věci zahraničních věcí.

▲ Lubomír Zaorálek na demonstraci proti americkému radaru v květnu 2008

Lubomír Zaorálek čekal dlouho. Nakonec se stal ministrem zahraničních věcí. Pokud bychom se vrátili o pár let zpět, do doby, kdy se v ČR za vlády Mirka Topolánka (ODS) uvažovalo o vybudování radarové základny USA, našli bychom v Zaorálkovi opozičního „tribuna lidu“, který v lednových Otázkách Václava Moravce z roku 2008 dokázal artikulovat ekonomické pozadí celého záměru. Mimo jiné řekl, že „tady jde o to, že jestli je zájem vést debatu skutečně o hrozbách, o tom, jestli je tady někdo, kdo je nás ochoten nebo připraven ohrozit, anebo jestli je to jenom soupeření o trh v ekonomickém smyslu s novými zbraňovými systémy, protože při poslední návštěvě Oberinga (generál Obering byl ředitelem Agentury pro raketovou obranu USA – pozn. autora) jsem měl právě pocit, že se daleko více posiluje ta ideologická pozice a argumentace, která hájí ekonomické zájmy - k nám například přijely firmy jako Lockheed-Martin a Boeing, a dokonce našim poslancům nabídly večeře...“ Stejně tak bychom mohli najít i jeho plamenné projevy na demonstracích proti radaru. A nutno říci,

že Zaorálkova role a role dalších sociálních demokratů, kteří se postavili na stranu hnutí proti radaru, byla jednoznačně pozitivní.

Jenže být dobrým opozičním politikem a být dobrým ministrem zahraniční jsou dvě rozdílné věci. Na to první stačí trocha zkušeností a talentu. Na to druhé je však potřeba mít určitou politickou a hodnotovou vizi. Krize na Ukrajině ale odhalila naprostou nepřipravenost Zaorálka právě v těchto otázkách. Nejprve se nechal slyšet, že do Prahy pozve jednoho z předáků opozice na Majdanu Vitalije Klička. Boxer Kličko je jistě zajímavá postava. Třeba by s českým ministrem zahraniční prodebatovali, co aktuálního nám může říci Lenin, jehož 30 svazků vybraných spisů prý Kličko všechny přečetl. Jenže pro českou zahraniční politiku je tato intelektuální disputace trochu málo.

Jak začaly události na Majdanu gradovaly, stávala se Zaorálkova nerozhodnost a neschopnost zaujmout stanovisko stále zřetelnější. Dohoda s opozicí na Majdanu, následný naprosto nelogický útok policej-

ních sil a střelba pomocí ostřelovačů na obou stranách uvrhla média, ale i Černinský palác do morální paniky a beznaděje. Pozice České republiky tak před summitem ministrů zahraničí EU v březnu byla „diskutovat s partnery v EU“ a „potrestat viníky násilí“. Jenže kdo jsou ti viníci?

Jako sociální demokrat by se mohl Lubomír Zaorálek obrátit na své sesterské organizace na východě, konkrétně na Sociálně demokratickou stranu Ukrajiny a na stranu Spravedlivé Rusko. Obě strany jsou členkami Socialistické internacionály (stejně jako ČSSD) a jsou v samotném centru dění. Mohly by tedy poskytnout svůj vhled do celé situace. Česká pozice by pak byla o mnoho vyváženější a pro Zaorálka mnohem lépe hájitelná jak před veřejností, tak před částí své strany. Neexistuje například jediný důvod, proč vyjadřovat podporu současné ukrajinské vládě. Její složení je více než problematické. Na jedné straně jsou to etatističtí technokrati jako je současný premiér Jaceňuk ze strany Baťkivščina, na straně druhé nacionalisté ze strany Svoboda (ve vládě zastoupeni na

postu vicepremiéra, ministra zemědělství, životního prostředí a obrany). Gratulovat a podporovat takovou vládu je projevem naprosté ztráty politické orientace. Nebo by Lubomír Zaorálek gratuloval vítězství ANO, v horším případě české DSSS, která by získala čtyři ministerská křesla?

Něco jiného je být opoziční politik a něco jiného ministr zahraničí. Jenže ani ten druhý by neměl ztrácet ve své funkci hodnoty a postoje, které jeho politický směr ztělesňuje. Ano, gratulovat technokratům a nacionalistům je od sociálního demokrata přinejmenším hloupost.

Navíc Zaorálkova jednostranná pozice otvírá prostor pro vyjadřování a prezentaci „konzervativní“ levice a dalším obskurním jednotlivcům a skupinám. Příkladem může být bývalý senátor za ČSSD a vedoucí představitel skupiny „Přátelé Ruska v ČR“ Jiří Vyvadil. Ten na demonstraci na Václavském náměstí hřímá, že chce silné Rusko a že za situaci na Ukrajině mohou USA a EU. Nabízí tak zrcadlově převrácený obraz oproti mediálnímu mainstreamu, který za vším vidí Putina a jeho tajné služby. Vzniká tak zjednodušený obraz, že levice fandí Rusku a pravice Západu.

Jak ale ukázaly články v tomto časopise, stejně jako na portálu Azlarm a Deníku Referendum, mají protesty na Majdanu svoje sociální kořeny a Západ i Rusko se neštítí oportunisticky využívat sociálních protestů k posílení svých pozic. Koneckonců s Janukovičem jednali všichni.

ZATMĚNÍ NA MINISTERSTVU

Současná ukrajinská vláda zatím vůbec nespěchá s vypsáním parlamentních voleb, které nově nastalá situace vyžaduje, aby bylo možno hovořit o jakékoli legalitě nově přijímaných rozhodnutí.

První náměstek ministra zahraničí Petr Drulák v rozhovoru pro Českou pozici z 6. ledna uvedl: „Oranžová revoluce na Ukrajině před deseti lety vynesla k moci politickou sílu, která představovala zřejmě to nejzápadnější, co Ukrajina může nabídnout. A když se podíváme na její výsledky, jsou žalostné. Pro mne nepředstavuje hlavní problém Janukovyč, ale bývalá premiérka Tymošenkova. Protože zklamala. Pokračovala v korupčním systému, který na Ukrajině existoval, a neudělala nic, aby ji skutečně přiblížila Západu. Teď se na náměstích objevují lidé jako Vitalij Kličko, ale je on nositelem jiného příběhu než ona?“

Čtenář samozřejmě správně oduší, že není. Protesty na Majdanu byly tvořeny jak frustrovanými lidmi, na které celá politická elita kašlala, tak skupinami krajní pravice, která chtěla prosadit svou nacionalistickou a xenofobní agendu. Politické

vedení měla vždy pravice, ať už zmatená v podobě Klička, byrokraticko-technokratické v podobě Jaceňuka nebo nacionalistická v podobě Ťahnyboka. Nejspoději od ledna 2014 nemohlo být o politickém směřování majdanských protestů ani pochyb bez ohledu na přání a tužby mas, které se protestů zúčastňovaly.

Pokud bychom se podívali znovu na výše zmiňovaný rozhovor pro Českou pozici, tak v něm Drulák připomíná, že „na Ukrajině, kde půlka lidí mluví rusky a kde je nemožné si myslet, že lze Ukrajinu nějak rozpárat a izolovat od Ruska, protože to civilizační a ekonomické propojení je natolik silné, že to nelze.“

Jenže na českém ministerstvu zahraničních věcí buď Petra Druláka nikdo nepochybně poslouchá, nebo pod nějakým zvláštním kouzlem tohoto úřadu Petr Drulák zapomněl, co ještě před dvěma měsíci říkal. Obojí jen ukazuje, jak hluboko lze klesnout při výkonu vládní funkce.

ALTERNATIVA

Existovala by tedy nějaká alternativní pozice pro českou zahraniční politiku? Ano, při vši znalosti toho, že situace na Ukrajině je primárně definována jako průsečík imperialistické rivality Ruska, USA a EU. Česká republika by mohla nabídnout své historické zkušenosti s rozdělením Československa a navrhnout postup moderované federalizace Ukrajiny. Tento politický tah by samozřejmě neměl šanci na úspěch, pokud by v něm jeden ze tří imperialismů neviděl výhodu pro své cíle. Nicméně byla by to svébytná pozice, která by minimálně vnitropoliticky přispěla k vyšší úrovni politické debaty. Ta se stále v zahraničně politických otázkách podobá „studené válce nízké intenzity“, kdy se formují prozápadní či provýchodní bloky. Představa, že by existoval ještě jiný pohled na realitu mezinárodních vztahů, je pro představitele vládnoucí sociální demokracie zřejmě neuchopitelná.

TROCHA SOUVISLOSTÍ

O to více je potřeba být solidární s obyčejnými Ukrajinci, pro které se nic nezmění. Jedna část politické reprezentace oligarchů vystřídala druhou. Novopečený premiér Jaceňuk byl koneckonců ministrem jak za Janukovyče, tak za Juščenka, takže má pro vládnutí „hezky postaru“ ty nejlepší předpoklady. Západně orientovaní oligarchové se těší, jak si přerozdělí peníze, které by měl přinést opětovně plánovaný podpis asociační dohody EU-Ukrajina. Na proruské straně zbudou zdroje z Moskvy, protože ta svoje pozice vyklízet nebude. Krym Rusko získalo (jako první skutečná velmoc tento fakt uznal Google, když na svých mapách překreslil hranice ve prospěch

Ruska) a nyní se bude snažit stabilizovat svůj vliv na východě Ukrajiny. Pro to má samozřejmě předpoklady v dlouhodobých investicích, které mají ruské firmy v tamním průmyslu, stejně jako fakt, že většina obyvatel oblasti mluví rusky. Pro ty, kteří sní své sny o globalizaci, je chování Putina něco nepochopitelného. Jenže jeho strategie je podobná všem těm, kteří vládnou tzv. rozvíjejícím se trhům. Ruský kapitalismus je často popisován jako „autoritářský“. To ovšem neznamená, že není součástí světového trhu. Právě naopak, Rusko uspokojuje důležitou poptávku po ropě a plynu, což představuje 75% veškerého exportu. Stejně tak si ruští miliardáři zvykli na přístup k finančním trhům a dalším službám, které poskytuje třeba londýnský City. Jenže stejně jako vládcové Číny, Indie a Brazílie chce hrát Putin globalizaci podle svých pravidel, která by umožnila posílit moc jeho státu a oslabit hegemonii USA. Pracoval velmi tvrdě na obnově ruské imperiální moci v postsovětských sousedských státech a rozhodl se udržet NATO od ruských hranic. Aby to dokázal, vedl krátkou válku s Gruzii v srpnu 2008.

Putin také umně využil syrskou válku, aby zvýšil globální vliv Moskvy a poškodil ambice USA. Se slovy, která dnes znějí více jako ironie, okomentoval snahy USA začít na režim Bašára Assada naváděnými raketami: „Musíme přestat používat silové argumenty a vrátit se na cestu civilizované diplomacie a politického řešení.“

Bylo tedy logické, že když se Ukrajina začala posouvat k Západu, Rusko zareaguje pokusem zablokovat asociační dohodu s EU a po Janukovyčově pádu anexí Krymu. To ale souvisí s dlouhou historií. Ukrajina byla od získání své nezávislosti drásána meziimperialistickou rivalitou a výsledkem toho byl vznik hluboce rozdělené společnosti, která předurčuje také výsledky majdanských protestů. Bohatí a mocní se uspokojí a těm dole možná občas něco hodí. Politická změna bez změny sociální povede jen k další frustraci a konfliktům. Zbývá jen doufat, že se vyplní volání ukrajinské levice po tom, aby další Majdan byl sociální.

A Lubomír Zaorálek? Ptá-li se někdy sám sebe, zda stačí na funkci ministra zahraničí, odpověď je po jeho vystupování k situaci na Ukrajině jasná: nestačí. Dobrý ministr zahraničí nemůže být jen dobrý rétor a čtenář zahraničních novin, ale musí být schopen zvládat svůj úřad, dohlížet a do značné míry také formulovat zahraniční politiku na základě svého politického přesvědčení a hodnotové integrity. V těchto ohledech však Zaorálek naprosto selhává.

✉ jan.majicek@socsol.cz

AK

Polsko: vznik nové levice, odpor proti fašismu a vládním škrtům

Otiskujeme rozhovor s Filipem Ilkowskim, který čtenářům mimojiné popisuje neutěšený stav parlamentní levice v Polsku. V rozhovoru se dále dotýká například působení církve na politické dění či vztahu tamějšího establishmentu k událostem na Ukrajině. Filip Ilkowski je vysokoškolský pedagog, odborář a člen organizace Pracownicza Demokracja (sesterská organizace Socialistické Solidarity v Polsku). V minulosti byl jedním z představitelů protiválečné platformy Stop Wojnie.

▲ Filip Ilkowski

Mohl bys popsat všeobecnou politickou situaci v dnešním Polsku?

Dnes nám vládne středopravicová liberální koalice. Je tomu tak od roku 2007. Popularita vládnoucích stran (Občanské platformy jako hlavního a Polské lidové strany jakožto menšího koaličního partnera – obě dvě jsou členkami Evropské lidové strany) klesá. Je tedy docela pravděpodobné, že v příštích volbách prohrají (jak v evropských volbách v květnu, tak hlavně v parlamentních volbách příští rok). Problém je v tom, že hlavní opoziční stranou je pravicově populistická strana Právo a spravedlnost. Hraje si se sociálními požadavky a má srdečné vztahy s některými částmi odborového svazu Solidarita. Zároveň se hluboce angažuje v takové utopické představě střední třídy o „reálném“ kapitalismu očištěném od „postkomunismu“ a korupce. Její nacionalismus je

hlavně protiruský se skeptickým postojem k Bruselu a silnou podporou USA. Oficiální levice je ubohá: sociální demokraté s kořeny v minulém režimu, ze kterých se stali neoliberálové na jedné straně, a na druhé straně antiklerikální „Vaše hnutí“ s dobrými postoji k církvi a útlaku, ale strašnými postoji k sociálním problémům. Obojí má podle posledních průzkumů podporu 5 – 10 %.

V Evropě se ve velkém měřítku pokračuje v prosazování neoliberálních reforem. Jak je tomu v Polsku?

Hlavní útok byl veden na dobu odchodu do důchodu – ten byl zvýšen z 60 let pro ženy a 65 let pro muže na 67 počínaje rokem 2013. Většinou jsou reformy zaváděny, jak říkáme, pomocí „tichých škrtů“. Tak například na samosprávu byla převedena řada odpovědností bez

toho, aniž by zároveň byly poskytnuty odpovídající finanční prostředky. Tímto způsobem se útočí i na vzdělávací systém a zdravotnictví. Výsledkem je nakonec komercializace a privatizace nemocnic. Problém vyčerpaného zdravotního systému je vůbec jedním z hlavních problémů současného Polska.

Existuje odpor proti těmto neoliberálním reformám?

Probíhá řada místních bojů, ale všeobecná úroveň odporu je nízká. Loni v září byly hlavními odborovými svazy organizovány společné dny akcí (což samo o sobě je velká věc), které končily největší demonstrací od 80. let. Dokonce se hovořilo o generální stávce, znovu po víceméně symbolické dvouhodinové stávce v Březnu ve Slezsku. Nakonec z toho ale nic nebylo.

▲ Filip Ilkowski

Jaká je role odborů v Polsku?

Existují u nás tři hlavní odborové federace. První je Solidarita. Ta je nejdůležitější jak z historického, tak ze současného pohledu. Hrála klíčovou úlohu v protestech proti „zákonu 67“ (o prodloužení věku odchodu do důchodu na 67 let – pozn. autora) v roce 2012 a ve dnech akcí v roce 2013. Je to největší svaz, organizuje nejvíce akcí a má nejefektivnější odborovou strukturu. Zároveň je jeho vedení neformálně napojeno na populistickou pravici, ačkoliv se v posledních letech objevila snaha odborový svaz od této politiky oddělit. Na místní úrovni dokonce některé základní organizace Solidarity spolupracovaly s fašisty! Nicméně to se netýká většiny členské základny, ta je velmi různorodá. Druhou je OPZZ (Celopolský odborový svaz), odborová organizace fungující již za minulého režimu. Jeho součástí jsou některé velice důležité svazy jako je např. Svaz polských učitelů (ZNP), jednoznačně největší organizace ve vzdělávacím systému. V listopadu 2013 zorganizovala ZNP demonstraci o 20 000 učitelích a podařilo se jí zastavit některé vládní plány.

Třetí je Fórum odborů, nejmladší a nejvolněji organizované, ale také s důležitými členy jako je odborový svaz zdravotních sester založený v 90. letech, což je příklad úspěšného zorganizování odborového svazu uprostřed transformace.

Pronikají zprávy o nové levicové straně v Polsku, Hnutí za spravedlivou společnost (HSS). Jaké má tento projekt vyhlídky?

HSS má být oficiálně ustanovené 2. května, po

prvomájové demonstraci. Klíčovou postavou je Piotr Ikonowicz, bývalý levicový poslanec, který se následně velmi angažoval v otázkách bydlení a pomoci s bydlením. V souvislosti s privatizací a reprivatizací se odehrávala skutečná lidská dramata. Ikonowicz byl na podzim na krátkou dobu ve vězení za údajný útok na majitele pozemku během blokády při vystěhování, což jemu a celému problému přineslo velkou mediální pozornost. Zcela správně toto téma využil k vybudování skutečně levicové strany v Polsku. Jako revolucionáři nesdílíme s Ikonowiczem nebo dalšími zapojenými lidmi všechny názory, ale chápeme to jako velkou příležitost rozšířit organizovanou levicu a proměnit politické spektrum. Vrháme se do toho projektu se vším nadšením a pokusíme se, aby uspěl. To samozřejmě není nikde zaručeno.

Jaká je role církve v Polsku?

Stále velmi silná, ačkoli na veřejnosti oslabuje. To dělá vrásky na čele církevním hodnostářům. V minulých letech proběhlo několik sexuálních skandálů, což na církve vyvolalo velký tlak. Pokusila se zorganizovat částečně účinný protiútok v kritice „gender ideologie“, kterou vinila z ničení rodiny atd. Dlouhodobě vzato se však církve podle všeho svým problémům nebude schopna vyhnout.

Jak silní jsou fašisté a jak je na tom antifašistický odpor?

Fašisté se zjevili jakoby odnikud a s pomocí některých pravicových médií a politiků se jim podařilo do roku 2011 zorganizovat několikati-

sícové „Pochody nezávislosti“ vždy na Den polské nezávislosti v listopadu. To je samozřejmě vysoce znepokojivý vývoj, ačkoli většina účastníků jejich akcí se nepovažuje za tvrdé fašisty. Nedávno se pokoušeli uchytit se v politice, ale s mizivými výsledky. Podle posledních průzkumů k eurovolbám získalo jejich „Národní hnutí“ o %.

Antifašisté, včetně nás, vždy organizují protiakce. Minulý rok se podařilo uspořádat dvě relativně úspěšné demonstrace. Fašisté také byli poprvé v médiích ostře napadáni, protože jejich pochod skončil útoky na varšavské squaty, ruskou ambasádu a pálením duhových symbolů, protože ty jsou znakem LGBT.

Jaká je vaše pozice k událostem na Ukrajině? Jednímz hlavních hráčů se zdá být polský ministr zahraničních věcí Sikorski.

Naše pozice je „ani západ, ani Rusko“. Pravdou je, že polský „žebračský imperialismus“ se snaží hrát klíčovou roli ve Východní Evropě. To je také důvod, proč nejen Sikorski, ale celá plejáda západních politiků navštěvovala Majdan. Samozřejmě nijak nebaštíme mainstreamovou verzi, že imperialistické je jen Rusko a západ (včetně Polska) je nevinný. Zásadně odmítáme nejen angažmá v ukrajinských válečných hrátkách, ale také s tím spojenou snahu umístění více amerických vojáků a jejich zařízení na naší půdě, nebo plány na zvýšení armádního rozpočtu kvůli její „inovaci“.

Otázky kladl Martin Šaffek

✉ martin.saffek@socsol.cz

Za levicovou kritiku Evropy

WERNER HALBAUER

24. května 2014 se konají volby do europarlamentu. Evropská extrémní pravice si od nich slibuje průlom. Levice ovšem může kontrovat, pokud vyjasní své stanovisko k Evropské unii.

Strana Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland, AfD) se v září o kousek nedostala do Spolkového sněmu. Jejím hlavním volebním tématem byla kritika Evropské unie. V kampani zdůrazňovala rozhořčení z toho, že peníze německých daňových poplatníků jsou používány na dluhy států zasažených krizí a k záchraně evropských bank.

Jako jediná strana zastoupená v Bundestagu (Německý spolkový sněm) odmítala vždy Die Linke záchranu bank na úkor obyvatelstva. Ale v její předvolební kampani nehrála kritika evropské politiky kancléřky Merkelové téměř žádnou roli. I z toho důvodu přešlo dohromady 340 000 protestních voličů od Die Linke k AfD.

POČETNÁ KRITIKA EU

Úspěch AfD ukazuje, že převážná většina obyvatelstva má k EU a jejím institucím nedůvěřivý postoj. Evropskou unii kritizují i odbory a sociální hnutí. Kritiku vyvolávají mimo jiné deregulační opatření na evropském pracovním trhu, která oslabují zaměstnané a odbory v boji za sociální standardy.

Kritika se zaměřuje proti takovým pravidlům hospodářské soutěže, která zvýhodňují volný pohyb kapitálu velkých koncernů, podřívají vydobyté tarify, posilují privatizace veřejného majetku a z evropských prostředků podporují agresivní politiku expanze evropských koncernů na světových trzích. V neposlední řadě se s odmítnutím setkává budování společných evropských bojových sil (Battle groups) k posílení schopnosti vojenských intervencí.

ZÁSADNÍ KONSTRUKČNÍ VADA

Otázkou je, jedná-li se zde o vývoj, který je ještě možno korigovat, nebo o zásadní vadu konstrukce EU. První názor evidentně zastává Fórum za demokratický socialismus (Forum demokratischer Sozialismus), proud uvnitř strany Die Linke, když těmito slovy požaduje reformu EU: „Zasazujeme se o to, aby naše nová strana Die Linke podporovala evropskou integraci a rozšiřování Evropské unie na rovnocenném, solidárním, civilním a demokratickém základě.“

Ovšem EU a její předchůdkyně rozhodně nebyly zakládány ve prospěch porozumění mezi národy. O tom nás nemůže klamat ani udělení Nobelovy ceny za mír Evropské unii, a to „za úspěšný boj za mír, porozumění, demokracii a lidská práva“. Mnohem spíše

byl osnovou tohoto projektu hospodářský a geopolitický zájem evropského kapitálu.

SJEDNOCENÍ EVROPSKÝCH PROSTŘEDKŮ

Po druhé světové válce se kolem obou světových velmocí, USA a Sovětského svazu, vytvořil bipolární systém, ve kterém došlo ke znatelnému oslabení západoevropských států na mezinárodním poli. V polovině padesátých let pocházelo 75 procent největších světových podniků z USA. Aby obstál proti síle amerického kapitálu a stal se znovu konkurenceschopným ve světovém měřítku, musel evropský kapitál sjednotit své prostředky. Trhy v jednotlivých národních státech byly příliš malé. Bylo zapotřebí společného evropského trhu, aby mohly podniky vyrůst natolik, že budou schopné konkurovat těm americkým.

V roce 1951 byla s Evropským sdružením uhlí a oceli (Montánní unii) vytvořena první nadnárodní organizace na evropské úrovni. Členským státům, Německu, Francii, Itálii a Beneluxu, umožňovala bezcelní přístup k uhlí a oceli. Francii šlo nejprve především o to, aby získala vliv na německé uhelné regiony a těžký průmysl. Německá spolková republika po prohrané druhé světové válce a rozdělení Německa zase usilovala o to, zapojit se do svazku západoevropských států.

EVROPSKÝ SPOLEČNÝ TRH

Z Montánní unie vzešlo v roce 1957 Evropské hospodářské společenství (EHS). Jeho založení bylo dalším krokem k integraci. Šlo o to vytvořit společný trh, na kterém by se volně mohlo pohybovat zboží, služby, kapitál a pracovní síly. Již v roce 1968 byla zrušena poslední vnitřní cla, ovšem proces opakovane zaklopýtal. Společný vnitřní trh byl dobudován až se smlouvou z Maastrichtu z roku 1993 v doprovodu se založením EU.

Zrušení překážek obchodu urychlilo proces integrace a za cíl mělo další posílení konsolidace kapitálu. Počet fúzí podniků v Evropě razantně narostl. Sloučením národních trhů do jednoho velkého vnitřního trhu byl vytvořen evropský hospodářský blok v konkurenci s USA. Čím intenzivněji probíhalo prolínání kapitálu v Evropě, tím silnějšími se stávaly nadnárodní instituce a prohlubovala se integrace.

KONKURENCE O LOKALITY

Se založením měnové unie byl v roce 1990

učiněn další rozhodující krok. Cílem bylo odstranit kolísání směnných kurzů s rušivým účinkem na volný obchod a etablovat silnou jednotnou měnu v konkurenci s americkým dolarem. Pozdější zavedení eura bylo prostředkem, jak dále postoupit ve sjednocování Evropy pod diktátem hospodářsky nejsilnějších zemí, především Německa.

Fakt, že měnová unie nenásledovala žádou hospodářskou a finanční unií, bývá často označován za konstrukční vadu jednotné měny. Ve skutečnosti bylo ale od počátku záměrem přivést jednotlivé národní státy do vzájemné konkurence v oblastech mzdové a sociální politiky a politiky pracovního trhu. Díky společnému vnitřnímu trhu a měnovému prostoru mohou podniky operovat uvnitř eurozóny bez omezení.

Jednotlivé státy spolu vedou ostrý konkurenční boj o lokalizaci výroby, jsou nuceny snižovat podnikové daně a náklady na mzdy, deregulovat trh práce a odbourávat sociální stát, aby zůstaly konkurenceschopnými. Za tohoto tlaku se útoky na obyvatelstvo prosazují výrazně snadněji.

EU NEREFORMOVATELNÁ

Poslední krok integrace byl učiněn v souvislosti s odsouhlasením smlouvy o evropské ústavě. Ta byla sice v referendech v roce 2005 ve Francii a v Nizozemsku odmítnuta, ale Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost v roce 2009, převzala její zásadní prvky. V jádru šlo pod zástěrkou demokratizace o posílení vlivu velkých členských států a usnadnění dosahování většiny.

Základní směřování Evropské unie není možné reformovat. „EU je vším jiným než čistým listem papíru, na který se dá libovolně psát“, připomíná levicový eurokritik Andreas Wehr. „Hospodářsky liberální uspořádání EU je dáno smluvně, a to od jejího založení v roce 1957. Určujícím východiskem je vnitřní trh, na kterém je garantován volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.“ To je „ona skutečná ústava EU,“ pokračuje Wehr, „na tomto základě a s oporou v tisících směrnic se po desetiletí tvořil současný řád, který stvrzuje jurisdikce Evropského soudního dvora, a který Evropská komise neustále rozvíjí.“

BEZ DEMOKRATICKÉHO ROZHODOVÁNÍ

Reforma EU je nemyslitelná nejen na politické úrovni, ale brání jí samotná struktury. Nevolená Evropská komise jako jediná disponuje

právem iniciovat zákony. Vedle toho existuje řada institucí, které jsou do značné míry mimo dosah demokratických mechanismů: rada Evropské centrální banky, agentura pro bezpečnost, předseda rady, vysoký zástupce pro zahraniční a bezpečnostní politiku.

Právě proto, že se evropské instituce ještě více vymykají tlaku zdola než vlády států, se na ně přesouvá stále více zákonodárných kompetencí. Dnes pochází sedmdesát až osmdesát procent zákonů z Bruselu. Zákonodárný proces svého času popsal bývalý předseda euroskupiny Jean-Claude Juncker následovně: „My se na něčem usneseme, potom to dáme do pléna a nějakou dobu čekáme, co se stane. Pokud není žádný velký povyk a protesty, protože většina nechápe, co se vlastně domluvilo, tak potom pokračujeme kousek po kousku dál, až už není cesty zpět.“

Z EURA PROFITUJÍ KONCERNY

Ani měnová unie neslouží evropskému obyvatelstvu, ale je šitá na míru evropským koncernům. Díky tomu, že odstraňuje kolísání směnných kurzů, z ní profitují především evropské koncerny, zejména ovšem německý exportní průmysl. Když mělo ještě Německo svou národní měnu, tak nakonec vedlo každé vystupňování exportu a vytvoření obchodních přebytků k posílení marky a tudíž opět k znesnadnění exportu. Slučování do jednoho měnového prostoru se slabšími státy vede navenek k jakési zprůměrované měně. Ta tlumí mechanismus posílo-

vání v případě výkonnějších států a zároveň zabraňuje, aby mohli konkurenti v měnové unii podhodnocovat měnu a chránit tak svůj export. Navzdory těmto nevýhodám usilovaly a usilují i slabší ekonomiky o vstup do měnové unie. Strach, že ztratí přístup na trhy a vyhnou se jim kapitálové toky, je až příliš velký. Navíc přináší vstup do EU pro stávající vládnoucí třídy i jisté výhody. Mohou urychlovat své plány na demontáž sociálního státu a snižování mezd s poukazem na směrnice EU.

Evropské velkokoncerny a banky budou vždy vší mocí usilovat o zachování eura a EU, která je pro ně výhodná, dokud nebudou muset za boj s krizí platit ony, nýbrž většina evropského obyvatelstva a především lidé ze zemí nejvíce zasažených krizí.

SOLIDARITA S OBYVATELI ZEMÍ ZASAŽENÝCH KRIZÍ

Jaké závěry pro levicovou politiku můžeme z naší analýzy učinit právě v předvečer eurovoleb 24. května 2014?

Za prvé. Čím bude odpor obyvatelstva vůči EU větší a čím více se prohloubí rozpory, tím těžší bude pro vládnoucí vrstvy udržovat při životě tento kartel pomocí evropských smluv a jednotlivých záchranných opatření. Proto by měla Die Linke solidárně podporovat veškeré hnutí odporu v zemích zasažených krizí. Navíc by měla vystupovat za radikální odpis dluhů na účet bank a za právo těchto zemí obrátit se k EU zády.

Koncentrací kapitálu a krizovou politikou je kromě třídy pracujících zvláště postížena

i střední vrstva. Pravicově populistické strany jako AfD se za pomoci hesel jako „Řekové trpí, Němci platí a banky inkasují“ chytají tohoto vývoje a otevírají dveře nacionalistické a rasistické propagandě. Požadují odstoupení Německa z eura. Pokud se Die Linke připojí k tomuto požadavku, bude také vnímána jako nacionalistická strana, zvláště když ještě mnozí iluzorně chápou Evropskou unii jako nástroj porozumění a míru v Evropě, i když jsou jinak k současné EU kritičtí.

Die Linke by se ale zároveň neměla spoléhat na scénář, který je zcela odtržený od skutečnosti, totiž na zásadní sociální a demokratickou reformu EU. Místo toho musí jasně říci, že tento projekt se nedá zachránit. Rovněž by se měla při nadcházejících evropských i následných volbách profilovat jako strana, která principiálně kritizuje politiku EU.

Neboť v současné době neexistuje dostatečně silné reformní hnutí za jinou EU. Co však existuje, jsou masové protesty a odpor proti pokusům vládnoucích vrstev odklonit krizi na obyvatelstvo. Z takového společného odporu může možná někdy vzniknout solidární Evropa tvořená zdola.

Werner Halbauer je jedním z mluvčích „Sozialistische Linke Berlin“

Původně vyšlo v časopise Marx21 (číslo 33 z prosince 2013)

Z němčiny přeložil Adam Bartoš

▲ Alexis Tsipras, předseda řecké SYRIZY (vpravo), a Jean-Luc Melenchon, šéf francouzské Levé fronty, který mu vyjadřuje podporu v kandidatuře na předsedu Evropské komise Zdroj: <http://www.thetoc.gr>

Lidové povstání v Bosně a Hercegovině – 20 let po válce

GAL KIRN

Psal se rok 1995 a v Daytonu, v americkém státě Ohio, byla podepsána mírová smlouva, značící konec tříleté války v Bosně a Hercegovině. Mnoho lidí si tehdy myslelo, že všechno bude od tohoto okamžiku už jen lepší. O dvě desetiletí později se Bosna a Hercegovina zdála být tou poslední zemí, kde by mohlo vypuknout nějaké emancipační povstání. Vládl kolektivní pocit beznaděje a všeobecná pasivita. Avšak letos v únoru, devatenáct let po Daytonu, se zde rozhořely protesty, které v poslední době nemají obdoby.

▲ Plénium Zdroj: bhprotestfiles.wordpress.com

Vše začalo 5. února ve městě Tuzla. Zpočátku nenásilně naladěni protestující se setkali s agresivní reakcí policie a následná eskalace násilí vedla až k vypálení úřadu místní samosprávy 7. února.

Protestující byli ze všech etnických skupin a na transparentech, vlajkách a grafitu se začala objevovat hesla jako „Mám hlad ve všech třech jazycích“, (tj. bosenština, srbsština a chorvatština), „Smrt nacionalismu“, „Kdo seje hlad, sklízí hněv“, „Rezignujte všichni“, „Za sociální spravedlnost“ a další.

Záběry z protestů a policejního násilí se objevily v médiích a na sociálních sítích a v následujících dnech se nepokoje spontánně rozšířily do Zenice, Bihače, Sarajeva, ale také do Mostaru a Banji Luky (hlavního města Republiky Srbské). Během prvního týdne se k vlně protestů připojilo více než 30 měst.

Lidé byli rychlým sledem událostí často překvapeni, ale zároveň motivováni celou řadou paralelně probíhajících protestů. Vládní budovy v Sarajevu a Mostaru se ocitly v plamenech. Tentokrát ale nebylo toto politické násilí motivováno etnickou nenávistí, bylo naopak namířeno proti vládnoucímu systému jako celku. V Tuzle se k demonstrantům záhy připojili i místní policisté.

Poprvé v dějinách Bosny a Hercegoviny masové protesty překračovaly etnické linie a objevil se nový politický jazyk, který jmenovitě požaduje sociální spravedlnost, přímou demokracii a politický radikalismus. Navzdory kriminalizaci protestujících a nesmírnému tlaku ze strany vládních orgánů tisíce lidí nepřestávají protestovat před vládními budovami, blokovat silnice a demonstrovat na náměstích po celé zemi. Masy protestu-

jících tvoří marginalizovaná mládež, dělníci, nezaměstnaní, studenti, socialisté, důchodci, váleční veteráni...

Kromě pokračujících protestů v ulicích a antinacionalistického postoje protestujících je zřejmě nejvíce fascinující, s jakou rychlostí (během prvních několika dní) se začaly vytvářet lidové instituce budované zdola, známé jako „pléna“. Myšlenka plén má dlouhou historii v rámci hnutí rad (sovětů), které lze definovat jako druh všelidového shromáždění.

Podle Erica Gordyho¹ patřilo mezi klíčové politické požadavky, které byly poprvé vysloveny dělníky v Tuzle, „prošetření hospodaření s veřejným majetkem, zrušení všech zvláštních výsad politiků a utvoření nové vlády, ze

¹ <http://eastethnia.wordpress.com/2014/02/08/on-protests-in-bh-quickly-and-darkly/>

kteří by byli vyloučeni ti, kteří se podíleli na té stávající“.

V průběhu února jsme byli svědky šíření rozmanitých skupin a plén v různých městech, které spojovaly právě tyto požadavky. Rezolutně požadují svá občanská práva, důstojné životní podmínky, rezignaci celé vládnoucí garnitury a vytvoření nezávislé prozatímní vlády jmenované plény.

Plénium v Tuzle dalo místním kantonálním úřadům ultimátum na splnění těchto požadavků do 1. března. Jak vysvětluje jeden z tamních protestujících občanů, Damir Arsenijev, tato pléna nejsou pouze novou politickou platformou, ale jsou rovněž místem, kde se lidé poprvé ve svém životě setkávají jako politické bytosti a kde se vytváří nový politický jazyk.

V době, kdy ještě existovala Jugoslávie, byla Tuzla jedním z jejích nejvíce prosperujících měst. Pro mnoho komentátorů bylo překvapující, jakým způsobem současné protesty vypukly a dále se šíří. Nicméně sociální nepokoje v Tuzle nejsou ničím novým. Již dříve zde lidé opakovaně demonstrovali například proti privatizaci průmyslových podniků, která místní dělníky uvrhla do obtížné situace.²

Současné protesty vypukly v pěti velkých továrnách - Dita, Polihem, Poliohem, GUMARA a Konjuh. Tyto továrny tvořily jádro chemického a nábytkářského průmyslu v regionu. Byli to právě tuzlanští dělníci, kteří již dříve zastávali silně antinacionalistické postoje. Jak řekl jeden z protestujících dělníků z továrny Konjuh Osmin Ukic, „v práci jsme všichni bratři a sestry“. Tento politický postoj převzala většina protestujících.

Stranou lokálních specifíků je třeba rovněž zmínit rysy, které má povstání v Tuzle společné s nepokoji ve slovinském Mariboru z podzimu 2012, zejména jejich internacionalistickou dimenzi a způsob, jakým otevírají cestu k alternativním představám o politice v postjugoslávském kontextu.

Již dříve jsem psal o nepokojích v Mariboru³ a jejich významu pro masové povstání ve Slovinsku.⁴ Nyní bych rád zdůraznil některé body, které podporují tezi, že Maribor je slovinská Tuzla a naopak, Tuzla je bosenský Maribor.

Za pozornost stojí, že obě města byla v dobách Jugoslávie průmyslovými centry, která zaměstnávala relativně početnou a etnický pestrý třídu průmyslových dělníků. Oběma městům, s počtem obyvatel lehce přesahujícím 120 tisíc, přinesla postsocialistická transformace hluboký úpadek, který na tváři těchto měst zanechal výrazný šrám.

² <http://insurgentnotes.com/2014/02/whats-up-with-bosnia/>
³ <http://www.occupiedlondon.org/on-contours-of-urban-revolts-in-maribor/>
⁴ <http://www.newsocialist.org/679-a-ghost-is-haunting-slovenia-the-ghost-of-revolution>

Nezapomínejme, že v devadesátých letech, během prvního pětiletého plánu deindustrializace a deregulace, přišla o práci celá třetina populace. Zkrachovalé a opuštěné továrny byly jako přízraky, které provázely proces transformace, jež znamenala pro většinu lidí těžkou sociální nejistotu, avšak naplněnou postindustriálním sněním. Všechny tyto procesy se odehrávaly jak v Tuzle, tak v Mariboru.

V něčem se však Tuzla a Maribor liší: tuzlanský kanton byl mnohem zdevastovanější než Maribor, který dokonce ozdobil ocenění Evropské město kultury a Slovinsko se stalo zdánlivě úspěšným příkladem transformace završené vstupem do EU. Ale navzdory převážně ideologické investici v mariborský tvůrčí kapitál, infrastruktura a výrobní kapacity zůstaly v tomto regionu velmi slabé, a tak úsporná opatření a korupční skandály místních politiků vyhnaly koncem roku 2012 lidi do ulic.

ODKAZ DAYTONU

Konec války v Bosně v devadesátých letech a podepsání Daytonské smlouvy symbolizovalo konec Jugoslávie a porážku samosprávného socialismu. Bosenská válka byla rovněž vážnou ranou „liberálnímu“ uvažování o multikulturalismu a myšlence, že koexistence různých etnických skupin v rámci jedné komunity je možná. Není náhodou, že válka byla ukončena mimo území Bosny, a to pod různým vedením Spojených států a EU.

Multikulturalismus byl umrtven přímo na zápraží sjednocující se Evropy ještě předtím, než reálný proces nové evropské integrace vůbec začal. Evropská „neutralita“ během války dobře posloužila expanzionistické a nacionalistické politice Velkého Srbska a Chorvatska, která si rozdělila Bosnu na dvě části. Ještě problematičtější byla samotná mírová smlouva, která retrospektivně legitimizovala politiku etnických čistek a zavedla politický systém, který nebyl ničím jiným než protektorátem EU s jasnými neoimperiálními konotacemi.

Politické dohody rozporcovaly stát na dvě hlavní části: Federaci Bosny a Hercegoviny (chorvatskou a muslimskou) a Republiku Srbskou. Kromě toho ještě vznikla samosprávná čtvrt Brčko, která je formálně součástí obou entit. Tato kvazi federativní struktura je tak jakýmsi kařkovským labyrintem, svařeným z komplexní sítě federálních vlád a deseti kantonů, které mají svá vlastní ministerstva. Kromě toho zde existuje sdílené prezidentství, kdy každý zástupce konstitutivního národa má právo veta, které je překážkou každému reformnímu návrhu. Díky tomu etnické rozdělení Bosny přežívá dodnes.

Komplikovaný systém státní správy znamená zákonitě rovněž existenci masivního

administrativního aparátu. Z ekonomického pohledu představují výdaje na státní správu 70 % celého státního rozpočtu! V případě Bosny totiž nejde o prostou duální strukturu federální a kantonální úrovně - v zemi totiž existuje například 13 (!) ministerstev školství.

Tyto formální absurdity však mají jisté konsekvence i pro běžný život. Například v Mostaru, městě rozděleném mezi Chorvaty a Muslimy, znamená princip etnický rozděleného vzdělávání to, že střední školy jsou zde dopoledne otevřeny pro chorvatské studenty, zatímco odpoledne pro muslimské. Tyto studenty učí ti samí lidé, avšak z odlišných učebnic. To vše proto, aby se obě etnické skupiny nemíchaly a nadále žily v oddělených částech města.

Tento typ strukturálního rámování oživuje slavný Clausewitzův výrok - pro postdaytonskou Bosnu však spíše než, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky, platí opak, že politika je pokračováním války jinými prostředky.

V poválečných časech byl proces etnické nacionalizace doplněn o proces privatizace, který se ukázal být sociální katastrofou. Mezi „úspěchy“ privatizace tak patří masivní odliv inteligence ze země, extrémní třídní stratifikace, krach většiny průmyslových podniků, nezaměstnanost vyšší než 25 % (a více než 63 % mezi mladými lidmi do 25 let), rostoucí zadlužení a v neposlední řadě také návrat k patriarchálně-náboženským tradicím.

V tomto kontextu bylo pro mnoho lidí zaměstnání ve státním aparátu jediným způsobem, jak získat relativně dobře placenou práci. Tato místa však byla obsazována podle přesně určených etnických a stranických linií.

IMPERIALISMUS, DÍL II.

Současné povstání představuje pro vládnoucí třídu velký problém. Je to poprvé v novodobé historii Bosny, kdy se na scénu dostává přísně antinacionalistický postoj. Média a politické strany se stále snaží protestující označovat za „výtržníky“, „drogové dealery“, provokatéry a četníky. Mnoho vládních představitelů se tak nadále snaží udržet si svou moc rozdmýcháváním starých etnických předsudků. Někteří z nich již však na své posty rezignovali.

Lidové povstání v Bosně již odsoudili i představitelé sousedních zemí. Chorvatský předseda vlády Zoran Milanović navštívil Mostar, aby potvrdil chorvatské politické zájmy v tomto regionu a označil protivládní protesty za iracionální. Podle Andreje Zivkoviće⁵ rovněž vyzval první místopředseda srbské vlády Alexander Vučić představitele Republiky Srbské, „aby se zdrželi jakýchkoli potenciálně problematických aktivit, čímž

⁵ <http://www.criticatac.ro/lefeast/break-with-dayton-bosnia/>

▲ Plénium Zdroj: bhprotestfiles.wordpress.com

projevil jak stále existující expanzionistické ambice Srbska, tak třídní solidaritu s bosenskou politickou elitou“.

Jak liberální, tak konzervativní komentátoři i představitelé EU vyvíjejí značnou snahu vzbuzovat dojem, že v Bosně hrozí eskalace další války. Rovněž se začala šířit celá řada konspiračních teorií. Ostatně o tom, jaký postoj zaujímá vůči Bosně a Hercegovině Evropská unie, dobře vypovídá výrok vysokého představitele mezinárodního společenství pro Bosnu a Hercegovinu Valentina Inzka⁶, který pronesl pro rakouská média: „Rakousko zde posílí své jednotky, ale pokud dojde k eskalaci, budeme muset zvážit také intervenci vojsk Evropské unie.“ Své zájmy má však i Turecko - tamní ministr zahraničí Ahmet Davatoglu přiletěl do Sarajeva, aby vyjádřil podporu bosenské vládě a vyzval ji k okamžitému potlačení protestů.

Není zcela bez zajímavosti, že letos to bude právě 100 let od začátku první světové války. Mnoho komentátorů stále opakuje tezi, že Balkán byl tehdy oním příslovečným sudem střelného prachu, který svým výbuchem v podobě atentátu na rakouského následníka trůnu válku započal. Málokdo však dodá, že pravým důvodem tehdejšího konfliktu bylo rozporcování koloniálního světa mezi světové velmoci. Bosna byla již dávno před první světovou válkou dějištěm ostrých národně-osvobozeneckých bojů proti okupující habsburské monarchii. Podobný duch odporu podnítil později i úspěšný antifašistický partyzánský boj za druhé světové války, který osvobodil Jugoslávii od nacismu, a to bez pomoci vnějších sil. Současné dění v Bosně je v souladu touto s antikoloniální partyzánskou tradicí. To, co se dnes děje v Bosně, může mít dalekosáhlé

dopady na celý region.

DVĚ LEKCE: ZNOVUNALEZENÍ DEMOKRATICKÉ A SOCIALISTICKÉ POLITIKY

Proces transformace ekonomik zemí bývalé Jugoslávie spolu s tzv. restrukturalizací pracovních sil učinil tisíce lidí „přebytečnými“. Podstatná část populace se tak stala tím, co Marx nazýval „nadbytečnou populací“, což v postsocialistických podmínkách znamenalo vytvoření rezervní armády deindustrializované pracovní síly.

První lekcí, kterou si můžeme ze současných a minulých povstání v bývalé Jugoslávii vzít, je poznání, že to je právě tato „nadbytečná populace“, tedy nezaměstnaní a zcela prekarizovaní zaměstnanci a mládež, kteří měli pro tyto události klíčový význam. Ti, kteří byli dlouhodobě systematicky vylučováni z účasti na vládě a ekonomické produkci, ti všichni se v tuto chvíli stali hybateli dějin. A to i přesto, že byli často negativně nálepkováni jako nejnedemokratičtější, nacionalistický plebs, přičemž často zaznívala slova jako výtržníci, lůza a spodina.

Právě tato „spodina“ se právě teď zviditelnila nejen díky násilí, ale také díky tomu, že dokázala politicky artikulovat a propojit témata politické a sociální spravedlnosti a obrátit tuto vnímanou nespravedlnost proti vládnoucí ideologii a institucím. „Nadbytečná populace“ se stala „lidem“, který přišel s novými idejemi, vybočujícími z etnonacionalistické logiky a naopak otevřeně artikulující třídní dimenzi.

Politiku zdola tak tvoří nejen dělníci, čili ti, kteří práci mají, ale také a především ti, kteří práci nemají, nemajetní, bezmocní. Marx řekl o proletářích, že nemají co ztratit, leda své okovy. V Bosně a Hercegovině proletáři své okovy ztratili již před časem. Ztratili však i svou důstojnost, ale právě nastal čas, kdy si ji mají vzít zpět. Nemáme teď však na mysli

nějakou malou marginalizovanou menšinu, ale pauperizované obyvatelstvo, které necítí žádnou loajalitu ke stávajícímu politickému systému. Tyto politicky marginalizované skupiny se nyní stávají většinou ve statistickém smyslu slova. Abychom parafrázovali Saskii Sassen, jsou to bezmocní, kteří píšou dějiny v současných globálních politických zápasích.

Druhá lekce, kterou nám Maribor a Tuzla dávají, spočívá v pochopení jejich antikoloniálního odkazu. Zdá se dnes, 20 let po rozpadu Jugoslávie, stále jasnější, že kontradikce současného globálního systému se kondenzují právě na jeho periferii. A co je ještě důležitější - ty nejzajímavější a nejradiálněji politické trhliny se objevují právě na periferii evropské ekonomiky. Protesty nezačaly v Lublani ani v Sarajevu, ale v Mariboru a Tuzle. Masové revolty a povstání nezačaly v Německu nebo Rakousku, „konsolidovaných“ demokraciích, ale na evropské periferii. Konsolidovaná demokracie neposkytuje žádné záruky skutečné politické legitimacy. Absence masových politických nepokojů v jádru znamená nejen to, že je v něm vysoký stupeň pacifikace třídních konfliktů, ale také to, že je toto jádro zvýhodňováno v časech ekonomické krize.

Spíše než vysvětlovat tyto revolty specifiky slovinského nebo bosenského kontextu bychom je měli vztahovat k obecné mozaice bojů na periferii Evropy, v zemích jako je Portugalsko, Španělsko, Itálie, Řecko, Bulharsko a Turecko. Tyto protesty nejenže osvětlují skryté strukturální nerovnosti a asymetrie kapitalistického rozvoje, ale, a to je mnohem důležitější, přispívají ke znovunalezení radikálně demokratické politiky a nových horizontů socialismu budoucnosti. Nyní je zásadní aktualizovat politické strategie tak, aby zahrnovaly všechny „nadbytečné“, nezaměstnané a neprivilegované a abychom tímto způsobem rozšířili svou politickou imaginaci.

Je pochopitelně těžké předvídat, jakou cestou se protesty v Bosně vydají. Nicméně už teď je zřejmé, že nová politická síla, která sjednotí široká sociální hnutí, odbory a nové politické strany, vytváří ambiciózní vizi alternativní a humánnější evropské společnosti.

*Gal Kirn v současnosti žije v Berlíně, ale pochází z Lublaně. Je členem Iniciativy pro demokratický socialismus. Spolueditoval knihu *Encountering Althusser* (Bloomsbury, 2013) a *Surfing the Black. Transgressive Moments in Yugoslav Cinema* (Jan van Eyck Academie, 2012) a editoval publikaci *Post-Fordism and Its Discontents* (JvE Academie, 2010).*

Zdroj: <http://www.newsocialist.org/740-the-mass-popular-uprising-in-bosnia-and-herzegovina-20-years-after-the-war>

⁶ <http://www.novinite.com/articles/158040/EU+to+Consider+Intervention+in+Bosnia+if+Tension+Escalates>

Ruská levice: Krym není „náš“ ani „váš“

Ukrajinský poloostrov má tu smůlu, že se nachází na průsečíku imperialistických ambicí Ruska a hrubé nacionalistické politiky „nové“ Ukrajiny. Otkrytaja levaja (Otevřená levice) prohlašuje, že hnutí za sebeurčení na Krymu svým významem převyšuje hry imperialistů i nacionalistický zápal.

Dnes je víc než kdy předtím třeba, aby-chom nazývali věci pravými jmény: to, co se v těchto dnech a hodinách na Krymu děje, je klasický akt imperialistického vměšování ze strany ruského státu. Hloupé, zbabělé a nedůsledné vměšování: přesně takové, jako celý Putinův režim. Je vidět, že scénář tlaku na Ukrajinu se píše v průběhu děje: před dvěma týdny Kreml, aniž by přemýšlel o následcích, povzbuzoval Janukovyče k maximálně brutálnímu násilnému rozehnání Majdanu, před týdnem podporoval neúspěšný „separatistický“ sjezd dezorientovaných funkcionářů v Charkově a teď rozehrál „krymskou kartu“, která se posledních deset let zdála být nadobro zapomenuta.

První dva scénáře zkrachovaly: jeden rychle a krvavě, druhý prakticky okamžitě a ostudně. Těžko říct, jak přesně zkrachuje ten krymský, není však pochyb o tom, že k tomu dojde. Ruský stát už nejednou názorně předvedl, jak snadno dokáže opouštět své spojení. Od samého začátku dramatického vývoje situace na Krymu si Kreml ostatně ponechává charakteristické přerušované čáry případného ústupu. Nehledě na to, že ruská vojska vzala pod svou kontrolu řadu strategických objektů a de facto kontrolují vzdušný prostor poloostrova¹, oficiální pozice je i nadále taková, že jde o „vnitřní konflikt“² a plánované vojenské cvičení. Viktor Janukovyč se nemůže ve svém nejasném postavení legitimního prezidenta a mezinárodního zločince, pořádjícího tiskové konference v Rostově na Donu zřejmě v jakési třetí přechodové roli, spolehnout na silnou podporu ze strany Ruska. Rukojmím situace zůstává i nové krymské vedení, zvolené za přímé účasti Moskvy. Otázka, která bude předmětem referenda 25. května, otevírá široké pole možností k dalšímu zákulisnímu obchodu: jak s hlavními imperialistickými hráči, USA a EU, tak s novou ukrajinskou vládou, kontrolovanou starými oligarchickými partnery Kremlu z okolí Julie Tymošenkové. Odpovědět na tuto otázku „ano“ (jak se zřejmě chystá drtivá většina ruský mluvících obyvatel Krymu) může v krajním případě vést k nějaké podobě obnovení autonomního

statutu Krymu, odpovídajícího stavu v roce 1992, jež za současných podmínek region změní v permanentní zdroj vnitřního napětí na Ukrajině a zaručí, že její vstup do NATO bude v dohledné době nemožný. Tato autonomní oblast se bude nacházet ve stále hospodářské i politické závislosti na Rusku, avšak její obyvatelé budou postrádat i ta formální práva, která mají ruští občané. Pokud se Moskvě podaří využít „krymskou kartu“ k účinnému vydrírání svých starších západních partnerů a dosáhnout přerozdělení vlivu v rámci nového politického uspořádání na celé Ukrajině, na Krymu se nezmění vůbec nic (snad s výjimkou postavení Sergeje Aksjonova a jeho kolegů ze strany „Ruskoje jedinstvo“, kteří se možná také budou muset přemístit do Rostova nebo Barvichy).

V každém případě se o výsledku referenda, stejně jako o osudu obyvatel Krymu vůbec (nejen Rusů, ale i Tatarů a Ukrajinců), bude rozhodovat za zavřenými dveřmi. Jejich nezadatelné právo na sebeurčení bude ignorováno, dokud budou Krym i celá Ukrajina zůstatv arénou, v níž se srážejí zájmy vnějších sil z Východu i Západu. Heslo o „federalizaci“ země, s nímž si zvykli nezodpovědně spekulovat politikové ze Strany regionů, by pro Ukrajinu s jejím kulturně, národnostně a jazykově nestejnorodým obyvatelstvem skutečně představovalo spravedlivé řešení. Princip federace jako takové by v mnohonárodnostním státě byl demokratickým způsobem odstranění konfliktu v případě, že by všem částem takové federace zaručoval reálnou rovnoprávnost a svobodu rozhodování na místní úrovni. Avšak moderní ukrajinská historie ukazuje, že ve slabém státě toto heslo znamená jen rozdělení sfér vlivu mezi silnějšími sousedy, kteří mají zájem na stále eskalaci konfliktů a rozdílu, ne na jejich odstraňování. K opravdu demokratické federalizaci je nezbytný vývoj ukrajinské revoluce směrem k autentické lidovládě, a ne další uzurpace moci nepatrně osvěženými elitami nebo nacionalisty.

Krymský problém si ruská vládní místa nevymyslela před týdnem. Desítky tisíc lidí, které vyšly do sevastopolských ulic, určitě zachytily nepřátelský signál z Kyjeva, kde v parlamentu většina vítězů hlasovala za zrušení zákona o regionálních jazycích. Bez

ohledu na nepřiliš přesvědčivé argumenty o jeho právní nedokonalosti mělo toto hlasování jasný symbolický význam. V zemi, jež stojí na prahu ekonomické katastrofy, se nová vláda rozhodla zamaskovat nadcházející vlnu „nepopulárních reforem“ další porcí nacionalistických spekulací. Pro ultrapravicí ze Svobody, která dala k tomuto rozhodnutí podnět, je jazyková otázka součástí rozsáhlého reakčního programu etnického státu, který může pohřbit Ukrajinu, jak ji známe. Toto rozhodnutí se na pozadí řádění Právěho sektoru, jehož hlavním informačním partnerem stále zůstává ruská televize, stalo důležitým faktorem napomáhajícím dalšímu vyhocení situace.

„Krymský scénář“ nebude mít dlouhého trvání. Kremelské elity tuto hru vlastních zájmů brzy dohrají. Umlknou vlastenecké vuvuzely, jež na rozkaz rozezněly připravené propagandistické týmy. I pasivní „kancelářští jestřábi“, kteří na svých stránkách v sociálních sítích nestydatě vyzývají k navrácení „našeho Krymu“, utichnou a přeorientují se na další, zajímavější čerstvá témata (stejně jako v době gruzínské války v roce 2008). Se svými problémy tu zůstanou sami obyvatelé Krymu: Rusové, Tataři a Ukrajinci. Lidé z depresivního kraje, který je závislý na turistice a přítomnosti vojenských základů. Tísňeni pravicovými papaláši z Kyjeva, „obránci Rusů“ v žoldu místních oligarchů a cynickými manévry představitelů Ruska, kterým jsou práva a svobody 143 miliónů svých vlastních občanů ukradené.

Zhodnotit a předvídat skutečné následky kyjevského Majdanu je dnes velmi obtížné. Vedl k revanši těch oligarchických klanů, které Janukovyč potlačoval, ale také k doposud nepředstavitelnému vítězství lidového hnutí zdola v postsovětském prostoru. Majdan otevřel stavidla aktivitě ultrapravicových hlupáků, ale současně probudil k politickému životu obrovské masy lidí, kteří snad poprvé pocítili, že mohou sami rozhodovat o svém osudu. Tato mnohotvárnost může vést k pokrokovým sociálním změnám i k vítězství krajní reakce. A definitivně se rozhodnout samozřejmě musí sám ukrajinský lid. Jak v Kyjevě a ve Lvově, tak na Krymu nebo v Doněcku.

Překlad Miroslav Tomek

Ani Západ, ani Rusko: Ne imperialistickým válečným hrám na Ukrajině

STANOVISKO TENDENCE MEZINÁRODNÍCH SOCIALISTŮ (IST)

Výskyt ruských vojáků v neoznačených uniformách v ulicích Krymu a reakce Západu a nové ukrajinské vlády na tuto skutečnost přivedla Ukrajinu na pokraj války.

Administrativa USA za sebe oznámila vyslání bojových letounů a vojáků na území Polska a Litvy. Pokrytecky odsuzuje ruskou intervenci na Krymu a zapomíná tak nejen na své války v Iráku a Afghánistánu, ale i na činy na svém „zadním dvorku“ jako byla námořní blokáda Kuby v říjnu 1962 a invaze do Panamy v prosinci 1989.

V tomto střetu mezi západním a ruským imperialismem nemůžeme podpořit ani jednu stranu. Jsme proti jakékoli intervenci ze strany států NATO nebo Evropské unie na Ukrajině. Stejně tak jsme proti jakékoli ruské intervenci.

Imperialistické mocnosti se pokoušejí využít současnou krizi k utváření budoucnosti Ukrajiny podle svých zájmů. Rusové sázeli na Viktora Janukovyče a řada západních politiků přímo zasahovala do majdanských protestů.

Ani ze strany Washingtonu ani ze strany Moskvy není cílený tlak na vyvolání války, ale válka může přesto vzniknout, pokud se konflikt vyostří.

NEEXISTUJE PROGRESIVNÍ IMPERIALISMUS

Imperialismus je v současném kapitalismu systém ekonomické a geopolitické soutěže mezi vedoucími mocnostmi.

Mnoho lidí, kteří se s upřímností staví proti válce a sociální nespravedlnosti, jsou nuceni podpořit buď údajně pokrokový Západ (v masce evropské modernizace), nebo Rusko (často podporované těmi, kteří mají iluzi o socialistické povaze Sovětského svazu).

Pro některé může být imperialistický pouze Západ, pro některé pouze Rusko.

Musíme odmítnout obě tyto pozice. Platí samozřejmě jasné internacionalistické heslo „úhlavní nepřítel je doma“, což ovšem neznamená, že budeme považovat jakoukoli imperialistickou mocnost, která by se dostala do konfliktu s vládnoucí třídou našeho státu, za jakkoli pokrokovou.

Tradice IST, tradice socialismu zdola, jejíž slogan „Ani Washington ani Moskva“ pomáhal socialistům nést své břímě během studené války, nebyla nikdy relevantnější.

DVA HLAVNÍ NACIONALISMY

Lid Ukrajiny nyní dělí dva hlavní nacionalismy. Tyto dva nacionalismy jsou do sebe

zaklíněny díky podpoře západních mocností a Ruska.

Protiruský imperialismus, který je nejsilnější na západě Ukrajiny, má hluboké kořeny. Rusko dominovalo na Ukrajině od doby získání její nezávislosti v roce 1991. Vzpomínky na ruský útlak během existence SSSR jsou stále živé a sahají ještě dále do boje za nezávislost v první polovině 20. století.

Je třeba také připomenout, že krymští Tataři (okolo 12 % krymské populace) byli za Stalina v roce 1944 vykazáni do Uzbekistánu a začali se ve větším vracet až během posledních desetiletí. Strach a odpor k ruské moci pomohli vytvořit idealizovaný obraz Západu.

Na druhé straně se miliony rusky hovořících obyvatel identifikuje s Ruskem. Jedním z prvních kroků ukrajinské vlády po pádu Janukovyče byl pokus o zrušení ruštiny jako druhého jazyka. To podpořilo masové protesty na východě země.

Mávání nacionalistickými vlajkami na západě Ukrajiny a ruskými na východě Ukrajiny symbolizuje a posiluje tyto nacionalismy – a rozdělení pracujících v obou částech země.

PUTIN NENÍ ANTIFAŠISTA

Přítomnost fašistického ministra v nové ukrajinské vládě je ranou pro ty, kteří bojovali za společenskou změnu a více demokracie. Je to nicméně výsledek toho, jak významnou roli hráli fašisté při okupaci Majdanu. Stalo se tak kvůli historicky slabé levici na Ukrajině a zároveň to vytvořilo závažnou překážku v tom, aby během protestů nějaká organizovaná levice vznikla.

Nicméně ti, kteří tvrdí, že Janukovyče svrhl „fašistický puč“, jen papouškují propagandu Moskvy. Janukovyč padl, protože část oligarchů, která ho dříve podporovala, svou podporu stáhla v souvislosti s masovými protesty a střety, které si vyžádaly smrt stovky demonstrantů.

Přítomnost fašistů v ukrajinské vládě nijak neospravedlňuje Putinovu intervenci na Ukrajině.

Je absurdní naznačovat, že bojuje proti fašismu. V Rusku Putin využívá extrémně pravicového politika Vladimíra Žirinovského a tváří se, že nevidí aktivity fašistických skupin.

A při slabosti ukrajinské levice posiluje ruská imperialistická intervence všechny formy nacionalismu, včetně fašismu.

Na druhé straně není přítomnost fašistického ministra pro Západ problém v poskytování pomoci. Západní politici neměli problém setkávat se a mluvit na stejném platformě s fašistickými lidry na Majdanu.

ÚTOKY NA PRACUJÍCÍ A ODPOR

K útokům ukrajinských politiků, kteří slouží zájmům oligarchů, na pracující, se nyní přidává tlak imperialistických mocností zvenčí. Pomoc ve výši 11 miliard euro, kterou oznámila Evropská unie, závisí na dohodě s MMF a škrtů, které musí následovat. MMF například trvá na to, aby byly zrušeny dotace na cenu spotřebních pohonných hmot. Na ruské straně se Gazprom rozhodl stáhnout nabídku na snížení cen, kterou Putin nabídl Janukovyčovi s platností od 1. dubna.

Existuje široká opozice proti vládě oligarchů jak na západě, tak na východě Ukrajiny – jak na Majdanu, tak na proruských protestech. Dosud však nacionalismus brání jednotnému postupu pracujících a chudých proti nim.

Největší nadějí do budoucnosti je jednota pracujících při stávkách a protestech proti všem oligarchům a zároveň překonání nacionalismů, které poskytují podporu pro imperialistické válečné hry. Výbuch hněvu na Majdanu proti Janukovyčovi měl své kořeny v opozici proti chudobě, škrtům a privatizaci, které obyvatelům Ukrajiny ordinovaly všechny druhy oligarchů a MMF, EU a Moskva.

To se může jevit jako vzdálený cíl, ale příklad Bosny, kde se demonstranti z řad pracujících aktivně staví proti nacionalistickému nepřátelství, které v této milionové zemi stálo život 100 000 lidí, ukazuje, že taková jednota je možná. Pokud levice v Evropě vstoupí do boje proti intervenci a škrtům, může pomoci k rozvoji levicové alternativy na Ukrajině.

Koordinace IST
9. března 2014

zdroj: <http://internationalsocialists.org/word-press/2014/03/488/>

1 (<http://lenta.ru/news/2014/02/28/remain/>)

2 (<http://ria.ru/world/20140228/997570180.html>)

Ernesto Laclau, 1935–2014 & Postmarxismus bez omluv

ROBIN BLACKBURN & JAN BÍBA

S velkou lítostí se dozvídáme o smrti Ernesta Laclaua – vynikajícího argentinského politického filosofa, který zemřel ve věku 78 let. Laclau měl infarkt v Seville, kde zrovna přednášel. Byl znám jako autor mnoha studií o marxistické teorii a o populismu jakožto kategorii politické i kategorii sociálního hnutí. Ve svých vysoce originálních statích a knihách dokládal dalekosáhlé důsledky myšlení Antonia Gramsciho, kriticky zkoumal předpoklady marxismu, odkrýval moderní historii Latinské Ameriky či odmítal zjednodušující schémata spjatá s pojmy závislosti a populismu.

V raných 70. letech po studiích v Buenos Aires odjel do Británie, kde přednášel na univerzitě v Essexu a kde později založil Centrum teoretických studií. Centrum poskytovalo velmi úspěšný doktorský studijní program, který přitahoval studenty z celého světa. V sedmdesátých letech proslul Laclau svou kritikou takzvané „školy závislosti“ („dependency school“) latinskoamerických politických ekonomů, jakými byl například Enrique Cardoso.

V roce 1985 vydal bestseller Hegemonie a socialistická strategie. Napsal jej se svou belgickou manželkou Chantal Mouffe, s níž se seznámil v Essexu. Kniha by měla ještě letos vyjít v českém překladu, který opatřil Rudolf Převrtil. Půjde tak o Laclauovu druhou knihu přeloženou do českého jazyka. Tou první byla vloni vydaná Emancipace a radikální demokracie, ze které otiskujeme úvodní kapitolu předmluvy Postmarxismus bez omluv, již napsal Jan Bíba.

Laclau a Mouffe využívají Gramsciho dílo, aby odmítli redukcionismus a teologii, které často nacházeli v marxistické teorii. Ačkoli se Laclau někdy označuje za postmarxistu a za obhájce „radikální demokracie“, trval vždy na tom, že zůstal striktním antiimperialistou a antikapitalistou. Jeho kritika Marxe a marxismu je vedena v konstruktivním duchu a beze stopy zášti.

Jako mladý byl zaujatý argentinským trockismem a tamějším způsobem odmítnutí stalinismu. Tehdy se též významně zabýval porozuměním perónskému lidovému hnutí, které mělo silnou podporu odborů. Ernesto publikoval svou průkopnickou studii o populismu v sedmdesátých letech, ale rozvedl ji až v knize O populistickém rozumu v roce 2005. Dílo si klade za cíl vysvětlit demokratické a antiimperialistické impulzy rozmáhající se Latinskou Amerikou po volebních vítězstvích Huga Cháveze a dalších levicových vůdců ve spoustě zemí.

Podle Laclaua radikální demokracie nejde proti volební a reprezentativní politice, ale definuje se vtáhnutím masy občanů do politického života a zajištěním toho, aby národní bohatství bylo použito k reálnému zlepšení životních

podmínek všech. Ernesto byl respektován jako veřejný myslitel, dostal mnoho pozvání, aby promluvil před argentinským parlamentem, a působil jako putující velvyslanec své země.

Byl uznáván nejen jako vůdčí myslitel Latinské Ameriky, ale též jako intelektuální hvězda v akademickém světě. Se Slavojem Žižkem a Judith Butlerovou se podílel na knize Kontingence, hegemonie a univerzalita. Přednášel na nejvýznamnějších univerzitách v Evropě a Americe. V roce 2003 se stal emeritním profesorem na univerzitě v Essexu a zakladatelem Centra teoretických studií.

Zdroj: <http://www.versobooks.com/blogs/1556-ernesto-laclau-1935-2014>

Přeložil Tomáš Korda

POSTMARXISMUS BEZ OMLUV

Počátky postmarxismu je možné hledat v reakci na dva pohyby: zaprvé jako reakci na krizi marxismu a levice spojenou s totalitarismem a autoritářstvím zemí východního bloku, zadruhé jako reakci na přepsání topografie emancipace spojené s objevením se nových sociálních hnutí. Laclau a Mouffe shrnují tuto situaci na prvních řádcích knihy Hegemonie a socialistická strategie takto:

Levicové myšlení dnes stojí na křižovatce. „Evidentní pravdy minulosti“ – klasické formy politické analýzy a politické kalkulace, povaha konfliktních sil, samotný smysl levicových zápasů a cílů – byly závažným způsobem zproblematizovány lavinou historických mutací, které strhly půdu, na níž tyto pravdy byly konstituovány. Některé z těchto mutací odpovídají selháním a zklamáním: od Budapešti přes Prahu po státní převrat v Polsku, od Kábulu po důsledky komunistického vítězství ve Vietnamu a Kambodži, nad celým způsobem chápání jak socialismu, tak cest, které by k němu měly vést, se čím dál tím naléhavěji vznášejí otazníky.

Marxistické levici konfrontované se situací v zemích východního bloku se nabízí několik možností, jak se k této skutečnosti postavit. První možností bylo zříci se marxismu, třídního

konfliktu, radikální kritiky atd. in toto. Podstata této cesty spočívala v „poznání“, že klasická levicová témata a postupy se vyčerpaly, že antagonismus lze překonat politikou konsensu a že již v současnosti nemáme jiné volby než akceptovat tržní hospodářství, které však můžeme učinit společensky odpovědnějším, sociálně citlivým a ekologickým. Je pravda, že této politice se pod jménem Třetí cestaz dostalo na levici jisté pozornosti a důvěryhodnosti. Tato důvěra však byla vystřídána zklamáním spočívajícím v uvědomění si, že se nejedná o nic jiného než o politiku příliš snadných ústupků.

Druhou možností bylo přijmout marxismus i s jeho negativními důsledky. Zkrátka smířit se s tím, že k přípravě chutné omelety je potřeba rozbít pár vajec (hlav). Tito pohrobci leninismu, stalinismu, maoismu apod. navíc mohli ospravedlňovat realitu reálného socialismu odkazem na situaci ohrožení během studené války, která měla nutit východní režimy k intenzivnějšímu potírání opozice, eliminaci lidských práv atd. S koncem studené války tato cesta samozřejmě ztratila i poslední zbytky věrohodnosti (byly-li kdy jaké). Třetí možností, která zahrnovala setrvání na půdě marxismu, byla strategie takzvaného reductio ad stalinum. Tato redukce byla založena na dvou krocích: prvním bylo dovození veškerých zel reálného socialismu z mutací, které pro marxismus představoval stalinismus, druhým krokem bylo pátrání po (nalézání) statusu naturae incorruptae v dílech Marxe, Engelse či Lenina. Jinými slovy tato strategie připouštěla a kritizovala hrůzy východních režimů na základě toho, že jsou deviacemi jinak nevinných myšlenek otců zakladatelů marxismu, že sklony k totalitarismu jsou marxistické tradici vnější.

Laclauův postmarxismus se staví kriticky ke všem třem výše zmíněným možnostem. Na rozdíl od třetí pozice souhlasí s tím, že v klasickém marxismu jsou přítomny prvky, které ústí do totalitarismu. Jinými slovy: stalinismus není historickou deviací, ale je logickým důsledkem klasického marxismu. Tato skutečnost by nás však neměla vést k tomu, že zcela odmítneme emancipační potenciál marxismu, jak se stalo první pozici. Laclau zároveň uznává, že tento

emancipační potenciál lze nejlépe realizovat v demokratické pluralitní společnosti (kontra druhá pozice). Shrnutí: postmarxismus není ani marxismem a není ani odmítnutím marxismu, není antimarxismem, ale je spíše pokusem o zachování a dokončení pozitivního aspektu marxismu, který je v jeho klasické formulaci ztracen.

Samozřejmě otázka, na kterou musíme nyní aspoň naznačit odpověď, se táže po příčinách náchylnosti marxismu k totalitarismu. Podle Laclaua odpovědi na tuto otázku jsou pojmy ekonomického determinismu a esencialismu. Klasický marxismus založený na ekonomickém determinismu je esencialistický. Ekonomický determinismus předpokládá, že veškeré naše jednání je toliko vyjádřením naší ekonomické pozice. Pozice proletáře je definována jeho postavením ve struktuře kapitalistické ekonomiky. Z této pozice pak mechanicky vyplývá vše ostatní – politický program proletáře, antagonismus, třídní vědomí atd. V Předmluvě Ke kritice politické ekonomie je tato pozice shrnuta takto:

Se změnou ekonomické základny dochází pomaleji nebo rychleji k převratu celé ohromné nadstavby. Při zkoumání takových převratů musíme vždy rozlišovat mezi materiálním převratem v ekonomických výrobních podmínkách, který se dá přírodovědecky přesně zjistit, a mezi právními, politickými, náboženskými, uměleckými nebo filosofickými, zkrátka ideologickými formami, v nichž si lidé tento konflikt uvědomují a vybojovávají ho. Jako neposuzujeme individuum podle toho, co si samo o sobě myslí, právě tak nemůžeme takovou epochu převratu posuzovat podle jejího vědomí, nýbrž naopak, toto vědomí musíme vysvětlovat z rozporů materiálního života, z existujícího konfliktu mezi společenskými výrobními silami a výrobními vztahy.

Pořadí je tedy jednoznačné. V základu stojí materiální pochody, které lze vědecky zkoumat a jež nacházejí své vyjádření v nadstavbě (v právu, ve filosofii, v umění, v náboženství, v politických ideologiích a programech atd.), tedy ve vědomí lidí, kteří tyto materiální pochody prožívají. Lidské vědomí je jenom vyjádřením materiální podstaty společnosti. Z toho nutně plyne, že toto vědomí je objektivní a stejné u osob se stejnou pozicí v ekonomické struktuře. Odpor proletáře vůči vykořisťování, třídní antagonismus, je tak jenom mechanickým a objektivním vyjádřením hlubších procesů.

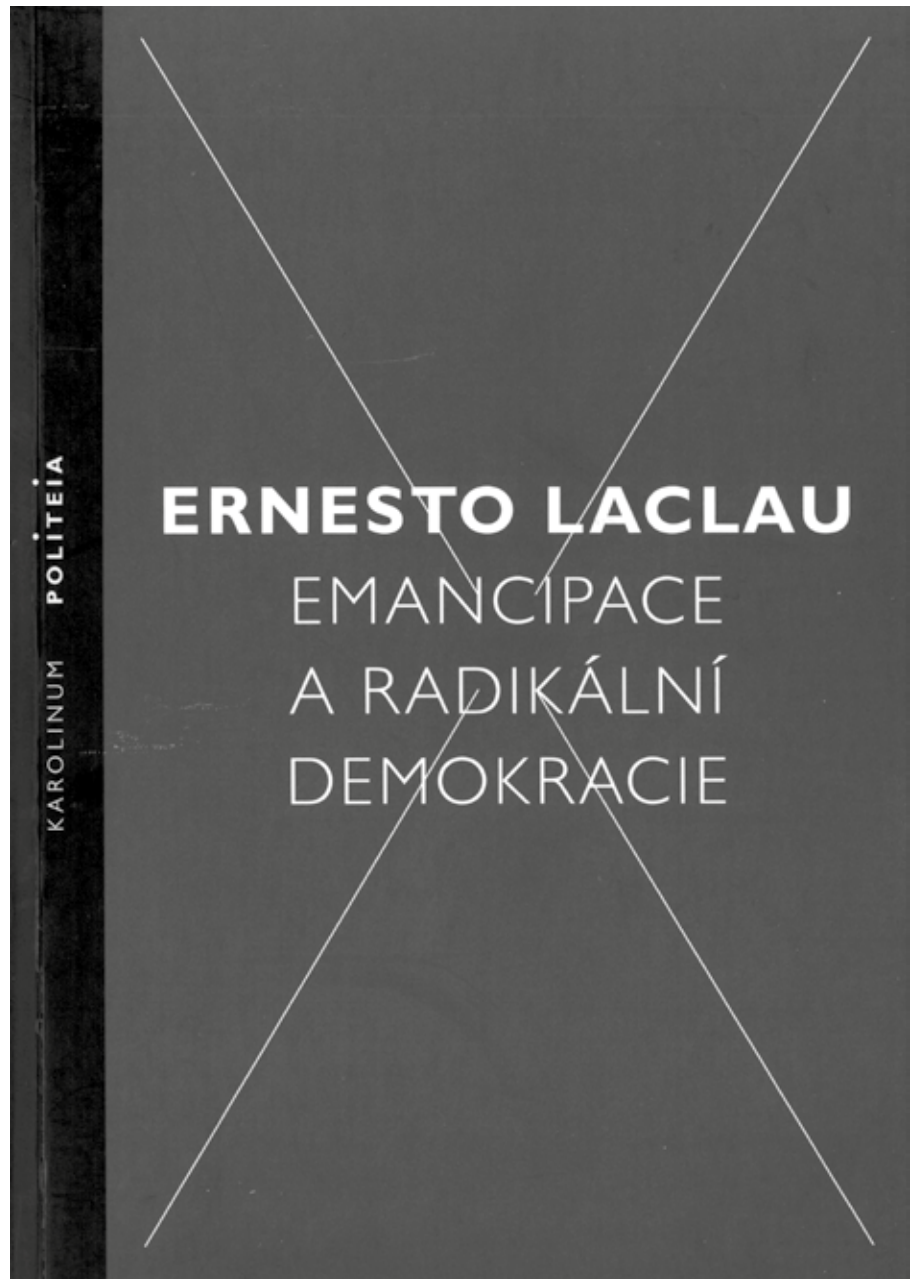
Problém nastává samozřejmě v okamžiku, kdy se toto vyjádření nedostaví, kdy proletář nevyjadřuje touhu po překonání rozporů kapitalistické ekonomiky. Tuto situaci Marx chápe jako projev „falešného vědomí“, tj. zmatení proletáře prostřednictvím ideologií, které produkuje vládnoucí třída. Podle Marxe měl být problém falešného vědomí postupně vyřešen na základě zjednodušování třídní struktury

kapitalistické společnosti. V takovéto situaci by pak politické jednání proletářů vycházelo z třídního vědomí, které by bylo odrazem materiálních vztahů ve společnosti, nebylo nutně nedemokratické, protože takovéto proletářské hnutí by bylo „samostatné politické hnutí obrovské většiny v zájmu obrovské většiny“ (Manifest Komunistické strany)

Ale vzhledem k tomu, že dějiny nabraly jiný směr a zjednodušení třídní struktury nenastalo, marxismus vyžadoval autoritářský obrat. Tento obrat je nejlépe vyjádřen v leninistickém konceptu avantgardní strany – jejímž cílem má být realizovat revoluci v zaostalé zemi, v níž dosud nebylo dosaženo plného rozvoje třídního vědomí – a jejího nutného důsledku diktatury proletariátu. Zde je důležité nepřehlédnout, že základní podmínky autoritářského obratu jsou přítomné již v samotném marxismu – v jeho ekonomickém determinismu a esencialismu. Proletář usilující o zrušení panství a vykořisťování je ztělesněním lidské podstaty,

v případě falešného vědomí tuto podstatu ztělesňuje avantgardní strana nebo politický vůdce. Je zřejmé, že každé další ztělesnění je méně demokratické a více autoritářské než to předcházející, a zároveň je také zřejmé, že tato esencialistická logika vtělení je přítomna u samotného Marxe.

Zde je potřeba připomenout dvě věci: předně v marxismu dochází ke splynutí ekonomického determinismu a esencialismu. Podle Laclaua je však větším nebezpečím esencialismus doprovázený logikou vtělení, protože si jednak dokážeme představit neesencialistické formy ekonomického determinismu a jednak esencialismus a logika vtělení jsou konstitutivní i pro jiné formy panství – pro rasismus, eurocentrismus, maskulinní šovinismus atd. Z tohoto pohledu je zřejmé, že základní podmínkou postmarxistické kritiky je překonání esencialismu. Toto překonání je možné díky Laclauově diskursivní teorii, k níž nyní obrátíme naši pozornost.

Otázka Ukrajiny

LEV TROCKIJ

Trockého článek o Ukrajině byl poprvé publikován 9. května 1939 v časopise Socialist Appeal. Trockij ve svém článku připomíná složitou historii Ukrajiny přes její různé národní boje za nezávislost, turbulence, které znamenal Brestlitevský mír a jeho následná anulace, až po postupné stále nesvobodnější podřizování ukrajinských záležitostí vůli Moskvy.

▲ Trockij Zdroj: media.vcstar.com

Otázka státní nezávislosti, veskrze v marxismu pojednávána jako „právo národů na sebeurčení“, budila vždy řadu polemik a otázek. Trockij v tomto textu poukazuje na „ultralevé“ stanovisko Rosy Luxemburgové, která se odmítala národní otázkou zabývat, neboť v ní viděla projev falešného vědomí. Důsledně se držela Marxova výroku z Komunistického manifestu, že proletáři nemají vlast. V praktickém politickém boji v carském Rusku, které bylo označováno za „žalář národů“, byla ale politická, ekonomická i kulturní nezávislost pro jednotlivé národy klíčovou otázkou budoucí socialistické a tudíž svobodné společnosti. Odpověď, kterou v podobě Dekretu o právu národů na sebeurčení přinesla Říjnová revoluce, byla logickým důsledkem aplikace marxismu na ruské podmínky.

Trockého text nám tedy připomíná nejen dobový kontext postupu Hitlera a Stalina, ale také fakt, že „ukrajinská otázka“ se má ve

zvyku vracet ve zlomových událostech osudu Evropy. Jestli tomu bude i v roce 2014, ukáže až čas.

Ukrajinská otázka, na kterou mnohé vlády a mnozí „socialisté“, a dokonce „komunisté“ chtěli zapomenout nebo ji uložit do hluboké pokladnice dějin, se opět dostává na pořad dne a tentokráte mnohonásobně silněji. To, že se ukrajinská otázka stává tíživější, je úzce spjata s degenerací Sovětského svazu a Kominterny, s úspěchy fašismu a nástupem další imperialistické války. Ukrajina, ukřižovaná čtyřmi státy, nyní zaujímá v osudu Evropy stejné místo, jako kdysi Polsko, jen s tím rozdílem, že mezinárodní vztahy jsou dnes o mnoho napjatější a vývoj událostí je o mnoho rychlejší. Ukrajinské otázky je souzeno hrát v bezprostřední budoucnosti v životě Evropy velmi významnou roli. Hitler nezdůrazňoval tak hlasitě pro nic a za nic otázku vzniku „Velké Ukrajiny“ a stejně tak pro nic a za nic ji rychle neopouštěl.

OTÁZKA, KTERÁ SE NEDÁ OPOMÍJET

Druhá internacionála, která vyjadřovala zájmy odborové byrokracie a dělnické aristokracie imperialistických států, naprosto opomíjela ukrajinskou otázku. Dokonce ani její levicové křídlo jí nevěnovalo dostatek pozornosti. Stačí si vzpomenout na Rosu Luxemburgovou, která i přes svůj bystrý úsudek a opravdového revolučního ducha dokázala tvrdit, že ukrajinská otázka je výmysl skupinky intelektuálů. Tato pozice zanechala svůj hluboký otisk i na Komunistické straně Polska. Představitelé polské sekce Kominterny se na ukrajinskou otázku dívali jako na překážku, nikoliv jako na revoluční problém. Odtud tedy oportunistické pokusy vyhnout se této otázce, zapudit ji, přecházet ji mlčením nebo ji odložit na neurčito.

Bloševická strana nikoli bez obtíží a jen postupně pod neustálým Leninovým tlakem zaujala k ukrajinské otázce správnou pozici. Právo na sebeurčení, to jest na oddělení,

Lenin nabízel jak pro Poláky, tak pro Ukrajince. Neuznával vznešené národy. Každou náchylnost k vyhýbání se nebo oddalování problému utlačovaných národů považoval za projev velkoruského šovinismu.

Po dobytí moci se ve straně rozhořel vážný boj o to, jakým způsobem vyřešit řadu národnostních problémů zděděných po starém carském Rusku. Stalin ve své funkci lidového komisaře pro národnosti vždy představoval nejvíce centralistické a byrokratické směřování. To se projevovalo zejména v otázce Gruzie a Ukrajiny. Doufáme, že budeme moci její část zveřejnit, ačkoliv máme k dispozici jen její malou část. Každý řádek Leninových dopisů je plný naléhání v co největší míře vyhovět národům, které byly dříve utlačovány. Ve Stalinových návrzích a prohlášeních se naopak vždy projevovalo směřování k byrokratickému centralismu. Aby byly zajištěny „administrativní potřeby“, tj. zájem byrokracie, byly nelegitimnější požadavky utlačovaných národů vydávány za projev maloburžoazního nacionalismu. Všechny tyto příznaky se daly pozorovat už v letech 1922 až 1923. Od té doby nabyly monstrózních rozměrů a vedly k otevřenému zardoušení jakéhokoli nezávislého národního rozvoje obyvatel SSSR.

BOLŠEVICKÁ PŘEDSTAVA SOVĚTSKÉ UKRAJINY

V představě staré bolševické strany se měla Sovětská Ukrajina stát mocnou osou, okolo které by se sjednotili další části ukrajinského lidu. Je neoddiskutovatelné, že v prvním období své existence představovala Ukrajina mohutnou přitažlivou sílu také v ohledu národním, a povzbudila k boji dělníky, rolníky a revoluční inteligenci západní Ukrajiny zotročené Polskem. Ale během let thermidorské reakce se pozice Sovětské Ukrajiny a s ní také posuzování ukrajinské otázky ostře změnily. Čím větší byly naděje, tím hlubší bylo zklamání. Ve Velkorusku byrokracie také sužovala a plundrovala lid. Ale ukrajinská věc byla navíc komplikována zničením národních nadějí. Nikde nenabyly restriktce, čistky, represe a obecně všechny formy řádění byrokracie tak vražedných rozměrů jako na Ukrajině v boji s mocnou, hluboce zakořeněnou touhou ukrajinských mas po větší svobodě a nezávislosti. Pro totalitářskou byrokracii se Sovětská Ukrajina stala administrativním dělením hospodářské jednotky a vojenskou základnou SSSR. Pro jistotu nechala Stalinova byrokracie vztyčit Ševčenkovy sochy, ale jen proto, aby pod nimi mohla více drtit ukrajinský lid a nutit ho pět ódy po vzoru kobzarů¹ na násilnickou kliku v Kremlu.

K těm částem Ukrajiny, které jsou nyní za

jejími hranicemi, se Kreml chová stejně jako ke všem utlačovaným národům, všem koloniím a polovičním koloniím, tj. jako k drobným, které může sménit s imperialistickými vládami. Na posledním 18. sjezdu „Komunistické strany“ vysvětloval Manuilsij, nejméně poddajný renegát ukrajinského komunismu, zcela otevřeně, že nejen SSSR, ale i Kominterny (kterou sám Stalin nazval podvodným podnikem) odmítla požadovat emancipaci utlačovaných národů v případech, kdy jejich utlačovatelé nejsou nepřáteli vládnoucí moskevské kliky. Indii dnes brání Stalin, Dimitrov a Manuilsij proti Japonsku, ale nikoli proti Anglii. Západní Ukrajinu jsou připraveni přenechat nadobro Polsku výměnou za diplomatickou dohodu, která se zdá být nyní pro byrokraty v Moskvě výhodná.

STALIN, HITLER A UKRAJINA

Po důvěře a sympatiích západoukrajinských mas vůči Kremlu nezůstala ani stopa. Od poslední vražedné „čistky“ na Ukrajině nikdo na západě nechce být součástí kremelské satrapie, která stále nese jméno Sovětské Ukrajiny. Dělnické a rolnické masy na západní Ukrajině, v Bukovině a v Zakarpatské Ukrajině jsou zmateny: Kam se obrátit? Co požadovat? Tato situace přirozeně posiluje postavení té nejreakčnější ukrajinské kliky, která vyjadřuje své „vlastenectví“ tím, že hledá, kterému impériu zaprodat ukrajinský lid za příslib fiktivní nezávislosti. Na tomto tragickém zmatení postavil Hitler svou politiku vůči ukrajinské otázce. Říkáme-li, že bez Stalina (tj. bez fatální politiky Kominterny v Německu) by nebylo Hitlera, musíme k tomu ještě dodat, že bez znásilnění Sovětské Ukrajiny stalinistickou byrokracií by nebylo hitlerovské ukrajinské politiky.

Neměli bychom se příliš zdržovat zkoumáním motivů, které vedly, alespoň prozatím, Hitlera ke stažení hesla o Velké Ukrajině. Tyto motivy musíme hledat v podvodné kombinaci německého imperialismu na straně jedné a obavy z vyvolání temných sil, jichž by nebylo snadné se zbavit, na straně druhé. Hitler dal Zakarpatskou Ukrajinu jako dárek maďarským řezníkům. To se stalo, když ne se souhlasem Moskvy, tak při nejmenším s přesvědčením, že by takový souhlas stejně přišel. Je to, jako by Hitler řekl Stalinovi „kdybch se chystal napadnout Sovětskou Ukrajinu, tak bych si tu Zakarpatskou nechal.“ Jako odpověď přešel Stalin na 18. sjezdu strany do otevřené obrany Hitlera před pomluvami „západních demokracií“. Hitler plánuje zaútočit na Ukrajinu? Ale vůbec ne! Bojovat s Hitlerem? Pro to není nejmenší důvod. Stalin zjevně vnímá předání Zakarpatské Ukrajiny Maďarsku jako mírový akt.

ZA SVOBODNOU, NEZÁVISLOU SOVĚTSKOU UKRAJINU

To znamená, že části ukrajinského lidu představují v mezinárodních počtech Kremlu jen drobné. Čtvrtá internacionála musí jasně porozumět nesmírnému významu ukrajinské otázky nejen pro osud jihovýchodní a východní Evropy, ale Evropy jako celku. Bavíme se zde o národu, který prokázal svou životaschopnost, který je početně roven obyvatelstvu Francie a nachází se na výjimečně bohatém území, které je navíc nanejvýš strategicky důležité. Otázka osudu Ukrajiny je tak položena v celé své šíři. Je potřeba vztyčit jasně a srozumitelné heslo, které odpovídá nové situaci. Podle mého názoru to může být v současnosti jen jedno takové heslo: Sjednocená, svobodná a nezávislá Sovětská Ukrajina dělníků a rolníků.

Tento program je v rozhodném protikladu zejména se zájmy tří imperialistických mocností, Polskem, Rumunskem a Maďarskem. Jen beznadějní pacifističtí zabeďněnci si mohou myslet, že emancipace a sjednocení Ukrajiny se dá dosáhnout mírovými diplomatickými prostředky, referendy, rozhodnutím Společnosti národů atd. O nic lepší než oni nejsou ani ti „vlastenci“, kteří navrhuji vyřešit ukrajinskou otázku tím, že vstoupí do služeb jednoho imperialismu proti druhému. Hitler dal takovému dobrodruhům neocenitelnou lekci, když předhodil Zakarpatskou Ukrajinu (na jak dlouho?) Maďarům, kteří zde bezmeškaní zmasakrovali nemálo důvěřivých Ukrajinců. Pokud záleží jen na vojenské síle imperialistických států, bude každé vítězství těch nebo oněch znamenat jen další jatka a ještě brutálnější podmanění ukrajinského lidu. Program nezávislosti Ukrajiny v období imperialismu je přímo a nerozlučně spjat s programem proletářské revoluce. Bylo by zločinem dělat si o tom nějaké iluze.

SOVĚTSKÁ ÚSTAVA UZNÁVÁ PRÁVO NA SEBEURČENÍ

Ale nezávislost sjednocené Ukrajiny by znamenala oddělení Sovětské Ukrajiny od SSSR, křičí sborem „přátelé“ Kremlu. Co je na tom tak hrozného, ptáme se my? Slepé uctívání státních hranic je nám cizí. Nezástáváme pozici „sjednoceného a nedělitelného“ celku. Nakonec i ústava SSSR uznává právo svých federativních národů na sebeurčení, to jest na oddělení. Dokonce ani vládnoucí kremelská oligarchie se neodvážá tento princip popírat. Ten však zůstává pouze na papíře. Sebenepatrný pokus vznést otázku nezávislé Ukrajiny by vedl k okamžité popravě za velezradu. Ale je to právě tato zavrženíhodná dvojmluvnost, toto nemilosrdné pronásledování všech národních myšlenek, které vedlo a vede sdírané masy na Ukrajině ještě více než ostatní masy Velkoruska k tomu, že vládu

¹ Taras Ševčenko byl ukrajinský básník, zakladatel moderní ukrajinské literatury. Mezi jeho stěžejní dílo patří sbírka Kobza (lidový umělec).

▲ Tockij Zdroj: media.vcstar.com

v Kremlu považují za monstrózní utlačovatelskou. Tváří v tvář této vnitřní situaci je přirozeně nemožné ani mluvit o tom, že by se Západní Ukrajina dobrovolně připojila k SSSR ve stavu, v jakém se nyní nachází. To znamená, že sjednocení Ukrajiny předpokládá propuštění tzv. Sovětské Ukrajiny ze stalinistického sevření. Zde bonapartistická klika opět sklídí, co zasela.

Ale nebude to znamenat vojenské oslabení SSSR, úpí „přátelé“ Kremlu strachy? Odpovídáme, že oslabování SSSR je způsobeno těmi neustále narůstajícími odstředivými tendencemi, které vytváří bonapartistická diktatura. V případě války může nenávist mas k vládnoucí klice vést ke ztrátě všech sociálních výdobytků Října. Zdroj poráženeckých nálad je v Kremlu. Nezávislá Sovětská Ukrajina by se na druhou stranu stala už ze svého vlastního zájmu mohutným jihozápadním valem SSSR. Čím dříve bude současná bonapartistická kasta oslabena, rozrušena, rozdrцена a spláchnuta pryč, tím pevnější bude obrana Sovětské republiky a tím jistější bude její socialistická budoucnost.

PROTI IMPERIALISMU A MOSKEVSKÉMU BONAPARTISMU

Je zcela přirozené, že nezávislá Ukrajina dělníků a rolníků by se následně připojila k Sovětské federaci. Ale rozhodnutí by to bylo nezávislé, na základě podmínek, které by považovala za přijatelné, což by však na druhou stranu předpokládalo revoluční obnovu SSSR. Skutečná emancipace ukrajinského lidu je nepředstavitelná bez revoluce nebo řady revolucí na západě, které musí nakonec vést ke vzniku Spojených sovětských států evropských. Nezávislá Ukrajina bude moci a nepochybně vstoupí do této federace jako jejich rovnocenný člen. Proletářská revoluce v Evropě zase nenechá kámen na kameni ze stalinistického bonapartismu. V tom případě bude nejtěsnější svazek Spojených sovětských států evropských a obrozeného SSSR nevyhnutelný a bude znamenat nekončnou pokrok pro evropský i asijský kontinent, Ukrajinu nevyjímaje. Nicméně zde se už dotýkáme otázky druhého či třetího řádu. Otázkou prvního řádu je záruka revoluční jednoty a nezávislosti Ukrajiny se svými dělníky a rolníky v boji proti imperialismu na

straně jedné a moskevskému bonapartismu na straně druhé.

Zvlášť Ukrajina má bohaté zkušenosti s falešnými cestami k národní emancipaci. Všechno už se zde vyzkoušelo: maloburžoazní Rada, Skoropadskij,² Petljura,³ „spojenectví“ s Hohenzollerny a spojení s Dohodou. Po všech těchto experimentech může jen politická mrtvola vkládat své naděje do národního osvobození, do některé z frakcí tolik zdatné buržoazie. Jedině ukrajinský proletariát je nejen schopen vyřešit tento problém, což je ze své podstaty revoluční čin, ale také vytvořit podmínky pro dokončení tohoto cíle. Proletariát a pouze proletariát dokáže okolo sebe shromáždit rolnické masy a skutečně revoluční národní inteligenci.

Na začátku poslední imperialistické války se Ukrajinci, Melenevskij („Basok“) a Skoropis-Jeltuchovskij,⁴ pokusili svěřit ukrajinské osvobozené hnutí pod křídla hohenzollernského generála Ludendorffa. Tento svůj čin zahalili do levicových frází. Jediným úderem se jich marxističtí revolucionáři zbavili. Stejně tak se musí chovat revolucionáři i v budoucnosti. Nadcházející imperialistická válka vytvoří příhodné podmínky pro dobrodruhy všeho druhu, od čekatelů na zázrak po hledače zlatého rouna. Tito pánové, kteří si obzvláště rádi ohřívají ruce v blízkosti národní otázky, nesmí být připuštěni ani na vzdálenost dostřelu děla k dělnickému hnutí. Ani nejmenší kompromis s imperialismem, ať fašistickým nebo demokratickým. Ani nejmenší ústupek ukrajinským nacionalistům, ať klerikálně-reakčním nebo liberálně-pacifistickým! Ne „lidovým frontám“! Naprostou nezávislost proletářské straně jakožto předvoji vykořisťovaných!

K MEZINÁRODNÍ DISKUSI

Toto pokládám za správnou politiku vůči ukrajinské otázce. Mluvíím zde za sebe a svým jménem. Tato otázka musí být otevřena pro mezinárodní diskusi. Přední místo v ní musí hrát ukrajínští revoluční marxisté. Měli bychom s největší pozorností naslouchat jejich hlasům. Ale měli by si pospíšet. Na přípravu nezbývá příliš času!

22. duben 1939

*Poznámky, překlad a úvodní text
Jan Májiček*

- Ukrajinský vojevůdce a představitel samozvaného hejtmanství na Ukrajině od dubna do prosince 1918, kdy byl svržen Petljurou a jeho stoupenci
- Symon Petljura byl ukrajinský pravicový politik a vojevůdce, který bojoval proti rudé armádě. Jeho vojska prováděla pogromy, které sám Petljura toleroval.
- Marijan Melenevskij, řečený Basok, a Oleksandr Skoropis-Jeltuchovskij byli představitelé ukrajinské sociální demokracie, kteří zdůvodňovali svou spolupráci s vilémovským Německem a Rakousko-Uherskem z „levicových“ pozic jakožto nutnost porážky carismu.

Projev Blokujeme k oslavám založení klerofašistického Slovenského štátu

PLATFORMA BLOKUJEME

15. března měli opět v ulicích Bratislavy neonacisté oslavovat výročí vzniku klerofašistického Slovenského štátu. Ale nedotěšili se - kvůli bloádě centra, mistrně zorganizovaná iniciativa „Bratislava bez náckov“ musela pochod zrušit. V hustém dešti k nepočetnému davu antifašistů promluvil několik veteránů SNP, primátor Bratislavy Milan Ftáčnik, ale i zástupci české platformy Blokujeme. Jejich pozdrav přinášíme v plném znění.

Srdečně děkujeme našim slovenským přátelům nejen za možnost vás pozdravit, ale především za neutuchající práci proti novým fašistům a proti vyhlášení se z dějin. Děkujeme vám všem – za to, že ze Slovenska neslyšíme pouze zprávy plné beznaděje o volebních úspěších fašistů, jaké ostatně slyšíme i z jiných zemí, ale také zprávy plné naděje. Jsou to zprávy o odporu proti Kotlebovi a jemu podobným. Právě díky protestním akcím, jako je tato a jako jsou ty, které se už nějakou dobu pořádají proti novému neofašistickému županovi, nás nabíjejí nadějí, že se Banská Bystrica po letech znovu stane nejen městem s fašistickým županem, ale také hlavním městem antifašismu. Tak jako o sobě dalo Slovensko vědět hrdinným antifašistickým vystoupením za druhé světové války, dává o sobě opět vědět silnými vyjádřeními nesouhlasu s novou vlnou fašizace, která mašuruje Evropou.

Při slavnostních příležitostech se deklaruje: nikdy nezapomeneme, události druhé světové války nám budou navždy poučným. Je to, jako kdyby od sebe společnost odháněla zlé duchy. Jenže tihle zlí duchové nejsou někde pryč, schovaní v dávné minulosti, z níž občas vylétají strašit živé. Jsou v nás a s námi. Každá generace a každý jednotlivec dělá rozhodnutí, jejichž důsledkem může být návrat běsů, které při slavnostních příležitostech a velkých výročích odhodlaně vymítáme. Jistě, většinou naše rozhodnutí nemají podobné následky, jaké mohla mít rozhodnutí našich dědečků. Podobně jako oni, ani my nevíme nic dopředu.

Ano, mnoho otázek, které si dnes kládeme, nemá jednoduchá řešení. Nejsou zde role rozdělené na černou a bílou, tak jak se nám zdají být rozděleny při zpětném pohledu na minulost. Nemylme se, ani tehdy nebyly role tak jasně rozděleny. I stoupenci špatných rozhodnutí mohli uvádět dobré argumenty. I my, kteří odmítáme luďáky a Slovenský stát, musíme například plně chápat, že Slováci nechtěli ve třicátých letech snášet české poručnictví.

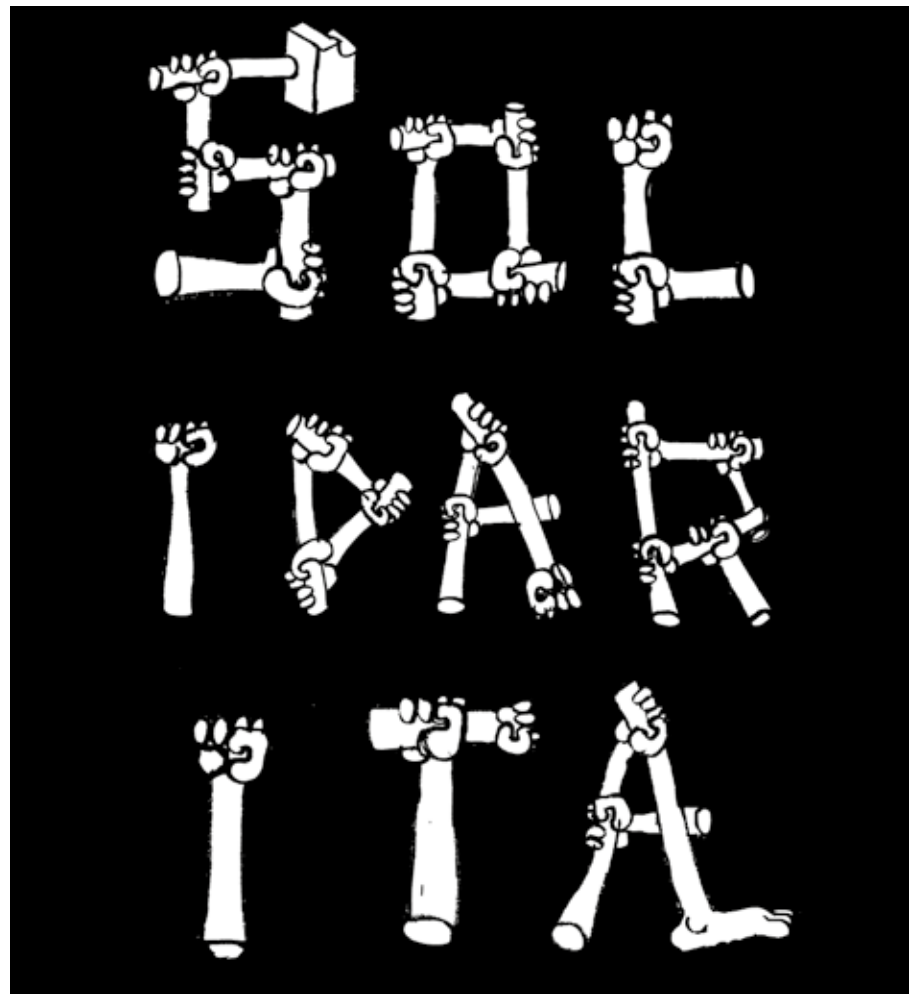
Jsme odpůrci fašismu. Právě proto, abychom dokázali fašismu čelit, musíme rozu-

mět tomu, co může lidem dávat, co nabízí. Z historických pramenů i aktuálních záběrů si můžeme všimnout jedné věci – nabízí sounáležitost, solidaritu, nadšení. Vědomí, že patří k sobě a mají jasného nepřítele, lidi posiluje. Nabízí jim to cestu ze světa, v němž každý hraje sám za sebe a když neuspěje, vysvětlí mu mnoho povolaných novinářů či ekonomů, že to je jen a jen jeho problém. O tom, že často neměl šanci uspět, už se nemluví.

Jsme antifašisté. Nemáme po ruce snadné obrazy nepřátel a styděl bychom se s nimi pracovat. Naše aktivita je inspirována právě snahou překonat svět, v němž takové snadné obrazy nepřátel účinkují. Odmítáme si ale od fašistů vzít solidaritu. Tam, kde vystupujeme proti krajně pravicovým pochodům,

snažíme se, abychom nevystupovali pouze proti něčemu, i když důvodů, proč být proti je hodně: rasismus, nesnášenlivost, vyloučení Romů. Snažíme se rovněž za něco vystupovat – za to, aby spolu lidé o problémech mluvili, i když to někdy může být těžké. Za to, aby se dokázali společně postavit rasismu a udělat z momentů, kdy společně proti rasistům stojíme, zároveň momenty solidarity a sounáležitosti, které něco dalšího přenesou i do dalších, všedních dnů. Za společnost, ve které se nikdo nemusí cítit sám.

Nástup krajní pravice v celé Evropě je znepokojující. Máme ale také naději – spočívá v rostoucích řadách těch, kteří jsou ochotni se této vlně postavit. Jsou signálem, že po každém přílivu přichází odliv.

Rozhovor s Anejem Korsikou ze slovinské IDS: Klíčem je vytvořit evropské hnutí

Iniciativa za demokratický socialismus (IDS) je levicová organizace založená po masových protestech ve Slovinsku v zimě 2012/2013, které nakonec vyústily v pád pravicové vlády Janeze Janši. 1. května 2013 bylo formálně založeno toto uskupení, které sdružuje aktivisty z nejrůznějších sfér – od protestů proti členství Slovinska v NATO po hnutí za práva přistěhovalecké a pomocné pracovní síly. Cílem této organizace je vnést do slovinského veřejného diskurzu novou vizi socialismu. V době po uskutečnění tohoto interview se na zakládajícím sněmu, 8. března 2013, transformovala IDS na politickou stranu. Je také jedním ze zakládajících členů „Sdružené levice“, koalice tří stran, které vznikla pro kandidaturu ve volbách do Evropského parlamentu. S jedním z mluvčích IDS, **Anejem Korsikou**, vedl rozhovor pro časopis „Pogledi“ **Bostjan Tadel**.

▲ Anej Korsika Zdroj: delavske-studije.si

Tadel: Mnohé ze symbolů, které se objevují ve vašich materiálech, např. rudá hvězda, a mnohé koncepty z vašich programových textů, zejména omezení soukromého vlastnictví, známe z období reálného socialismu. V kapitalismu spatřujete klíčový problém moderní společnosti. Myslíte si, že je možné jít do evropských voleb s takovouto radikální platformou, zvláště ve světle nedávného utvoření velké koalice mezi CDU a SPD v Německu? Ta vznikla i přesto, že levicové strany – SPD, Zelení a Die Linke – získaly téměř polovinu parlamentních mandátů, ovšem Die Linke, dědic komunistické strany v bývalém východním Německu a vám programově blízká strana, je považována tradičními západními stranami za „nedotknutelnou“.

Abychom byli konkrétní, myslíte si, že by se na podobném uskupení mohly dohodnout levicové strany ve Slovinsku, tedy IDS a sociální demokraté (SD)?

Korsika: Naše ideologické stanovisko nás staví

značně nalevo od sociálních demokratů i od jiných srovnatelných evropských stran, jako je britská Labour Party, francouzští socialisté nebo německá SPD. Od zahájení neoliberální ofenzívy v sedmdesátých letech, v souvislosti s financizací a ostatními globálními procesy, jsme byli svědky všeobecného posunu doprava. A zmíněné levicové strany se k tomuto posunu přidaly. Dnes tyto strany nabízejí jen o trochu mírnější kapitalistickou politiku – v praxi to znamená, že neodmítají politiku úsporných opatření jako takovou, ale pouze slibují, že budou tato opatření zavádět pozvolněji, mírněji. Není ovšem pochyb, že v důsledku přijímají stejnou logiku zeštíhlování veřejného sektoru a omezování veřejných výdajů. Stále vězí v rámci kapitálu jako takového – pro nás je nejdůležitější tento rámec překročit, což v dějinném kontextu znamená otevření revolučních obzorů. Myslíme si, že společnost je uvězněná v rozporu, který kapitál není schopen vyřešit, a proto vytvoření lepší a spravedlivější společnosti

v důsledku vyžaduje svržení kapitalismu. Toto stanovisko nás zásadním způsobem odlišuje od sociální demokracie ve Slovinsku i jinde.

Naše orientace je socialistická, nebo dokonce komunistická a čerpá z dějin bojů dělnictva; jednoznačně se k tomu hlásíme. Zároveň však máme složitý vztah k realizaci těchto názorů v reálné existujícím socialismu dvacátého století. Nemůžeme ovšem zmenšovat složitost těchto vztahů, protože kdybychom pouze přijímali tyto režimy, nebo je zcela negovali, bylo by to v obou případech nesprávné. Jak říká náš soudruh, Lev Centrih, dějiny dvacátého století je nemožné pochopit bez Sovětského svazu, skutečnosti existence reálného socialismu a pokusů zavést socialismus v dalších zemích světa. Dějiny verzí socialismu je nutné nespojovat v homogenní celek – zvláště to platí v případě Sovětského svazu, který můžeme pochopit jen s ohledem na různá stadia jeho vývoje. Na začátku revolučního procesu šlo o zcela odlišný útvar než v době jeho zániku.

Myslíme si, že je jak historicky správné, tak politicky plodné zkoumat dialektiku těchto vztahů. Je zcela pravda, že v reálném socialismu bylo dosaženo řady pozitivních civilizačních vymožeností; byly realizovány emancipační praktiky, které dnes musíme kriticky popsat a zkoumat, abychom porozuměli tomu, kdy a v jakém bodě dosáhly svých limitů, a dále je rozvíjet. Nesmíme zapomínat, že Sovětský svaz byl jedním z prvních států, kde ženy získaly volební právo a právo na rozvod. Ačkoli se nakonec tyto svobody začaly vytrácet, v prvních letech to bylo něco přelomového. To platilo například i o sovětském umění. Myslíme si, že jde o věci, které dnes stojí za to rozvíjet.

A v neposlední řadě, již samotná existence východního bloku vyvíjela určitý tlak na západní státy, aby budovaly sociální stát a reagovaly tak na „rudou hrozbu“. Z hlediska třídního boje můžeme říci, že hrozba komunismu pomáhala dělnickému hnutí ve Francii, západním Německu aj. k dosažení mnoha ústupků ze strany kapitálu. Dnes jen zřídka kdy slyšíme o jugoslávském samosprávném socialismu a stejně tak se již nemluví o tzv. hnutí nezúčastněných zemí, jež pomohlo rozvojovým zemím překonat kritické období dekolonizace. Hnutí nezúčastněných zemí pomohlo mnoha menším a rozvojovým zemím získat uznání na mezinárodní scéně, které by jinak dominovaly výhradně východní a západní velmoci zapojené do studené války.

Máme za to, že jugoslávský samosprávný socialismus šel ve své praxi nejdále – ovšem tak jako ostatní verze narazil na své reálné limity. Nešlo přímo o takový socialismus, o který bychom my dnes usilovali, šlo ovšem o reálnou historickou zkušenost, na jejímž základě nyní můžeme stavět.

To, že jsem nejdříve uvedl pozitivní aspekty reálného socialismu neznamená, že si nejsme vědomi jeho negativních aspektů. Tato fakta jsou dobře známá a donekonečna opakovaná. Což je dobře, protože nás to vede k tomu, abychom ustavili socialismus jako demokratickou sílu – proto zdůrazňujeme, že jsme Iniciativa za demokratický socialismus, přestože nedávno Vlado Miheljak v článku uvedl, že se jedná o pleonasmus: socialismus musí být ze své vlastní definice demokratický. Dnes je ovšem nutné zdůrazňovat tento bod a zdůrazňovat na socialismu jeho demokratický moment.

Jak se tedy jeví volby z hlediska demokratického socialismu a jak z hlediska revoluce? Bolševická doktrína přirozeně tíhla k vytvoření revoluční situace. Vítězství ve volbách nebylo považováno za realistický scénář. Nejsem si jistý, jestli je to úplně pravda. Je samozřejmě pravda, že v těch zemích, kde vládl reálný socialismus, byli Lenin a sociali-

smus po desetiletí kanonizováni. Je ale zajímavé, že jejich ideologická interpretace ve východním bloku se z velké části kryje s interpretací západní historiografie a že Lenin jako reálná historická postava a bolševismus jako politické hnutí nemají s těmito interpretacemi mnoho společného. Současní autoři, jako Lars T. Lih v knize Lenin Rediscovered, zdůrazňují, nakolik byl Leninovi blízký program německé sociální demokracie, zvláště „erfurtský model“, a to z obsahového i organizačního hlediska. Podle této interpretace se snažil Lenin jednat v duchu německé sociální demokracie, ovšem v konkrétní situaci carského Ruska, kdy stát neuznával ani svobodu projevu, ani svobodu shromažďování.

Ústředním momentem Erfurtského programu je tzv. teorie splynutí, podle které je nutné splynutí na jedné straně mezi těmi, kteří přežívají ze dne na den prodejem své práce, dělníků, a socialistické myšlenky na straně druhé. Samozřejmě zde nejde o žádné mechanické spojení, ale o organický proces, ve kterém hrála roli celá řada zprostředkujících a podpůrných institucí, především odbory. Zde by bylo možné parafrázovat Kanta a jeho pojetí sloučení osudovosti

„Nešlo přímo o takový socialismus, o který bychom my dnes usilovali, šlo ovšem o reálnou historickou zkušenost, na jejímž základě nyní můžeme stavět.“

a nutnosti: Dělníci bez socialismu jsou slepí, socialismus bez dělníků je prázdný. I když to nabourává obvyklou představu bolševiků jako revolučních konspirátorů, tak si bolševici velmi dobře uvědomovali nutnost využívat všechny legální formy boje, včetně voleb. To je velmi důležité si uvědomit. Ilegální skupiny a konspirace byly jednoduše způsobem jak udržet organizaci při životě v podmínkách carského režimu.

Dotkl jste se pojmu revoluční avantgardy: jaký má vztah ke konceptu demokracie? Každá politická organizace má samozřejmě své vedení, ale zkušenost reálného socialismu je taková, že v určitém bodě přestala tato avantgarda důvěřovat lidem a pro uskutečnění svého programu začala používat násilí. Zdá se, že by v souvislosti s oživením socialistické myšlenky bylo záhodno prozkoumat vztah vůdců a „vedených“.

Co se koncepce avantgardismu týká, tak ta minimálně v Leninově pojetí předpokládá demokracii, protože z dlouhodobého hlediska se nikdy nestává, že by straničtí funkcionáři byli více nalevo než členská základna. Příkladem je bezpočet. Vemte si například odmítnutí válečných úvěrů na začátku první světové války ze strany bolševiků. Toto stanovisko bylo podmíněno tlakem členské základny na vedení.

Otázka vedení a avantgardy je tedy velmi komplexní a mělo by se o ní seriózně diskutovat. Nestačí zjednodušovat. Zde nám může mnohé říci právě sovětská zkušenost. Živelný prostor svobody, který v zásadě existoval od začátku revoluce v roce 1917 do počátku třicátých let, kdy Stalin vzešel z frakčních bojů jako absolutní vítěz, byl velmi specifickým historickým údobím, které se nedá příliš srovnávat s jinými. Na toto téma vznikly vynikající studie od Marjana Britovseka ve slovínštině, Boj za Leninovo dědičino (Boj za Leninovo dědictví, 1976) a Stalinov termidor (Stalinův termidor, 1984). Tyto texty velmi jasně ukazují, že by bylo velmi obtížné dokázat, že vývoj Sovětského svazu sledoval nějakou přesně vymezenou linii, že by měl v sobě sovětský projekt už od počátku zárodky svého zničení. Tento aspekt tam bezpochyby do jisté míry byl, když se ale podíváme na frakční boje mezi levou a později také pravou opozicí a centrem, reprezentovaným Stalinem, objevíme dramatické peripetie, které trvaly dobrých deset let. Nakonec se Stalin stal absolutním hegemonem, když nadobro upevnil svou moc během velkých čistek v předvečer druhé světové války.

Klíčová je zde organizační otázka: jak udržet akceschopnost organizace (tj. jak zabránit její přeměně na debatní klub), a zároveň předejít jejímu zkostnatění (tj. aby z „demokratického centralismu“ nezůstal jen „centralismus“). Sebekriticky můžeme říci, že v této oblasti prokázal socialismus nedostatek regenerativních schopností: je zajímavé, že za téměř celou dobu existence SSSR byly klíčové posty obsazovány předříjnovými bolševiky, to jest staršími revolucionáři. Michail Gorbačov byl první stranický vůdce, který se nenarodil před revolucí, a proto nebyl formován v jejích prvních letech. Naopak ho formovala léta po druhé světové válce a to byl možná jeden z důvodů, proč bylo Gorbačovovo vedení pro SSSR labutí písní. Toto platilo také v ostatních státech, včetně Jugoslávie – neexistovaly zde vhodné mechanismy pro reprodukci politických kádrů, které by reagovaly na generační změny po odchodu staré revoluční gardy. Takové mechanismy by pravděpodobně vyžadovaly zavedení omezených mandátů a podobných pojistek a toto je další z oblastí, které bude nutné se věnovat u potenciálních socialistických projektů v naší době, pokud budeme chtít nabídnout skutečnou demokratickou alternativu.

Je však také dobré si všimnout, že ve státech s buržoazní parlamentní demokracií, kde jsou jasně vymezené mandáty a různé

demokratické „pojistky“, jako např. v USA, existují paralelní centra moci a kontroly, která jsou zcela nedemokratická a porušují veškeré zásady dobrých mravů. Toto obzvláště aktuální v souvislosti s nedávnými odhalenými Edwarda Snowdena. Možná se dá říci, dnešní buržoazní demokracie trpí stejnými problémy jako minulé vlády jedné strany.

Ano, jenže o Snowdenových odhaleních se mluví otevřeně a v demokratickém rámci, který určuje, kdo za ně má zodpovídat. V reálném socialismu by taková veřejná debata byla nemožná.

To je pravda, ve východním Německu nedošlo k žádné širší debatě o Stasi – to se stalo až po jeho konci. Otázkou ovšem je, co se stane v USA: bude prezident Obama učiněn politicky odpovědným za konání NSA? Klíčovou otázkou podle mě je, jestli dojde na „impeachment“ (obvinění z trestného činu spáchaného během vládnutí, pozn. překladatelů). Pokud nebude tlak na to, aby prezident nesl politickou odpovědnost, pak můžeme tvrdit, že slova sama o sobě už nebolí a že případ bude uložen do nějakého velmi zapadlého šuplíku. Kapitalismus je mnohem rafinovanější systém kontroly a moci, než kdy byl reálný socialismus. Jak je to ve starém vtipu z rádia Jerevan: „Nixon říká Brežněvovi, že před Bílým domem může kdokoli křičet ‚prýč s Nixonem!‘ a nic se mu nestane. Aby se nenechal zahanbit, tak mu Brežněv opáčí, že před Kremlem také může kdokoli křičet ‚prýč s Nixonem!‘ a také se mu nic nestane.“

Klíčovou otázkou je, co se teď stane. Jaký má takováto svoboda projevu reálný efekt? Zkušenost z poslední doby nás učí, že žádný.

Ale i přesto, že demokracie různě po světě mají řadu vnitřních problémů, má veřejnost mnohem lepší přístup k informacím a veřejným debatám než v bývalých zemích reálného socialismu nebo než v dnešních diktaturách. Jistě, někdy se zdá, že společenské rozpory se prohlubují, ale máme opravdu co do činění s takto „klasickými“ alternativami, jako je kapitalismus vs. socialismus? Nestojí v pozadí takovéto alternativy ortodoxní marxistická analýza, která tvrdí, že volby nic podstatného nezmění a že místo kosmetických změn je řešením revoluce? Že po revoluci takovéto problémy přestanou existovat, jak krásně ilustruje váš vtíp?

Podle mého názoru je zapotřebí uvést, že se jedná pouze o formální rozdělení, zvláště proto, že nynější fáze kapitalistické krize je období velkých koalic, ve kterých u nás ve Slovinsku i v jiných zemích nominální levice a nominální pravice spolupracují na udržení statu quo. Ve skutečnosti je zřejmé, že rozdílnost jejich pohledů na klíčové ekonomicko-strategické otázky je pouze kosmetická.

Přitom právě ty by dnes měly být artikulovány v první řadě. Ovšem strany zastoupené na současném politickém trhu tyto otázky vůbec netematizují. Tyto strany mnohem raději vedou šňávané debaty o střetu kultur a dědictví nedávné historie. Toto v zásadě nikomu neškodí a určitým politikům to vyhovuje.

A pokud zohledníme detaily, uvidíme, že zde existuje větší pestrost politických názorů mezi liberální a ortodoxní frakcí v jednostranickém systému než v současném politickém pluralismu. Ačkoli tyto frakční boje se odehrávají uvnitř jedné strany, obsah těchto bojů byl daleko významnější než debaty mezi takzvaně protikladnými stanovisky politických stran, jež máme dnes.

Co přesně máte na mysli?

Myslím tím liberalizační tendence v rámci jugoslávského komunismu: Stane Kavcic (slovenský liberál známý takzvanou „dálniční aférou“), chorvatský MASPOK („masovni pokret“ neboli masové hnutí, jinak známé jako „chorvatské jako“ z roku 1971) nebo Marko Nikezic v Srbsku (vůdčí postava liberálního křídla Srbské ligy komunistů, jež byla vyhozena ze Strany roku 1972). Tato liberalizační hnutí byla toho času Ligou komunistů potlačena, ale nyní jsou ve veřejném potlačována debatě snad ještě výrazněji. V protikladu k uvedeným příkladům stojí liberalizační hnutí čínské nebo vietnamské komunistické strany, které zvítězilo, což mělo za následek jedny z nejvíce úspěšných, a proto i jedny z nejtvrdších forem kapitalismu v dějinách. Co chci však zdůraznit je, že režimy reálného socialismu nebyly monolitické, jak se je někdo snaží vyobrazit. Vládnoucí strany byly vnitřně rozštěpené, přestože šlo o jednostranické režimy. Mezi liberální a ortodoxní frakcí v jugoslávském Svazu komunistů probíhaly daleko ostřejší debaty, než máme dnes například mezi Igozem Lukšičem (předsedou Slovinské sociálně demokratické strany) a Gregorem Virantem (vůdcem liberálně-konzervativního subjektu Občanská kandidátka).

Tímto se dostáváme snad k nejožehavější otázce, které se dotýká mnoho materiálů IDS, otázky soukromého vlastnictví. Pokud je soukromé vlastnictví omezeno, jako tomu bylo za reálného socialismu, vyvstává otázka, kdo vlastní produkční prostředky? V jugoslávském modelu samosprávného socialismu, který připisoval vlastnictví k „sdílené práci“, byli lidé alespoň papírově vlastníky všeho, ale vzhledem k praktickým důvodům a též nejspíše k důvodům politické kontroly vlastnictví výrobních prostředků náleželo ve skutečnosti státu.

Je užitečné pamatovat si tezi z Manifestu Komunistické strany, že již v případě kapitalistické společnosti je soukromé vlastnictví

zrušeno pro devět desetin populace – možno vyostřit a říci, že 99 % populace „nemá přístup“ k soukromému vlastnictví. V tomto kontextu je též potřeba být velice přesný: co v IDS zdůrazňujeme, je koncept sociální vlastnictví. Tím se samozřejmě nemyslí pračky či jiné dennodenně užívané vybavení do domácnosti. Ovšemže dnešní společnost nestrádá kvůli tomuto druhu soukromého vlastnictví. Naopak máme spíše na mysli soukromé vlastnictví, jež způsobuje nejen utrpení, ale též ekonomické cykly a krize, tj. soukromé vlastnictví produkčních prostředků (továrny, výzkumná centra, přístavy a další místa spjatá s produkcí.)

Ani státní vlastnictví není ve vlastním smyslu zrušení struktury kapitálu: otázkou není konflikt mezi kapitalismem s vlastnictvím v soukromých rukou a socialismem v rukou státních. V největších kapitalistických státech nejsou nejdůležitější strategické koncerny prodávány do zahraničních rukou. Nyní například proběhlo tiskem, že Deutsche Telekom se zajímá o koupi Telekomu Slovenija. Německo by nikdy neuvažovalo o prodeji svých telekomunikačních společností, ačkoli samo malé státy poučovalo, aby tak učinily, tj. aby privatizovaly klíčové firmy veřejného sektoru.

Koncept sociálního vlastnictví je pro nás zásadní, jelikož prolamuje dichotomii soukromého a státního vlastnictví. Problém na obou pólech dichotomie je ten, že často mají stejné či podobné důsledky: v případě soukromého vlastnictví jde zisk do rukou vlastníků kapitálu, v případě vlastnictví státního politické elitě, která uniká demokratické kontrole a následkem toho nejedná v zájmu občanů, ale zneužívá svého vlastnictví pro různé klientelistické zájmy. Paradoxně je pak privatizace nabízena jako řešení státního vlastnictví, která jakoukoli demokratickou kontrolu z definice oslabuje, a tak ještě posvětjuje mizernou a zkaženou situaci zákonem.

Samozřejmě nezacházíme do absurdních detailů – nevoláme po přímém veřejném hlasování o tom, zda má být zvýšena či snížena elektrická produkce v té a té jaderné elektrárně, ale prostě po co nejširší demokratické veřejné debatě o základních strategicko-korozvojových otázkách našeho společného vlastnictví. Cílem je zabránit, aby se vlastnictví stalo obětí elity, jelikož vpsledku je pak jedno, zda jde o elitu kapitalistickou nebo politickou, nahlížíme-li ji pohledem vykořisťované většiny.

Ovšem není to blízké tomu, jak si Kardelj představoval samosprávný socialismus? (Edvard Kardelj byl spolupracovník Josipa Tita a jeden z architektů jugoslávského samosprávného systému v padesátých letech.)

To je pravda. Na nízké úrovni pracovních kolektivů systém do určité míry fungoval

▲ Každoroční levní konference „May Day School“, kde byl minulý rok ohlášén vznik IDS Zdroj: transform-network.net

dobře, ale v „makroměřítku“ nebyl nikdy realizován.

Nicméně tato pozice přesto předpokládá jistou avantgardu, nebo ne? A pokud nic jiného, jak naznačuje váš příklad s elektrárnou, pak avantgardu složenou z profesionálních expertů, jelikož úroveň odbornosti jejich debat je tak vysoká, že je široké veřejnosti nepřístupná.

Jistě, socialistickou vizi nelze uskutečnit přes noc jedním rozhodnutím. V tomto ohledu je základní otázkou přístup do médií. Pokud zůstanou v rukou kapitalistů, kteří mají z logiky věci dost peněz a konexí, aby protlačili svou agendu, pohledy pracujících nebudou ve veřejném prostoru artikulovány a pak ani my nebudeme s to mnoho prosadit. Že lidé dnes nemají znalosti o řízení firmy neznamena, že nejsou schopni se je naučit. Dokud nebudou mít reálnou kontrolu, je utopií očekávat, že se budou zajímat o tyto záležitosti ve svém volném čase, zejména když se jich dnes nikdo ani neptá, jak rozhodnutí měla vypadat.

Jaké konkrétní projekty ty a tví spolupracovníci hodláte v následujících letech realizovat? Je pro vás Evropa, jak je rámcově nastavená, udržitelným projektem?

Klíčové je utvořit hnutí evropského rozsahu. Přestože Slovinsko a jiné země evropské periferie, jako Řecko či Portugalsko, jsou příliš malé na to, aby samy změnily systém, mohou se, pokud se spojí do jednotného bloku, stát

daleko silnějšími a schopnějšími artikulovat a též i prosazovat rozdílnou politiku. To zní samozřejmě líbivě – ale v praxi to vyžaduje, aby levice a socialistické síly v těchto zemích získaly reálnou politickou moc či se dokonce ujaly vlády. Dnes je dosažení tohoto cíle nejbližší Řecko, kde nedávný průzkum veřejného mínění ukázal, že v květnových volbách SYRIZA dosáhne přesvědčivého vítězství. Tyto volby, které se konají paralelně s volbami do Evropského parlamentu, budou zatěžkávací zkouškou pro následující vývoj levice napříč Evropou. Můžeme se domnívat, že mezinárodní kapitál, jehož zájmy budou v Řecku ohroženy, se pokusí minimalizovat jejich dopad.

IDS vzniklé před deseti měsíci považujeme za součást širšího pokusu o vítězství progresivních sil v Evropě. Nejsme klasickou parlamentní stranou. Strana je nám spíše prostředkem širšího hnutí. To je též důvod, proč se tak intenzivně věnujeme pragmatické práci, jejímž prostřednictvím chceme přesněji určit povahu politického subjektu, který zakládáme. Neodmítáme rozšiřování našich idejí a práci v ideovém a aktivistickém smyslu s cílem přilákat více lidí, kteří přijmou stranu jako logický mechanismus k rozšíření jejich idejí.

Volby do Evropského parlamentu jsou tedy velkou příležitostí. Vy na ně ale nejspíše nebudete tento rok ve Slovinsku zcela připraveni?

Není to o tom, jak jsme připraveni v tomto

okamžiku – v budoucnu proběhne ještě mnoho voleb. Pro nás je daleko důležitější vytrvat v našem veřejném působení a zajistit, abychom uvnitř strany dodržovali demokratické postupy, které mohou být občas zdoluhavé, ale jakmile je rozhodnutí dosaženo, stojí za ním celá organizace. Rozhodnutí založit stranu pro nás není problém technický (dvě stě podpisů sesbíráme za noc), ale je spíše politickou otázkou, kdy a jak učinit tento krok. Po několika měsících jsme o ní vedli rozsáhlé a věcné debaty. Sledujeme spíše tuto vnitřní dynamiku našeho hnutí, než abychom slepě reagovali na vnější podněty, které mohou mnoho lidí zklamat a vést k ještě menší důvěře v politiku. Náš primární cíl není vyhrát volby, ale pevně etablovat demokratický socialismus jako to, čemu věříme, že představuje jediný způsob, jak zlepšit kvalitu života. Volby a parlamentní činnost vidíme jako jedny ze série různorodých kroků vedoucích k dosažení tohoto cíle.

Původní překlad ze slovinštiny do angličtiny James Robertson. Pro časopis Solidarity přeložili Adam Bartoš, Tomáš Korda a Vítězslav Lamač.

Článek původně vyšel ve slovinském časopisu Pogledi (číslo z 22. ledna 2014), následně byl přeložen pro internetové fórum Left East (14. března 2014)
Zdroj: <http://www.criticatac.ro/lefteast/interview-anej-korsika-ids-1/>

Solidarita uvádí

TIPY TRHU

NEVIDITELNÉ RUKY

NEZAMĚSTNANÉ ŽENY NA SEVERU ČECH
STÁLE ČASTĚJI ŘEŠÍ FINANČNÍ SITUACI PROSTITUCÍ

AHOJ, JÁ JSEM NEVIDITELNÁ RUKA TRHU A ŘEŠÍM VAŠE PROBLÉMY

DNES TU MÁM PRACOVNÍ TIP PRO STARŠÍ ŽENY.

POJĎME TO PROVĚŘIT!

DOBŘÍ DEN, JAK A PROČ JSTE ZAČALA PODNIKAT?

DONUTILY MĚ K TOMU FINANČNĚ.

MÁM HODNĚ DĚTÍ. VĚK NAD 40 JE PRACOVNĚ PROBLEMATICKÝ. NĚKDE ŘEKNETE ŽE VÁM BUDE 50 A KONEC.

MĚ TO DONUTILO, NIKDE NEMĚLI PRÁCI, I KDYŽ JSEM PRÁCI SHÁNĚLA, TAK JSEM SKONČILA TADY.

ZAČÁTKY BYLY HROZNÉ, JETO PONÍŽUJÍCÍ, ALE CO MÁ ČLOVĚK DĚLAT?

VYPRÁVÍ JEDNA Z ŽEN, KTERÉ Z DŮVODŮ DLOUHODOBÉ NEZAMĚSTANOSTI ZAČALY NA ČESKOLIPSKU V SILNICI PROVOZOVAT PROSTITUCI.

ŽENA SE JÍ ŽIVÍ UŽ NĚKOLIK LET. ANI STRACH Z NÁSILÍ JÍ OD PROSTITUCE NEDDRADÍ

BOJÍM SE, MÁM STRACH, ALE KDYŽ MÁTE DĚTI, TAK SE MUSÍTE NĚJAK ŽIVIT. KRÁST NECHCÍ.

PROSTITUCE ŽENĚ ZAJISTÍ DOSTATEČNÝ PŘÍJEM, ALE PRÁCE NENÍ BEZ RIZIKA, SETKALA SE I S TÍM ŽE JÍ ZÁKAZNÍCI ZBILI.

A KOLIKRÁT, UŽ MĚ I OKRADLI. I NOŽEM MĚ JEDEN BODL. JE TO RIZIKO. MÁM O ŽIVOT STRACH. NIKDY NEVÍTE, KOMU MŮŽETE NASEDNOUT DO AUTA.

PĚTADVACET LET JSEM BYLA VDANA, ALE TEĎ MÁM PŘÍTELE. TEN O TOM VÍ.

MÁ S TÍM PROBLÉM, ALE VĚDYCKY SI ŘÍKÁME, ŽE PENÍZE JSOU POTŘEBA.

TAK SAMI VIDÍTE, ŽE KDO PRACOVAT CHCE, TEN SI PRÁCI NAJDE. JEN SLABOCH HLEDÁ VÝMLUVU A ŘÍKÁ: "TO NEJDE"

PŘEMÝŠLEJTE O TOM, A ZASE PŘÍŠTĚ. ČAU.

DIALOGY V PŘÍBĚHU POCHÁZÍ Z AUTENTICKÉHO ROZHOVORU S NEZAMĚSTANANOU ŽENOU ZE SEVERU, PUBLIKOVANÉHO NA WEBU ČESKÉHO ROZHLASU 28.3.2014 POD NÁZVEM "NEZAMĚSTNANÉ ŽENY NA SEVERU ČECH, STÁLE ČASTĚJI ŘEŠÍ FINANČNÍ SITUACI PROSTITUCÍ"

Z dějin třídních bojů Německo 1919, Francie 1834, Mexiko 1919

Mluvit o dějinách třídních bojů se s přihlédnutím ke známé formulaci z Manifestu Komunistické strany zdá nadbytečné. Nejsou dějiny bez třídních bojů. Není však nadbytečné uvádět příklady, na kterých se toto zjištění může poměřovat. Boj pokračuje a příklady táhnou!

7. DUBNA 1919 – VYHLÁŠENÍ BAVORSKÉ REPUBLIKY RAD

Před pětadevadesáti lety vyhlásily radikálně levicové síly v Bavorsku republiku rad ve snaze nasměrovat Německo znovu na cestu revoluce. Spory mezi reformisty a revolucionáři se vyostřovaly již od posledních dnů světové války, kdy byla v Bavorsku stejně jako ve zbytku Německa zrušena monarchie a vládu sestavila koalice umírněné sociální demokracie (SPD) a radikální nezávislé sociální demokracie (USPD). Zatímco první prosazovala parlamentní systém, druhá stejně jako síly nalevo od ní požadovala svěření vši moci radám dělníků, vojáků a rolníků, působícím ve významnějších místech. V lednu, již po krvavém potlačení revolucionářů v Berlíně, prosadili sociální demokraté konání voleb, které komunisté a anarchisté bojkotovali, a v nichž USPD s 2,5% zcela propadla (také díky vlastním nejasným postojům).

Napětí nepolevilo ani poté, a znovu se vyhrtilo, když byl 21. února krajně pravicovým aktivistou zavražděn odstupující prozatímní zemský premiér Eisner (USPD). Radikálnější zástupci dělnických rad vytvořili Ústřední radu Bavorské republiky, která pak působila vedle zemského sněmu – obě instituce si navzájem odpíraly právo sestavit vládu. Sněm se mohl odvolávat na výsledky voleb (dělníci tvořili v Bavorsku menšinu), rada však měla podporu ve velkých městech, která mohla stávkami a demonstracemi ochromit. Po zprávách o vyhlášení republiky rad v Maďarsku 22. března se sociálně demokratická vláda raději stáhla z Mnichova do Bamberku. Vyhlášení radové republiky v dubnu proběhlo na její popud, moci se však chopila USPD spolu s anarchisty. Jejich vládnutí nebylo příliš akceschopné a po pravicovém pokusu o puč 13. dubna bylo vystřídáno dosud stranou stojícími komunisty, kteří začali budovat Rudou armádu. To už ovšem sociální demokraté požádali Berlín o nasazení vojska. Proti němu neměly revoluční jednotky šanci a po dobytí Mnichova 2. května nastoupil teror, v němž se jako udavač uplatnil i mladý desátník Adolf Hitler, původně na straně revoluce. Republika rad měla od počátku šanci jen v případě revoluce ve střední Evropě, která se ovšem nedostavila. V Německu byl vývoj už dříve rozhodnut.

9. DUBNA 1834 – POVSTÁNÍ CANUTŮ V LYONU

Před sto osmdesáti lety propuklo ve městě Lyon v jihovýchodní Francii povstání tzv. Canutů (hedvábnických dělníků) za republiku a proti krácení mezd. Nepokoje doutnaly už delší dobu, neboť příjmy vysoce kvalifikovaných, přes čtrnáct hodin denně pracujících hedvábníků, klesly během dvaceti let kvůli zavádění strojů o polovinu. Na začátku roku 1834 ovšem zažíval obor příznivou konjunkturu, která se odrážela i v růstu platů. To bylo trnem v oku zaměstnavatelů, kteří se v únoru dohodli na jejich snížení, což vedlo ke stávce potlačené úřady. Ve stejné době projednával parlament zákon proti politickým spolkům, který si dělníci vyložili jako opatření proti tradičním svépomocným spolkům dělníků (v tomto omylu je záměrně utvrzovali i republikánští agitátoři). Šestitisícové ozbrojené povstání, které následovalo (a počet vzbouřenců rychle stoupal), bylo za tři roky již druhým. Zatímco vzpoura z roku 1831 ještě neměla politické požadavky, od té doby navázali hedvábníci styky s republikány v Paříži.

Vláda reagovala stažením vojáků z města a dělostřeleckým bombardováním. Následovalo dobytí města během 14. a 15. dubna. Výsledkem bylo kolem sto třiceti mrtvých na straně vojáků a dvě stě dvaceti na straně povstalců a civilistů, k tomu deset tisíc zajatců. Podpurná povstání v jiných městech byla v zárodku potlačena, pařížské republikánské povstání 13. dubna bylo zlikvidováno během dvou dnů. Radikální opozice nakonec byla nejen zlomena, ale i zdiskreditována. Samotní Canutové sledovali kromě udržení platů i politikou, nikoliv však sociální revoluci: socialismus (samotné slovo vymyslel o několik let dříve radikální myslitel Pierre Leroux) byl ve Francii stále ještě záležitostí intelektuálů, zatímco dělníci ani ve vzpouře nezpochybňovali soukromé vlastnictví a autoritu zaměstnavatele. Přesto bylo lyonské povstání průlomové v tom, že se hedvábníci otevřeli i požadavkům dělníků z jiných odvětví. Veřejnost na druhé straně musela vzít na vědomí sociální otázku a její neoddělitelnost od otázek politických.

10. DUBNA 1919 – SMRT EMILIANA ZAPATY V MEXIKU

Před pětadevadesáti lety byl zabit Emiliano Zapata, vůdce revoluce na mexickém venkově. Pocházel z poměrně dobře situované rodiny v indiánské vesnici Anenecuilco v hornatém středomexickém státu Morelos (cca 100 km jižně od hlavního města). Hlavním problémem rolníků tehdy bylo zabírání obecních polností velkovlastníky, kteří využívali mezer v pozemkovém právu, a získanou půdu proměňovali v cukrové plantáže. Jako vesnický předák Zapata vyjednával s velkostatkami restituce polí, což se neobcházelo bez konfliktů. V roce 1910 došlo v Mexiku k liberální revoluci, která se po čase změnila v občanskou válku. Jednatřicetiletý Zapata využil zaneprázdněnosti autorit k zabírání a redistribuci sporné půdy a z vesnických domobran se rychle vyvinula revoluční armáda. Nová vláda zpočátku vyjednávala se Zapatou kompromis, když však bylo jasné, že nemá na slibované pozemkové reformě zájem, vyhlásil Zapata za svůj cíl její svržení.

V listopadu 1911 pak zapatisté přijali tzv. plán z Ayaly: co bylo (velkostatkáři) ukradeno, musí být (rolníkům) vráceno. Ze zbytku velkostatků měla být třetina vyvlastněna za finanční náhradu a přerozdělena mezi bezzemky. Statkáři, kteří by se postavili na odpor, měli přijít o vše bez náhrady. Jelikož takových bylo hodně, bylo i přerozdělování radikálnější, než se původně zamýšlelo. V roce 1915 ovládali zapatisté celý Morelos a vojenský zásah následujícího roku proti gerilovému odporu zcela ztroskotal. Přesto se v dalších letech stabilizovanému režimu podařilo zatlačit povstalice do hor. Nakonec armáda vlákala Zapata do léčky: na domluvené schůzi s důstojníkem předstírajícím zájem přeběhnout i se svou jednotkou do jeho tábora byl přivítán střelbou, ve které padl. Jeho hnutí se pak rychle rozdrobilo a nepředstavovalo již politickou sílu. Od začátku ho oslabovala i povaha jeho programu: touha po zachování indiánské vesnické občiny se obracela do minulosti a nedokázala oslovit mimo rolnické prostředí. Zapata o to ani neusiloval: když jeho armáda r. 1914 dobyla hlavní město, stáhla se z něj a vládu přenechala městským středním vrstvám. Přesto zůstal zapatismus zdrojem inspirace pro mexickou levice a zůstává jí dodnes.

Anglie 1949, Praha 1849, USA 1934

1. DUBNA 1649 – VZNIK PRVNÍ KOMUNITY DIGGERŮ V ANGLII

Před třemi sty pětadesáti lety se v Anglii poprvé projevilo hnutí, které může být považováno za předchůdce socialistických myšlenek. Země v té době procházela revolucí a občanskou válkou, která v lednu 1649 vyústila v popravu příliš autoritářského krále a vyhlášení republiky. Tu si nová vláda představovala jako parlamentní režim v rukou drobné šlechty a bohatých měšťanů, samospráva ovládaná elitami měla platit i v církvi, která už neměla být řízena hrstkou biskupů. O slovo se ovšem hlásil i radikální proud, jehož stoupenci byli nazýváni „Levellers“ („Rovnostáři“). Ti usilovali o demokratičtější zřízení, v němž by volební právo měli všichni dospělí muži, a které by zaručovalo absolutní náboženskou svobodu. Levelleri měli podporu části revolučního vojska a nižších důstojníků, během května však bylo jejich hnutí vládou zlikvidováno. Mezitím se na venkově vytvářelo ještě radikálnější hnutí utopických protestantů, které na rozdíl od Levellerů požadovalo rovnost nejen politickou, ale i sociální, a které dospělo k odmítnutí soukromého vlastnictví a k ideji rovnosti mezi pohlavími. Jeho přívrženci byli hlavně zchudlí rolníci, kteří vinou války, neúrody a rozpínavosti majetnějších sousedů přišli o majetek a kteří sami sebe nazývali „Diggers“ („Okopávači“). Když na začátku dubna obsadilo padesát rodin v jihoanglické vesnici St. George Hill ladem ležící půdu, aby na ní začaly kolektivně hospodařit, začali se bohatí statkáři hlásit o svůj majetek, o který dosud nejevili zájem, včetně úrody, kterou mezitím Diggeři vypěstovali. Přes jejich soudní žaloby, hospodářský bojkot i násilí se hnutí šířilo a začátkem roku 1650 hospodařilo v jižní Anglii na čtyřicet diggerských komunit. Tou dobou však na straně vlastníků začaly vojensky zakročovat úřady, a tak koncem roku 1650 již bylo hnutí Diggerů minulostí. Znovu objeveno bylo až o století později britskou radikální levicí, která v nich vidí průkopníky nejen socialismu, ale i squattingu.

10. KVĚTNA 1849 – ZMAŘENÍ KVĚTNOVÉHO POVSTÁNÍ V PRAZE

Před sto pětadesáti lety rakouské úřady v zárodku zadusily plány na povstání chystané českými radikálními demokraty. Rakouské země byly tehdy rok po revoluci, navrch však již jasně nabývali její odpůrci, kteří postupně brali zpět ústupky, které byli nuceni zpočátku udělat liberálům i národním hnutím. Liberálové, kteří odmítali násilný odpor, neboť se hnutí zdalo báli ještě víc než diktatury shora, byli vývojem v podstatě vyřízeni. Vzpoura si naopak uměli představit demokraté, ti byli ovšem málo početní a špatně organizovaní. Podnět nakonec přišel zvenčí, od ruského revolucionáře a pozdějšího anarchisty Bakunina. Ten pod vlivem událostí dospěl k představě revoluce, která celou Evropu přemění ve federaci demokratických národních republik. V jejich rámci pak mělo dojít k vyvlastnění velkého pozemkového majetku a jeho přerozdělení mezi chudé rolníky, zároveň měly být prohlášeny za neplatné hypotéky a jiné vysoké dluhy. Velký důraz kladl Bakunin na nutnost spolupráce mezi národy, neboť právě nepřátelství mezi Čechy, Němci, Maďary a dalšími přispělo k neúspěchu první revoluce. Usiloval proto o zprostředkování kontaktů mezi českými a německými demokraty. Na české straně se mu podařilo navázat styky s Karlem Sabinou, Emanuelem Arnoldem nebo bratry Strakovými, narazil však na jejich malou iniciativu a mlhavé představy o tom, co dělat (zvláště znechucen byl Bakunin schůzkou, kterou zprostředkoval mezi Českými a německými demokraty - místo přípravy revoluce na ní řešili vydávání svého Časopisu a možnosti jeho distribuce v Čechách). Stoupence mezi nimi sice našel, když však v Německu 3. května vypuklo v několika městech povstání (do drážďanského, v němž se zbraní chopilo asi deset tisíc lidí, se Bakunin sám zapojil, nebyl ale jeho hlavním iniciátorem a mnoho účastníků nesdílelo jeho radikální představy), zůstala Praha v klidu. Bakunin se svých plánů na vyvolání povstání v Čechách nevzdával ani po dobytí Drážďan armádou 9. května, čeští radikálové však nevládli přípravu ani provést, ani dobře utajit, a již 10. května byli policií pozatýkáni (jejich odsouzení k smrti pak bylo zmírněno na dlouholetý žalář). Téhož dne byl v Německu zatčen i Bakunin. Demokratický směr byl nadlouho potlačen, a místo něj postupně v následujících desetiletích převládla národní nenávisť. Střední Evropa tak za nedostatek politického radikalismu zaplatila velmi vysokou cenu.

23. KVĚTNA 1934 – TZV. „BITVA V TOLEDU“

Před osmdesáti lety vyvrcholila v americkém městě Toledo konfrontace mezi automobilovými dělníky a vedením koncernu Electric Auto-Lite Company. Neshody tu gradovaly od vypuknutí Velké hospodářské krize (1929), během níž dosáhla nezaměstnanost ve městě 70%, zatímco mzdy těch, kteří si práci udrželi, citelně poklesly. Na začátku roku 1934 využila celonárodní odborová konfederace AFL nového zákona, ukládajícího zaměstnavatelům umožnit na pracovišti působení odborů, k verbování členů mezi pracovníky Auto-Lite. Nová organizace rychle získala přes 32 000 členů a ihned vystoupila s požadavkem zvýšení platů o 20% a konce propouštění a diskriminace odborářů. Vedení konfederace, které dávalo vždy přednost jednání před konfliktem, ji nejdříve dokázalo dotlačit k předběžnému kompromisu, způsobila tím však okamžité vystoupení 40% členstva. Když se firma neměla k ústupkům, zahájily místní odbory 12. dubna stávku, do které zpočátku vstoupilo kolem čtvrtiny pracovníků. Do podpory stávkujících se zapojila radikální Americká dělnická strana (AWP), čerstvě založená nedogmatickými marxisty, která už přes rok ve městě organizovala nezaměstnané, aby je mimo jiné odvrátila od případného stávkokazectví. Na konci dubna nezaměstnaní závod obklíčili, zatímco aktivisté stavěli pikety před vchodem soudního rozhodnutí a zatýkání navzdory. K výbuchu došlo 23. května, kdy proti patnácti stům najatých stávkokazů demonstrovalo před podnikem deset tisíc lidí. Zatčení několika aktivistů a zbití přítomného staršího muže policií pohnulo demonstranty k útoku na několik set policistů, kteří se před nimi zabarikádovali v závodě. Protestující vzali koncern útokem pomocí ohně, praků a kamení, policie dokázala zabránit jejich vniku střelbou a slzným plynem, nikoliv však obležení ukončit. Toho dosáhli až nazítří povolání vojáků, demonstrace a potyčky s ozbrojenými silami nicméně pokračovaly i v dalších dnech, zatímco úřady uvažovaly o vyhlášení stanného práva a odbory jednaly o generální stávce v celém městě. Teprve nyní se Auto-Lite Company odhodlala ke kompromisu (navýšení platů o 5%, zavedení minimální mzdy a oficiální uznání odborů), který dělníci 3. června schválili ve vnitřním referendu proti názoru aktivistů z AWP. Nebyl to konec stávek a konfliktů, zaměstnavatelé však od té doby museli brát na vřeli svých pracovníků mnohem větší ohledy.

✉ martin.churan@socsol.cz

Sdružení pro levicovou teorii

www.sok.bz

Chris Harman: Změny v „nadstavbě“

Kniha Státní kapitalismus v Rusku od Tonyho Cliffa, která poprvé vyšla roku 1947, je první ucelenou marxistickou analýzou tzv. komunistického režimu. Práce se zaměřuje především na stalinistický režim ve 30. a 40. letech. Autor v ní přesvědčivě ukazuje, že ruská byrokracie je vládnoucí třídou, jež hraje stejnou úlohu jako buržoazie v tradičních kapitalistických zemích, a stalinistický režim je proto třeba chápat jako zvláštní, státně byrokratickou formu kapitalismu. Dílo je aktuální i dnes, nabízí totiž pádnou odpověď na primitivní antikomunismus, který propaguje většina masmédií. Kniha je překládána na pokračování pro Solidaritu; předcházející kapitoly jsou k dispozici na www.socsol.cz.

Cliffova analýza Chruščovovy éry se neomezuje jen na ekonomiku. Cliff se také snažil ukázat, jak se měnící se ekonomické potřeby odrážely ve společenské a politické „nadstavbě“.

Nejpozoruhodnějším rysem poststalinského období bylo zmírnění teroru. Většina pracovních táborů byla uzavřena a masové čistky se staly minulostí. Obnoveny byly důležité prvky právního řádu a policie ztratila moc věznit a popravovat lidi bez soudních rozsudků.

Hlavním důvodem těchto změn byl podle Cliffa posun od „primitivní akumulace“, masově využívající nucenou práci, na „vzrálý státní kapitalismus“ využívající svobodnou pracovní sílu. Politické změny však také odpovídaly tužbám byrokracie.

Vládnoucí třída v Rusku si sama přála odpočinout a její členové si chtěli užít svá privilegia. Jedním z paradoxů stalinského režimu bylo, že s ním nebyli spokojeni ani společensky privilegovaní úředníci. MVD (zkratka pro ministerstvo vnitra, které pod sebou mělo v určitých obdobích KGB) až příliš často zatýkala i vysoce postavené byrokraty. Odhaduje se, že v letech 1938–1940 bylo uvězněno či popraveno asi 24 procent techniků. Byrokracie proto usilovala o normalizaci své vlády.

Protože sovětský režim měl jen omezené možnosti motivovat lid „cukrem“, nemohl ani příliš redukovat policejní síly. KGB tak i nadále zůstávala ohniskem státní moci. Zůstalo proto v platnosti mnoho zákonů trestající lidi za zpochybňování moci vládnoucí třídy, za organizaci stávek a demonstrací, ap. Byly ustanoveny „soudružské“ soudy zabývající se přestupky vůči sovětským zákonům a kodex socialistického chování.

Přestupky zahrnují činnosti, jež ohrožují postavení byrokratického státního monopolu nebo narušují povinnost zbytku společnosti pracovat pro byrokracii – „ilegální využívání státního a veřejného majetku či dopravy [...] ulévání se ze společensky užitečných prací, parazitování na společnosti [...] pytláctví [...] poškozování úrody či chovu zvířat [...] drobné spekulace [...]

opilost [...] nadávky [...]“.

Možnost dále omezovat zvůli státní moci je podle Cliffa vyloučena kvůli všeobecnému nedostatku zboží, neschopnosti byrokracie prosadit svou vůli a nařízení v ekonomice a faktem, že stát je vlastním všech výrobních prostředků a všech vzdělávacích a kulturních organizací. Kritika jakéhokoli aspektu systému tedy vždy míří na stát.

Na rozdíl od soukromého kapitalismu státní kapitalismus už ze své podstaty nemůže poskytnout, byť jen formální, politickou demokracii. Tam, kde je stát vlastním výrobních prostředků, nemůže být politická demokracie oddělena od demokracie ekonomické.

Omezenost politických reforem je dána tím, že moc leží stále v rukou byrokratické třídy. Mocenský monopol KSSS za Chruščova není o nic menší, než byl za Stalina. Její společenské složení se téměř nezměnilo a společenské třídy jsou dnes mnohem uzavřenější než za Stalina. Obyčejní dělníci a kolchozníci pravděpodobně netvoří více než pětinu členů, každopádně jich není více než čtvrtina. Čím více ve stranické hierarchii stoupáme nahoru, tím méně dělníků a rolníků zde najdeme.

Chruščovovy pokusy prosadit reformy a neschopnost dosáhnout požadovaných cílů vedly k napětí, jež se projevilo na vztazích mezi různými národnostmi uvnitř SSSR.

Stalinova smrt zastihla Rusko uprostřed rusifikační kampaně. Stalinovi dědici se tak museli rozhodnout, zda budou v této politice pokračovat, nebo zda národnostním menšinám nabídnou ústupky.

Zpočátku se zdálo, že dojde ke značným ústupkům: „Sebevědomí neruských národů SSSR, jež vyplývá z jejich ekonomického a kulturního pokroku, nutně povede k rostoucímu odporu vůči národnostnímu útlaku [...] K ústupkům došlo především tam, kde se [...] tvrdost a extremismus Stalinovy národnostní politiky stal nesnesitelným.“

První indikátory změny se začaly objevovat bezprostředně po Stalinově smrti.

Cliff uvedl řadu příkladů, kdy byli v jednotlivých republikách odstraněni vůdci strany, kteří se příliš identifikovali se Stalinovou národnostní politikou. Zároveň byla propuštěna řada funkcionářů, jež byla v minulosti obviněna z buržoazního nacionalismu. Chruščov ve svém projevu na 20. sjezdu strany odsoudil Stalinovy deportace celých národů a brzy poté bylo mnoho z nich (nikoli však krymští Tataři a Povolžští Němci) rehabilitováno.

Avšak „vlastní podstata národnostní politiky se ve skutečnosti příliš nezměnila [...]“. V roce 1959 byly ustanoveny nové vlády asijských republik. A přinejmenším 38 ze 118 ministrů byli Evropané. Tito Evropané přitom zpravidla zastávali posty jako státní bezpečnost, plánování, funkce předsedy či zástupce předsedy vlády. Pokračovala rovněž idealizace carských anexí a „ruský jazyk nadále sloužil jako jazyk úřední, a to i na školách v neruských republikách“.

Přestože „nerusové“ tvořili zhruba polovinu obyvatel SSSR, objem tiskovin v neruských jazycích představoval v roce 1958 jen 18 procent všech tiskovin.

Těm, kteří tomuto trendu bránili, sice již nehrozilo zatčení a zastřelení jako ve Stalinových dobách, ale snadno mohli přijít o svou kariéru. Protinárodnostní kampaně v jednotlivých republikách pokračovaly i nadále a vedly k rozsáhlému propouštění a degradacím. V důsledku toho čelilo ruské vedení národnostním problémům uvnitř i mimo hranice SSSR.

Za Stalinových dob byla Moskva centrem mezinárodního komunistického hnutí, které získalo moc v řadě zemí třetího světa a mělo podporu u nejmilitantnějších sekcí dělnické třídy po celém světě. Pro Stalina to bylo dvojnásob užitečné. Zahraniční komunistické strany mohly být využívány jako nástroj v diplomatických hrách se západními mocnostmi. Jejich vzývání Ruska zase sloužilo jako ideologická zbraň v boji o udržení kontroly nad ruskými dělníky a rolníky – co může být lepším důkazem správnosti stalinských metod než to, že k nám vzhlíží dělníci z celého světa?

Avšak schopnost Ruska řídit zahraniční komunistické strany vyžadovala, aby zde neexistovalo žádné jiné nezávislé komunistické hnutí: „Po dlouhou dobu zažívalo [...] mezinárodní komunistické hnutí [...] jednu porážku za druhou: porážka revoluce v Německu v roce 1919 a posléze vzestup Hitlera, neúspěšná revoluce v Číně v letech 1925–1927, porážka Republiky ve španělské občanské válce, debakl lidové fronty ve Francii, atd. Jediná komunistická strana, jež si zachovala moc, byla ta ruská.“

Pokud je člověk sražen na kolena, ať už přírodními nebo společenskými silami, vede ho to často k přijetí náboženského opia slibujícího příchod lepšího světa. Stejně tak se i stalinismus během dlouhého období porážek a pronásledování stal opiem mezinárodního dělnického hnutí.

Po druhé světové válce se však mnohé změnilo. Došlo k ustavení komunistických režimů v Jugoslávii, Albánii a – to je ještě mnohem důležitější – v Číně, později i na Kubě a ve Vietnamu. Tyto režimy přitom nebyly závislé na Rusku. Cliff ukázal v řadě knih a článků, že tyto režimy byly poháněny stejnou logikou státně kapitalistické akumulace jako v Rusku. Avšak právě tato logika nevyhnutelně vedla ke konfliktům s ruskými vládci.

Tito se roku 1948 odtrhl od Stalinova impéria, neboť Stalin se v zájmu ruské akumulace kapitálu pokoušel uplatňovat politiku, která znemožňovala budování nezávislého národního státního kapitalismu v Jugoslávii. O dvanáct let později se Chruščov potýkal s mnohem významnějším problémem – s „odpadnutím“ ohromné Čínské lidové republiky.

Cliff našel kořeny tohoto konfliktu v různých ekonomických zájmech obou vládnoucích tříd. Rusové se pokoušeli dohnat produktivitu USA. Toto úsilí vyžadovalo soustředění veškerých investic do již relativně vyspělého průmyslu a využití všech zdrojů ke zvýšení životní úrovně v Rusku. Číňané naopak zoufale potřebovali investice k budování nových průmyslových odvětví na zelené louce. V případě nutnosti k tomu hodlali využít i těch nejprimitivnějších metod a životní úroveň udržovat na té nejnížší možné úrovni.

Odlíšné zájmy vedly ke stále silicím sporům o nakládání se zdroji a ekonomické rozpory se brzy promítly i do ideologické roviny. Ruské vedení, jež zažívalo přechod od primitivní akumulace k vyzrálému státnímu kapitalismu, vyžadovalo ideologii oslavující politiku, během níž náhle došlo ke zvýšení životní úrovně. Bylo zapotřebí skoncovat se stalinistickou ideologií vyzý-

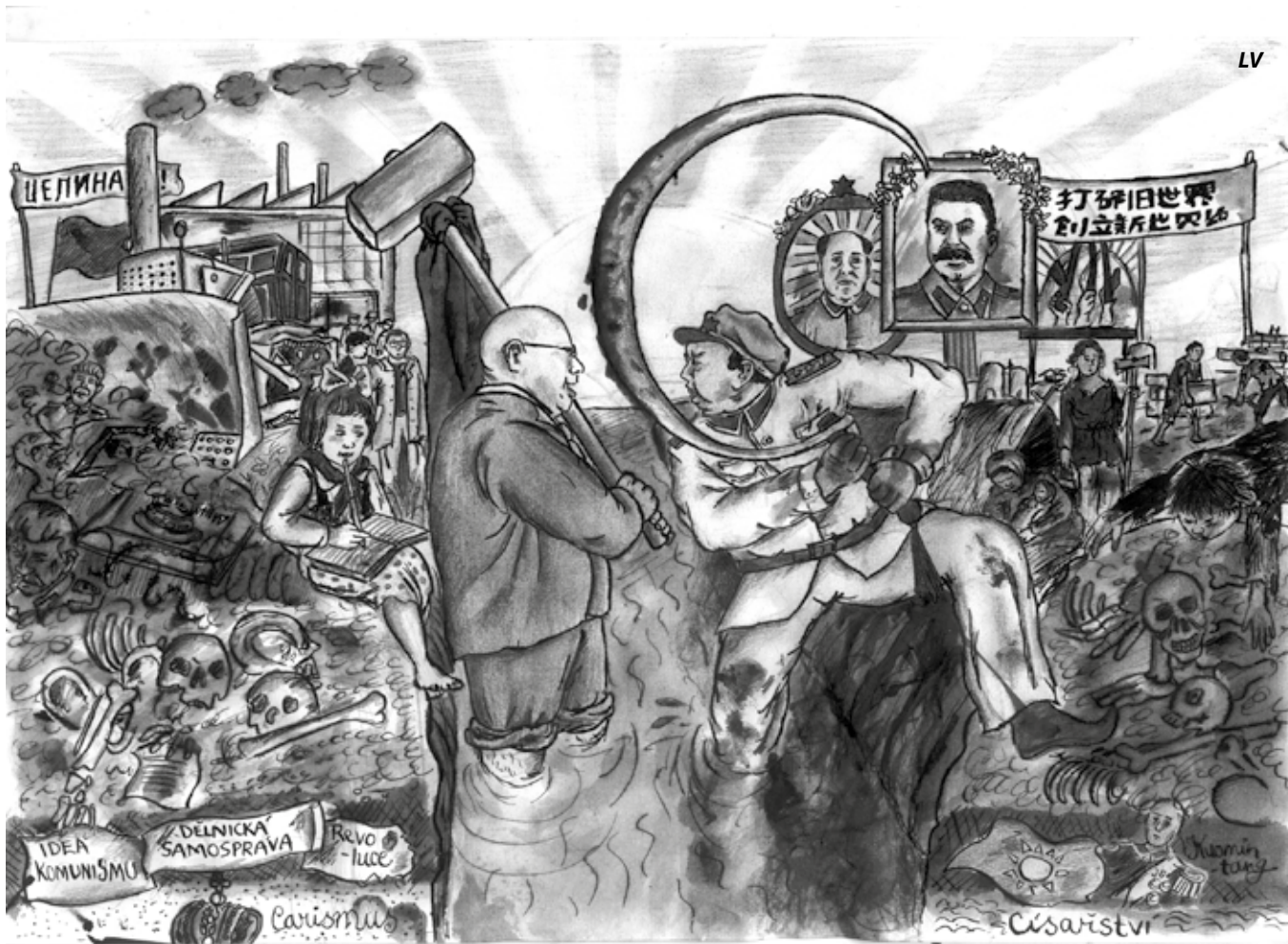
vající k nikdy nekončícím obětím a k neustálé mobilizaci pracovních sil. Číňané, kteří se stále nacházeli ve fázi primitivní akumulace kapitálu, takovouto ideologii naopak potřebovali více než kdy jindy.

Již to, že Čína patří do stejného bloku jako Rusko a svým bohatším sousedem je stále méně a méně podporována, je samo o sobě dost špatné. Z dlouhodobého hlediska však může mít katastrofální důsledky především na morálku vysoce disciplinovaného Maova tábora.

Cliff dospěl k závěru, že rozkol mezi Ruskem a Čínou nemá dočasný, nýbrž trvalý charakter. To znamená, že „ať už se konflikt mezi Moskvou a Pekingem bude vyvíjet jakkoli, jedna věc je jistá – mezinárodní komunistický monolit se rozpadl.“

Tento závěr dnes nemusí vypadat nijak překvapivě. Ale na počátku 60. let byl tento názor zcela marginální. Na Západě, jak na pravici, tak na levici, převažoval názor, že se vztahy mezi Ruskem a Čínou brzy urovnají. Názory většiny socialistů dobře shrnul Isaac Deutscher [polský spisovatel a novinář, autor biografie Trockého a Stalina], když řekl, že to, co mají oba státy společného, je tak významné, že spor nemůže mít dlouhého trvání.

Přeložil Vítězslav Lamač

Marx na konci dějin

PETR BITTNER

Autentický marxismus je dvojnásobnou historickou obětí. Marxistickou analýzu společenských poměrů nejprve po orwellovsku ochočila Strana, když z její terminologie učinila vyprázdněné simulakrum sloužící vládnoucí ideologii marxismu-leninismu. Po rozpadu sovětského impéria započala v postkomunistických zemích smělá instalace kapitalismu a vlezlého Marxe bylo znovu potřeba zamést pod koberec. Úkolu se tentokrát zhostila ideologie liberalismu, usměvavá utopie, která dvě dekády vyprávěla novopečeným konzumentům pohádku o vítězoslavném konci dějin, které se prý po litém boji s totalitarismem rozplynou v mírumilovné atmosféře nákupního střediska.

KTERAK LIBERÁLNÍ ŠTÁVY TRÁVÍ MARXE

Liberálům slouží k Marxově diskreditaci příruční sada pouček a „überdemokratických“ průpovídek, jejichž hloubka a argumentační erudice si zpravidla v ničem nezadají s kádrovou přednáškou elitního docenta Stranické školy. Jejich tematikou bývá zejména spojování Marxe se špinavou totalitární praxí minulého režimu nebo kategorický odpor vůči Marxovým nedemokratickým výzvám k násilí. Jak se vlastně přihodilo, že měšťácká inteligence jednadvacátého století považuje jednoho z největších myslitelů lidských dějin a zásadní postavu německé osvícenské tradice za překonaného psychopatického dědku s militantními sklony?

Naivní myšlení spojuje Marxe s marxismem-leninismem, tedy s ideologickým aparátem z pera Stalinovy pracovní skupiny. Svůj hmotný rozpor nachází takhle argumentace přinejmenším v podobě marxistické opozice, které vládnoucí struktury minulého režimu čelily. Po sovětské okupaci byl významnou postavou radikální levicové opozice třeba filosof Karel Kosík nebo Petr Uhl.

Pro vládnoucí ideologii marxismu-leninismu byl právě autentický marxismus hlavním soupeřem, neboť jej coby proponenta kritiky režimu nebylo možné zasadit do prostého dualismu „marxista-antimarxista“. Filosof Michael Hauser vysvětluje tento fenomén tak, že klíčovou funkcí každé vládnoucí ideologie je systematické označování evidentního nepřítele. Skrze vyprázdněné termíny Marxova teoretického aparátu mohla tedy vládnoucí nomenklatura snadno odsoudit kohokoli prozápadního či prokapitalistického jako „nepřítele socialismu“. Jak ale označit autentického marxistu, který kritizuje vládnoucí režim jeho vlastní terminologií?

SOVĚTSKÝ SVAZ, KAPITALISTICKÝ SEN

Tony Cliff, palestinský Žid, protiizraelský aktivista a konečně žurnalista britského občanství podal v 50. letech vlivnou analýzu hospodářských poměrů v SSSR. Podle jeho studie vzešel z Ruska po únorové revoluci v průběhu první sovětské pětiletky tzv. státní kapitalismus (viz. kapitoly z této knihy vychá-

zející na pokračování v tomto časopise), neboť zestátněné výrobní prostředky měly charakter kapitálu a tento kapitál musel čelit konkurenčnímu tlaku.

Podle Cliffa byl Sovětský svaz až do roku 1928, kdy započala první hospodářská pětiletka, doslova „proletářským státem s byrokratickými deformacemi“. Pod tlakem globální kapitálové konkurence byl však nucen v průběhu první pětiletky provést brutální prvotní akumulaci kapitálu. Cliff si všímá toho, že srovnatelná akumulace trvala v Anglii více než dvě stě let. Tato strategie upřednostňovala produkci výrobních prostředků s dominancí těžkého průmyslu před spotřebními statky. Drastická akumulace kapitálu navíc vyžadovala potlačení veškerých dělnických kontrolních orgánů výroby. Ano, sovětská ekonomika rukou vládnoucí třídy stranické byrokracie potlačovala vliv odborů s cílem akumulace kapitálu. Sovětský svaz byl kapitalističtější než kapitalistické země, neboť vykořisťovatelská třída tu splývala se svou politickou protiváhou, vlastníci výrobních prostředků byli zároveň i jedinou politickou silou. Marx sám tuto hrozbu odhalil a ve své kritice hrubého komunismu ji označoval termínem „pospolitost jakožto všeobecný kapitalista“.

BOJÍTE SE MARXE?

„Násilí je porodní bábou každé staré společnosti, která je těhotná společností novou.“ Co nám ve skutečnosti říká Marxův citát z Kapitálu? Marx překonal tradiční středostavovskou interpretaci násilí, když dospěl k závěru, že násilí samo nepředstavuje žádný druh tvůrčí síly. Násilí má vždy pouze konkrétní historickou formu a není tak samo o sobě součástí marxismu, který je především dějinnou analýzou.

Stejně jako nový člověk vzniká bez přičinění porodní asistentky, tak i nová společnost musí sama vzniknout bez použití násilí. Uplatnění násilí je legitimizováno až situací, kdy existují podmínky pro novou společnost a ta stará uplatňuje dosavadní monopol na násilí vůči její emancipaci. Takové násilí je emancipační. (Slavnou analýzu násilí vytvořil

Walter Benjamin; za zmínku stojí i letos publikovaný český překlad spisu Slavoj Žižka nazvaného lakonicky Násilí).

Všechny západní demokracie jsou dcerami trojice krvavých buržoazních revolucí: francouzské, anglické a americké. Násilí tedy ve skutečnosti není liberální argumentací odsuzováno a priori, nýbrž je hodnoceno vždy až podle toho, kdo a vůči komu jej použije. Je třeba mít na paměti, že institucionální ukotvení demokratických režimů je samo o sobě monopolem systémového násilí a násilí o sobě je tedy legitimní součástí fungování liberální demokracie jako takové.

Chápat „spor o násilí“ mezi liberalismem a marxismem jako spor mezi pacifismem a militantností je falešná interpretace s ideologickým podtextem. Spor o násilí zde totiž ve skutečnosti není veden mezi stanoviskem obhajujícím násilí a stanoviskem násilí odmítajícím. Předmětem sporu je pouze konkrétní účel násilí, přičemž „násilí samo“ je oběma stranami sporu legitimizováno: Marx legitimizuje násilí jako reakci rodící se společnosti na systémové násilí uplatňované překonanou společností ve snaze udržet status quo; liberálové uznávají násilí jako monopolní donucovací prostředek uplatňování pozitivního práva (rukou policie) a rovněž ve formě válčení coby uplatňování partikulárního zájmu na mezinárodní úrovni (rukou armády).

KONEC POSTKOMUNISMU

Ideologickým rámováním ekonomické transformace byl imperativ „dohánění západu“. Co takhle začít dohánět západ v ochotě vyrovnat se kriticky s Marxem, namísto ideologického alibismu, který v naší společnosti dosud převládá? Co takhle zanechat naivní interpretace Marxe v historickém tratolísti československého postkomunismu? Chceme-li Marxe překonat, musíme mu nejprve věnovat kritickou pozornost. Jelikož navzdory vůli Marxe vytěsnit a ignorovat, fakta, na která poukázal, budou existovat i nadále.

Dokud budeme předstírat, že tu Marx není, bude to vždy logicky znamenat, že tu je.

Bangladéš, Peru, Rusko, Maroko

Odbory jsou plnohodnotným aktérem v každé společnosti, která chápe, že práva zaměstnanců jsou lidskými právy. Celosvětově dochází k omezování těchto práv, utlačování a vykořisťování pracujících. Řada z nich si to nenechává líbit a staví se na odpor. Důvody jejich boje se různí, stejně jako podmínky, v nichž se ocitají. Spojuje je snaha zachovat si lidskou důstojnost. Předkládáme pouhý výběr z množství probíhajících kampaní.

V dubnu uběhne přesně rok od tragické události v **Bangladéši**, kdy došlo ke zhroutení budovy textilní továrny. V troskách tehdy zemřelo přes 1100 lidí a dalších 1500 bylo vážně zraněno. Tragédie vyvolala ve své době celosvětový skandál a vznikl tak i poměrně silný tlak na důslednější dodržování pravidel bezpečnosti práce v podobných továrnách, kterých je v regionu velké množství. Jakmile ale opadla hlavní vlna mediálního zájmu, vše se vrátilo do starých kolejí.

Bangladéšské odbory se u příležitosti tohoto výročí spojily s několika celosvětovými odborovými konfederacemi, neziskovými organizacemi a Mezinárodní organizací práce, aby připomněly světu, že problém bezpečnosti práce v bangladéšských textilkách ani zdaleka nebyl vyřešen, a je tedy třeba vyvíjet soustředěný tlak na západní firmy, které využívají jejich služeb, aby vyžadovaly a především spolufinancovaly dodržování platných zákonných regulací.

K dnešnímu dni nedošlo k vyplacení odškodného zraněným pracovníkům ani rodinám pracovníků, kteří při tragédii přišli o život. Výše zmiňovaná iniciativa stojí za vznikem fondu, který má sloužit právě k vyplacení odškodného, a snaží se nyní donutit všech 27 firem, které v dotyčné továrně vyráběly své zboží (patří mezi ně světoznámé značky jako Benetton, C&A, Primark nebo Walmart), aby do něj přispěly. Tato snaha se zatím příliš neseťkáva s úspěchem – většina firem požadavek buď ignoruje, nebo se snaží fond, který by zajistil transparentnost procesu přidělování odškodného, obejít a jednat na vlastní pěst.

Dalším krokem, který byl v rámci této iniciativy přijat, je dohoda o bezpečnosti budov a protipožární ochraně v Bangladéši, kterou by měly podepsat všechny firmy, které v zemi vyrábějí své zboží. Na základě tohoto dokumentu pak dojde k inspekci všech patnácti set bangladéšských továren, přičemž dotyčné firmy budou muset uhradit náklady na zavedení příslušných bezpečnostních opatření.

Odbory v **Peru** se vzbouřily proti nové iniciativě vlády směřující k privatizaci veřejných zdrojů vody. Stejně jako mnohé další latinskoamerické země čelí Peru dlouhodobému tlaku na zavádění neoliberálních refo-

rem. V říjnovém čísle Solidarity jsme v této rubrice psali o útocích na zaměstnanecká práva, ke kterým v Peru dochází, a mezi které nepatří nic menšího, než zrušení práva na stávku v některých sektorech. Současná vláda v čele s prezidentem Humalou je mezi peruánskými pracujícími nechvalně proslulá také pokusy o znovuootevírání dolů, které byly z bezpečnostních důvodů uzavřeny, ve snaze vyjít vstříc zahraničním investorům.

Součástí těchto reforem je také privatizace dalších a dalších původně veřejných zdrojů či odvětví. Současný pokus o privatizaci zdrojů vody je do očí bijícím příkladem takového postupu. Voda by napříště neměla být veřejným zdrojem a lidským právem, ale produktem.

Předseda odborové organizace sdružující pracovníky vodních zdrojů (FENTAP) vyjádřil velmi jasný postoj: „Prezident Humala se vydává na špatnou cestu. Ustupuje tlaku korporací a pravicových sil a proměňuje i tento sektor v další z mnoha zdrojů privátních zisků. FENTAP a naše spřízněné odborové organizace společně s mnoha sdruženími občanské společnosti nyní mobilizuje tisíce pracujících a občanů napříč celou zemí.“

Tři odboroví předáci byli na podzim zatčeni v **Rusku** a dosud jsou zadržováni. Spor mezi vedením letecké společnosti Aeroflot a jejími zaměstnanci především z řad pilotů a dalšího palubního personálu propukl před více než rokem. Zaměstnanci si prostřednictvím odborů stěžovali na drsné pracovní podmínky, neplacené přesčasy, nedostatek odpočinku a další problémy, se kterými se při své práci potýkají a které nejenže jsou porušením práv zaměstnanců, ale mohou také závažně ovlivňovat bezpečnost provozu.

Odborová organizace sdružující piloty a další palubní personál se dlouhodobě snaží vyjednat s vedením Aeroflotu kolektivní smlouvu, vedení společnosti ale tyto snahy systematicky ignoruje. Kromě toho pak odboráři před rokem začali usilovat o výplatu nezaplacených přesčasů a příplatků za nebezpečnou práci, na které měli ze zákona nárok. Vedení společnosti odmítlo zaplatit a doporučilo odborářům obrátit se na soud. To se také stalo a soud na konci září loňského roku rozhodl ve prospěch zaměstnanců.

V návaznosti na toto vítězství zesílila šikana odborářů ze strany vedení společnosti, která vygradovala zatčením tří z nich v říjnu loňského roku. Dnes, téměř šest měsíců poté, jsou stále ještě zadržováni a hrozí jim až desetiletý trest, a to na základě zcela vykonstruovaného obvinění.

Za svá práva bojují v současné době zaměstnanci call center v **Maroku**. Síť call center provozovaná francouzskou telekomunikační společností Iliad nezaznamenala konflikt se svými zaměstnanci poprvé, naopak je známá opakovaným porušováním zaměstnaneckých práv. Rozbuškou současného konfliktu se stalo neuznání odborové organizace v centrále call center v Casablanca a následné propuštění zaměstnanců, kteří stáli za touto snahou.

„Toto je za posledních šest měsíců již třetí případ, kdy společnost odmítla uznat odborovou organizaci. Co je ještě horší, 13 lidí bylo propuštěno z důvodu členství v odborech. Což ovšem není překvapivé vzhledem k tomu, že tato společnost již v roce 2012 propustila více než 34 zaměstnanců, kteří se pokusili o založení odborové organizace,“ uvedl k tomu jeden z koordinátorů call center.

Členství v odborech je ze strany zaměstnavatelů interpretováno jako vůle stavět se na odpor jejich požadavkům, mnozí z nich se proto snaží bojovat proti zakládání odborových organizací všemi dostupnými prostředky. Což je ilegální postup vzhledem k tomu, že právo na členství v odborech je zakotveno v marocké ústavě. V případě zaměstnanců call center se navíc jedná o nutnost – tento sektor není nijak regulován, neexistuje možnost kolektivního vyjednávání ze strany zaměstnanců, kteří mohou být propuštěni ze dne na den a žijí tak v neustálé nejistotě.

„Překážkou zde ale není jen přístup firmy,“ píše k tomu Libération Maroc. „Komise vyslaná na místo ministerstvem práce má, zdá se, podobný pohled na věc. Propuštění zaměstnanci byli zaskočeni neurčitou odpovědí jednoho z jejich členů, který jim pouze oznámil, že jejich propuštění je zcela legální. Což je naprosto absurdní přístup vzhledem k tomu, že ministerstvo má za úkol zaměstnance chránit.“

✉ eliska.kubicova@socsol.cz

Solidarita

Socialistická Solidarita v sociálním hnutí

1998
Rasisty je zavražđen zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000
V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG). Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002
Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový pro-

test proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003
Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006
Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeniny a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba

základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010
Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrt v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformám, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

2011
SocSol stojí u vzniku iniciativy Za sobodné vysoké školy, která na jaře 2012 organizuje dosud největší studentské protesty od r. 1989.

Solidarita

Za čím stojíme

IRACIONÁLNÍ A ABSURDNÍ SYSTÉM
Globální kapitalismus je systém nerovností, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivé většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA
Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlatku.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespoléháme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systémové změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA
Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví neprivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje

proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE
Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

Přidejte se k nám!

Prodejní místa časopisu

TABÁK HOLEYŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 7–22 hod., so, ne 9–21 hod.

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

www.triocasci.cz – Gorkého 37, Brno

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 8–22 hod., so, ne 10–22 hod.

GALERIE TRANZITDISPLAY

www.tranzitdisplay.cz – Dittrichova 9, Praha 2

otevírací doba: út, st, čt, pá, so, ne od 12–18 hod.

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

www.berlinskejmodel.cz – Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

otevírací doba: st 18–23 hod., dále v době vernisáží a veřejných debat

Ekumenická
Akademie
Praha

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

www.ekumakad.cz – Sokolovská 29, Praha 8

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 11–19 hod.

C A F É
RYBKA

CAFÉ RYBKA

www.rybkapub.cz – Opatovická 7, Praha 1

otevírací doba: po–pá 9.15–22 hod., so, ne 10–22 hod.

ČESKÁ ČAJOVNA

www.ceskacajovna.webgarden.cz – U Školy 121, Nové Strašecí,

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 12–21 hod., so 18–23 hod.

MÁTE TIP NA NOVÉ PRODEJNÍ MÍSTO SOLIDARITY?

Neváhejte a napište nám!

redakce@socsol.cz

